

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Pedagogická fakulta

Katedra geografie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Geografický výzkum periferního regionu Volary
se zaměřením na sociální kapitál**

DITA AUFRECHTOVÁ

Vedoucí práce: RNDr. Stanislav Kraft, Ph.D.

České Budějovice 2012

ANOTAČNÍ LIST DIPLOMOVÉ PRÁCE

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Autor: Dita Aufrechtová

Katedra: Geografie

Studijní program: M7503 Učitelství pro základní školy

Studijní obory: Učitelství zeměpisu pro 2. stupeň ZŠ

Učitelství občanské výchovy pro 2. stupeň ZŠ

Vedoucí práce: RNDr. Stanislav Kraft, Ph.D.

Název: Geografický výzkum periferního regionu Volary se zaměřením na sociální kapitál

Druh práce: diplomová práce

Rok odevzdání: 2013

Počet stran: 76 + 12

Citační záznam: AUFRECHTOVÁ, D. (2013): *Geografický výzkum periferního regionu Volary se zaměřením na sociální kapitál*. Diplomová práce. Katedra geografie PF JCU, České Budějovice, s. 88.

Anotace:

Diplomová práce se zabývá výzkumem periferního regionu Volary se zaměřením na sociální kapitál. Region Volary je území správního obvodu pověřeného obecního úřadu Volary, nachazející se v jihozápadních Čechách na území CHKO a NP Šumava. Jedná se o obce Volary, Lenora, Zbytiny, Stožec, Želnavá, Křišťanov a Nová Pec. Práce je složena ze dvou částí. Teoretická část se v jednotlivých kapitolách zabývá stručným přehledem problematiky regionalizace prostoru a sociálním kapitálem a také základní geografickou charakteristikou sledovaného území. Praktická část diplomové práce je zaměřena na konkrétní výzkum, který byl uskutečněn na základě analýzy sekundárních dat a dotazníkového šetření. Získaná data jsou zpracována a prezentována ve formě tabulek a grafů s následným zhodnocením a srovnáním výsledků s již uskutečněnými obdobnými výzkumy.

Klíčová slova:

periferie

sociální kapitál

geografický výzkum

dotazníkové šetření

SO POÚ Volary

volební účast

důvěra

ANNOTATION PAGE OF DIPLOMA THESIS

UNIVERSITY OF SOUTH BOHEMIA IN ČESKÉ BUDĚJOVICE

PEDAGOGICAL FACULTY

Author: Dita Aufrechtová

Department: Geography

Study programme: M7503 Teaching for Primary Schools (PS)

Field of study: Teaching of Geography on the 2nd stage of PS

Teaching of Civics on the 2nd stage of PS

Leader of thesis: RNDr. Stanislav Kraft, Ph.D.

Title: Geographical research Volary peripheral region with a focus on social capital

Type of thesis: diploma thesis

Year of delivery: 2013

Number of pages: 76 + 12

Quotation note: AUFRECHTOVÁ, D. (2013): *Geographical research Volary peripheral region with a focus on social capital*. Diploma thesis. Department of geography, Pedagogical faculty, University of South Bohemia in České Budějovice, p. 88.

Annotation:

This thesis deals with the research Volary peripheral region with a focus on social capital. The region is a territory administrative districts of Volary located in southwestern Bohemia in protected area and national park Šumava. This is a community Volary, Lenora, Zbytiny, Stožec, Želnavá, Křišťanov and Nová Pec. The work consists of two parts. The theoretical section in each chapter deals with a brief overview of the issue of regionalization of space and social capital as well as basic geographic characteristics of the monitored area. The practical part of the thesis focuses on specific research that has been carried out on the basis of an analysis of secondary data and survey. The obtained data are processed and presented in the form of tables and graphs with subsequent evaluation and comparing the results with similar studies that have been made.

Key words:

Peripherals	social capital
Geographic research	survey
SO POÚ Volary	turnout
trust	

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce fakultou, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 4. 1. 2013

Dita Aufrechtová

.....
podpis studenta

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala RNDr. Stanislavu Kraftovi, Ph.D. za odborné vedení a především za cenné rady a připomínky při zpracování této práce.

Dále bych chtěla poděkovat svým rodičům za neocenitelnou pomoc při realizaci výzkumného šetření.

OBSAH

1. ÚVOD	10
I. TEORETICKÁ ČÁST	
2. PERIFERIE	11
2.1. Pojem periferie ve veřejně dostupné literatuře	11
2.2. Přístupy k výzkumu polarizace	12
2.3. Metodologie výzkumu polarizace	13
2.4. Pohraničí jako periferie	15
3. SOCIÁLNÍ KAPITÁL.....	15
3.1. Co je to kapitál.....	15
3.1.1. Kapitál podle Bourdieu	16
3.1.2. Model čtyř kapitálů	16
3.2. Pojem sociální kapitál	17
3.3. Geografický pohled na sociální kapitál	20
3.4. Dělení sociálního kapitálu a jeho měření	21
3.4.1. Dělení sociálního kapitálu	21
3.4.2. Měření sociálního kapitálu	23
4. GEOGRAFICKÁ CHARAKTERISTIKA SO POU VOLARY	25
4.1. Členění a působnost	25
4.2. Základní fyzickogeografická charakteristika.....	27
4.3. Základní socioekonomická charakteristika	28
5. METODIKA	30
5.1. Cíle výzkumu	31
5.2. Hypotézy	32
5.3. Sledované ukazatele	33
5.4. Dotazník.....	35

5.5. Charakteristika výzkumného vzorku	37
--	----

II. EMPIRICKÁ ČÁST

6. REALIZACE VÝZKUMU	42
7. ANALÝZA A ZPRACOVÁNÍ DAT	43
7.1. Výsledky výzkumu	43
7.2. Ověření hypotéz	59
7.3. Závěr výzkumu	61
8. ZÁVĚR	66
9. LITERATURA	68
10. SEZNAM TABULEK, MAP A GRAFŮ	74
11. PŘÍLOHY	76

1. ÚVOD

Prvotním motivem pro výběr tématu této diplomové práce byla, jak již název napovídá, velice příhodná kombinace sociální (resp. společenské) a geografické problematiky, která svým zaměřením odpovídá mé aprobaci zeměpis – občanská výchova.

Problematikou polarizace prostoru se v geografii zabývalo mnoho autorů, stejně tak jako se mnoho sociologů zajímalo o problematiku sociálního kapitálu. Kombinace těchto prvků a zjištění jak moc obyvatelé tvorbou svých specifických sociálních vazeb a různé veřejné aktivity ovlivňují prostor kde žijí, je poměrně novým a velice zajímavým pohledem. Jak ukazují studie dotýkající se této problematiky (např. Pileček 2010; Pileček, Jančák 2010; Jančák, Havlíček, Chromý, Marada 2008.; Jančák, Chromý, Havlíček, Marada, Vondráčková 2010 a další), v současnosti klesá význam ekonomických ukazatelů ovlivňujících marginalitu území a ukazuje se, že velice podstatnou složkou ovlivňující (ne)prosperitu území je právě přístup obyvatelstva, tedy hodnoty lidského potažmo sociálního kapitálu. Jinak řečeno úroveň lidského a sociálního kapitálu se stává rozvojovým faktorem ovlivňujícím formování regionů ve smyslu jádro – periferie.

Hlavním cílem práce se tedy stalo zjištění jak obyvatelé jednoho periferního regionu (konkrétně se jedná o území správního obvodu obce s pověřeným obecním úřadem Volary) tuto perifernost území vnímají a jaká je zde úroveň sociálního kapitálu. Tento cíl byl rozdělen na několik dílčích cílů, tak aby obsáhly problematiku jak marginality tak ukazatelů sociálního kapitálu a věnuje se jim samostatná kapitola. Jak již napovídá název práce jedná se o výzkum a proto je zde také několik ověřovaných premis vycházejících z cílů práce.

Protože problematika konceptualizace sociálního kapitálu ale i marginality prostoru je poměrně rozsáhlá a složitá, objevuje se v této práci několik kapitol zaměřených na určitou teoretickou specifikaci jak polarizace prostoru, konkrétně problematiky periferií, tak sociálního kapitálu s nastíněním možných definic, pohledů a přístupů k výzkumu. Samotným jádrem práce je pak již výše zmiňované terénní šetření, které má kvantitativní charakter a jehož průběh a sledované ukazatele jsou zde také nastíněny. Empirická část práce je zaměřena zejména na prezentaci výsledků získaných výzkumným šetřením, které se skládá z analýzy sekundárních dat a dotazníkového šetření. Získaná data jsou

zpracována a prezentována ve formě tabulek a grafů s následným zhodnocením a srovnáním výsledků s již uskutečněnými obdobnými výzkumy.

I. TEORETICKÁ ČÁST

2. PERIFERIE

V současné době se v odborné literatuře objevuje velké množství přístupů k problematice polarizace prostoru. Jelikož neexistuje jednotná definice pojmu „periferie“ lze také nalézt množství definic toho pojmu, které se od sebe liší.

2.1 Pojem periferie v literatuře

Polarizací prostoru a její definicí se zabývalo a zabývá mnoho autorů. Mezi základní patří definice M. H. Schmidt z r. 1998: „Marginal regions are essentially characterized by a –more or less marked- lack of integration in the present and dominant structures, processes and systems of the corresponding time and spatial context“ⁱ (Kuchyňka 2010), tuto definice rozšířili v roce 2001 Havlíček a Chromý. Podle nich jsou periferie specifická území s poruchou funkčně-prostorových vztahů, která jsou výsledkem nerovnoměrného působení vzájemně se podmiňujících sociálních, ekonomických, politických, kulturních i fyzickogeografických faktů.

Jedna z nejdostupnějších definic periferie v geografickém smyslu je citována s díla Havlíčka, Chromého, Jančáka a Marady (2005) (dostupná i na české verzi online uživatelské encyklopedie wikipedia.cz): periferie je pojem, který v rámci polarizace prostoru označuje území polohově nebo významově odlehlé, okrajové či nedostatečně integrované. Jak z této definice vyplývá, je možné periferii rozdělit na dva typy:

ⁱ Překlad: Periferie jsou charakterizovány jako více či méně integrovaná území do aktuálních a dominantních struktur, procesů a systémů odpovídajících dané situaci a prostorovému kontextu.

- *polohová perifernost* – území, která mají nevýhodné postavení v integrální prostorové organizaci. Jedná se např. o nedostatečnou dopravní dostupnost, fyzickogeografické bariéry atd.

- *významová perifernost* – území, která nedostatečně participují na politických, ekonomických a společenských procesech.

Podle Oxford English Dictionary (on line 2012) je periferie pojatá jako „The region, space, or area surrounding something; a fringe, margin. Now chiefly: the outlying areas of a region, most distant from or least influenced by some political, cultural, or economic centre.“ⁱⁱ Tato definice se, na rozdíl od zdrojů dostupných v českém jazyce, velice přibližuje odborně geografickým charakteristikám periferních oblastí.

Johnston a kol. (2000, s.105) nahrazují pojem periferie, v konkrétním odkazu heslem „concentration and centralization“, které již plně odpovídá geografickým standardům: „Concentration and centralization increase the disadvantages of peripheral locations and contribute to the economic and social deprivation commonly found with greater distance from the core.“ⁱⁱⁱ Lokace periferní oblasti již tedy není bezvýhradným činitelem určujícím potenciál postiženého území.

2.2 Přístupy k výzkumu polarizace

První významnou teorii zabývající polarizací vytvořil v roce 1933 německý geograf Walter Christaller. Jeho teorie centrálních míst (Central place theory) nebo také „Christallerova teorie“ se zabývá problematikou systému osídlení. Christaller zdůrazňuje definici jader, kdy mezi těmito jádry vznikají oblasti, o kterých lze říci, že na základě vzdálenosti vykazují periferní charakter. (Havlíček, Chromý, Jančák, Marada 2005).

Další teorie zabývající se touto problematikou vznikaly po druhé světové válce především mezi ekonomy, kteří řešili problematiku nerovnoměrného rozvoje ekonomik (Blažek, Uhlíř 2002). Z hlediska Christallerovy teorie jádro-periferie se prostorem zabýval americký profesor John Friedmann, který rozlišil jádra a periferie na základě schopnosti zachytit hlavní změny vývoje a schopnost tvořit inovace. Dále definoval efekty na základě

ⁱⁱ překlad: Něčím ohraničený region, prostor nebo oblast. – Odlehlá oblast regionu, vzdálenější nebo méně ovlivněná nějakým politickým, kulturním, anebo ekonomickým centrem

ⁱⁱⁱ překlad: Koncentrace a centralizace zvyšuje nevýhody periferních oblastí a přispívá ekonomickým a sociálním nedostatkům obvykle se vyskytujících ve větší vzdálenosti od jádra.

kterých dochází k dalšímu posilování dominance jader. Jako efekty uvedl např. efekt dominance, e. vazeb, e. informační, e. psychologický, e. modernizační a efekt výrobní. Friedmann se zabývá nejen prostorovým uspořádáním ale i koncepcí rozvoje.

V geografii se v osmdesátých letech 20. století zaměřila diskuze o polarizaci prostoru na vztah polohy a politických podmínek např. Gottmann 1980. Periferie je zde určována nejen vzdáleností nýbrž i fyzickogeografickými podmínkami, historickým vývojem, politickou organizací i ekonomickou silou. Jak uvádí Havlíček, Chromý, Jančák, Marada (2005) Reynad spojuje teorii jader a periferii se sociálním uspořádáním a tak vnáší do problematiky roli lidského a tím i sociálního kapitálu.

Teorií polarizace existuje velké množství z nichž je možné vyvodit, že periferie jsou oblasti, které vznikly na základě nerovnoměrného vývoje území, kdy tento vývoj byl ovlivňován odlišnými podmínkami přírodními, historickými, ekonomickými, politickými i sociálními a kulturními.

2.3. Metodologie výzkumu periferií

Rozličnost teorií periferie přináší určité metodologické problémy. (Havlíček, Chromý, Jančák, Marada 2005)

Otázka výběru relevantních ukazatelů. Vzhledem k rozdílným pojetím pojmu periferie a také lišícími se regiony je výběr „základních“ ukazatelů značně obtížný. Zároveň se při výběru vhodných ukazatelů může objevit problém jejich vypovídací schopnosti, což výše zmínění autoři uvádějí na příkladu migračního salda.

Druhým metodologickým problémem je *otázka hodnocení vývoje polarizace.* V případě výzkumu je toto velice důležité z toho důvodu, že faktory, které podmiňují perifernost se mění a vyvíjejí a mění se také intenzita jejich působení. Na základě tohoto vývoje je možné pozorovat území, které periferiemi být přestávají, stávají se i přetrvávají. Hodnocení vývoje je ovlivňováno různými historickým vývojovými etapami (touto tematikou se zabýval např. Nováček 2005), ale také administrativním členěním, dostupností a srovnatelností dat.

Posledním uvedeným problémem metodologie je *volba regionální úrovně výzkumu.* Výběr této úrovně závisí především na cíli výzkumu a určuje jeho pojetí. Výše zmínění

autoři odlišují na tomto základě nomotetické přístupy snažící se nalézt určité pravidelnosti a zákonitosti a idiografické přístupy zaměřené na jedinečnost. Z praktického hlediska je zásadní dostupnost dat za jednotlivé regionální úrovně. S touto problematikou souvisí metodika výzkumu z hlediska objektivních či subjektivních metod, kdy subjektivní metody jsou spojeny s kvalitativními metodami výzkumu tedy metody spíše sociologické než geografické. (viz. Havlíček, Chromý, Jančák, Marada 2005).

Za periferie lze tedy považovat oblasti, které nedosahují určité úrovně funkčně a sociálně – prostorových vztahů, přičemž postavení oblasti v polarizovaném prostoru ovlivňuje poloha z pohledu vnější a vnitřní periferie a další objektivní či subjektivní faktory, které určují vlastní perifernost. Z objektivního hlediska lze nalézt mnoho faktorů zejména:

- fyzickogeografické - členitost terénu, klima, nadmořská výška apod.
- geometrické - vzdálenost od centra, geografická poloha aj.
- ekonomické - HDP na obyvatele, nezaměstnanost, výše mezd apod.
- sociálně-demografické - vzdělání, věk, pohlaví apod.
- ekologické - znečištění životního prostředí, emise, poškození lesů, ztráta biodiverzity apod.
- kulturní - etnicita, zvyky
- náboženské a politické - míra autonomie, závislosti, administrativní uspořádání
- historické – etapy vývoje společnosti, dosídlení po 2. sv. válce apod.

Subjektivní faktory pak vycházejí z rozhovorů s klíčovými osobnostmi, dotazníkových šetření a mentálních map – např. regionální identita obyvatel nebo subjektivní vnímání perifernosti.

V rámci geografické polarizace tuto problematiku ovlivňuje hranice – do periferií lze tedy zařadit pohraničí, ale i vnitrozemní území s odlišnými podmínkami – tzv. vnitřní periferie. (Havlíček, Chromý, Jančák, Marada 2005).

2.4. Pohraničí jako periferie

Jak již bylo zmíněno výše pohraničí je periferní oblastí. Jak uvádí Jeřábek (1999) je pohraničí územím s nižší frekvencí kontaktů s centrem státu, mající určitý vztah k sousednímu zahraničí. České pohraničí je místem se specifickými přírodními a klimatickými podmínkami a jistou sociokulturní diskontuitou, kterou způsobila zejména 2. sv. v. a následné přesuny obyvatelstva s ní spojené. V rámci českého pohraničí lze tedy identifikovat tyto znaky:

- periferní poloha vzhledem k centru
- specifické přírodní a klimatické podmínky (převážně území s vyšší nadmořskou výškou)
- sociokulturní diskontuita způsobená historickým vývojem.

3. SOCIÁLNÍ KAPITÁL

Kapitola pojednává o sociálním kapitálu, jako o jednom ze základních pojmů této práce. Objevuje se zde bližší seznámení s tím, co vlastně sociální kapitál podle odborné literatury je. Zda je možné jej za kapitál vůbec považovat, jaké jsou jeho definice a pohledy na něj podle nejvýznamnějších autorů, pracujících s tímto pojmem. Dále se zde objeví, jak je možné sociální kapitál dělit a jak se jednotlivé formy odlišují. Závěr této kapitoly se týká měření sociálního kapitálu. Zda je možné sociální kapitál měřit a jaké indikátory lze při měření sociálního kapitálu použít.

3.1. Co je to kapitál

Existují různé formy kapitálu objevující se v různých vědách a oborech. Tyto formy se vzájemně ovlivňují a jsou na sobě závislé.

Pojem kapitál je nejčastěji spojován se jménem Karla Marxe a s ekonomikou, je však využíván v mnoha vědách. Jedná se především o sociologii (P. Bourdieu) a v posledních letech se tento pojem objevuje také v geografii (např. Pileček 2010 ; Jančák, Havlíček, Chromý, Marada 2008). Samotný kapitál je možné vnímat jako své jmění (ne jen

ve formě jmění hmotného) a také způsob, jak jmění vhodně využít a tím vytvořit novou hodnotu.

3.1.1. Kapitál podle Bourdieu

Francouzský sociolog Pierre Bourdieu použil v sedmdesátých letech dvacátého století „kapitál“ jako pojem vyjadřující neekonomické vlastnosti člověka, které do té doby byly vyjadřovány pojmy jako kvalifikace, schopnosti, vazby a vztahy. Bourdieu (1998) také zavedl pojem souhrnný kapitál člověka, který je dán souhrnem kapitálu sociálního, ekonomického, symbolického, kulturního, politického a dalších.

3.1.2. Model čtyř kapitálů

Jedním ze zajímavých rozdělení kapitálu je tzv. model čtyř kapitálů, který je součástí metody strategického plánování a regionálního rozvoje SRDTools, kterou ve svém článku představují Blažek, Macešková, Csank (2006). Tento model je tedy možné považovat za jakýsi „geografický“ pohled na kapitál. Model rozděluje kapitál na přírodní, člověkem vyrobený, lidský a sociální.

- *Přírodní kapitál* (natur capital) zahrnuje přírodní bohatství a zdroje jako nerostné suroviny, voda, půda, ekosystémy, fauna a flora i různé přírodní procesy. Přírodní kapitál lze tedy považovat za součást přírody, který je, ať již přímo nebo nepřímo, spojen s určitým lidským blahobytem.
- *Člověkem vyrobený kapitál* (man-made capital) jsou člověkem vyrobené hodnoty sloužící k produkci dalšího zboží nebo služeb, například stroje, budovy apod., tedy nejznámější povaha kapitálu.
- *Lidský kapitál* (human capital) se týká určitého užitého potenciálu osob. Zahrnuje tedy lidské zdraví (fyzické i mentální), vzdělání, pracovní schopnosti vedoucí k produktivní pracovní síle a lidskému blahobytu.
- *Sociální kapitál* (social capital) se stejně jako kapitál lidský váže k lidskému blahobytu, a to na společenské úrovni. Sociální kapitál zahrnuje vztahy ve společnosti (sociální sítě), sociální důvěru či normy podporující soudržnost společnosti a sociální interakce. Podle Bourdieu (1993, cit. Ptáček 2004) je sociální kapitál „zprostředkující

médium spojující dohromady různé formy kapitálu a umožňující přeměnu jednoho druhu kapitálu v druhý“.

Tab. 1: Příklady možných indikátorů charakterizujících jednotlivé kapitály

přírodní kapitál	člověkem vyrobený kapitál
<ul style="list-style-type: none"> • kvalita ovzduší, vodních toků a ploch • podíl lesních ploch a zemědělské půdy • podíl chráněných oblastí 	<ul style="list-style-type: none"> • HDP na obyvatele • dopravní infrastruktura • zastavěná plocha
lidský kapitál	sociální kapitál
<ul style="list-style-type: none"> • vzdělanost obyvatelstva • míra nezaměstnanosti • výdaje na výzkum a vývoj 	<ul style="list-style-type: none"> • důvěra ve společnost • účast ve volbách • míra kriminality

Zdroj: SRDTools projekt

3.2. Pojem sociální kapitál

Podle autorů Šafr, Sedláčková (2006) je na začátku práce vhodná jedna otázka, a to, zda je sociální kapitál opravdu kapitál nebo zda jde o označení spíše metaforické. Podle zmíněných autorů je základní podmínkou možnost definovat kapitál jako výrobní faktor, a tuto podmínku sociální kapitál splňuje, přesto je z velké části stále pojmem metaforickým.

Sociální kapitál jako pojem se v odborné literatuře začal více objevovat v 80. letech minulého století v sociologii, ale zmínky na toto téma je možné vysledovat již u sociologa M. Webera (Pileček 2010). Větší zájem o problematiku sociálního kapitálu je možné sledovat zejména v posledních deseti letech, kdy došlo k výraznému rozšíření tohoto konceptu. Sociální kapitál nezůstává jen objektem zájmu sociologů, ale do popředí se dostává i v dalších vědách jako politologie, ekonomie a stále více i v geografii. Je publikováno mnoho odborných prací a dostává se také do povědomí veřejnosti.

Problematičnost pojmu je také podporována jeho aplikací v mnoha různých kontextech a velkým množstvím pohledů na jeho definici (Pileček 2010), jak je možné vidět v tabulce č. 2.

Definice pojmu jsou nejčastěji spojovány se jmény čtyř autorů, které lze považovat za jakési zakladatele moderního pojetí sociálního kapitálu. Těmito autory jsou francouzský

sociolog Pierre Bourdieu (1986), američtí sociologové Samuel James Coleman (1988) a Rober David Putnam (1993) a čínský sociolog působící v Americe Nan Lin.

Tab. 2: Přehled vybraných definic pojmu sociální kapitál

Burt (1992 in Woolcock 1998, s. 189):	Bourdieu (1986, s. 51):
„přátelé, kolegové a obecněji kontakty, díky nimž dostáváte příležitosti využívat jejich finanční a lidský kapitál“.	„suma aktuálních nebo potencionálních zdrojů, která vychází z vlastnictví trvalé sítě více či méně institucionalizovaných vztahů a známosti, jinými slovy členství ve skupině, které vybavuje každého člena kolektivně vlastněným kapitálem, tedy různými oprávněními“.
Coleman (1988, s. 98):	Fukuyama (1995, s. 10):
„...sociální kapitál je definován svou funkcí. Není to jednoduchá entita, ale skládá se z více entit, které mají společné dvě charakteristiky: všechny se skládají z některých aspektů sociální struktury a usnadňují určité činnosti jednotlivců, kteří jsou uvnitř struktury“.	„schopnost lidí spolupracovat pro společný účel ve skupinách a v organizacích“.
Johnston, Gregory, Pratt, Watts (2000, s. 746):	Lin (2001 in Lin 2008, s. 51):
„vlastnosti sociální struktury nebo sociálních vztahů, které usnadňují jednání jedinců založené na vzájemné spolupráci a které, jako důsledek, zvyšují hospodářskou výkonnost“.	„zdroje zakotvené v sociálních sítích jedince, které mohou být aktivovány skrze vazby v sítích“.
Putnam (1993, s. 167)	Woolcock, Narayan (2000, s. 226)
„rysy sociální organizace jako důvěra, normy a sítě, které mohou zlepšit efektivitu fungování společnosti usnadňováním koordinovaných akcí“.	„normy a sítě umožňující lidem jednat kolektivně“.

Zdroj: Pileček 2010 (upraveno)

Podle Bourdieua je sociální kapitál vlastnictvím individuálního aktéra nebo skupiny aktérů. Různé formy kapitálu pak vytvářejí strukturu sociálního světa – sociální pole. Sociální kapitál nemůže být vytvořen jedincem, na rozdíl od lidského kapitálu, ale skupinou a je tedy vlastnictvím skupiny. Skupinou, která může vlastnit sociální kapitál, je podle Bourdieua výlučně elita, tedy dominantní skupiny, které si jím zajišťují svou

vysokou pozici. Z jeho pohledu lze chápat sociální kapitál jako negativní nástroj pro elitu, protože nepřipouští, že by jej mohli využít a profitovat z něj i méně privilegované skupiny. Bourdieu ve svém pojetí také při vytváření sociálního kapitálu přeceňuje roli rodiny a příbuzenských vztahů. (Šafr, Sedláčková 2006).

Podle Colemanovy teorie je sociální kapitál kolektivním statkem založeným na sociálních vztazích (např. sankce, normy), z něhož mají zisk všichni účastníci, na rozdíl od lidského nebo finančního kapitálu, které jsou soukromými statky. Sociální kapitál se vyznačuje vlastností, kterou se odlišuje od soukromých statků a to tím, že je prakticky nezczitelný. Šafr, Sedláčková (2006) na straně 18 uvádějí: „Colemanův koncept sociálního kapitálu rozlišuje tři základní formy: závazky a očekávání, které závisí na důvěryhodnosti sociálního prostředí (struktury), kapacitu sociální struktury z hlediska toku informací (informační kanály) a normy doprovázené účinnými sankcemi (Coleman ovšem nerozlišuje mezi různými úrovněmi důvěry (horizontální mezi občany a vertikální např. mezi elitami), ta se tak u něj stává poněkud vágním konceptem.“ Z Colemanova pohledu není možné spojovat různé druhy důvěry – vzájemnou důvěru v určité kompaktní komunitě, důvěru v instituce nebo důvěru obecně k cizím lidem.

Díky Robertu Putnamovi se, na rozdíl od Colemana nebo Bourdieua, dostala tématika sociálního kapitálu do pohledu nejen odborníků, ale hlavně veřejnosti. Je možné říci, že Putnamovo dílo zahájilo vznik samostatného odvětví, zabývajícího se výzkumem vlivu sociálního kapitálu na různé oblasti života, a to jak individuálního tak společenského (Šafr, Sedláčková 2006). Jeho pojetí je odlišné od výše zmiňovaných autorů. Putnamova teorie, jak ji uvádějí autoři Šafr a Sedláčková (2006) nebo Pileček (2010), je založena na Putnamových výzkumech občanských struktur v italských regionech. Putnam na úrovni regionů zkoumal fungování vlád a závislost mezi sociálním kapitálem a výkonem těchto vlád. : „Sociální kapitál odkazuje k vlastnostem sociální organizace, jako je důvěra, normy a sítě, které usnadňují koordinované jednání, a tak přispívají k výkonnosti společnosti.“ (Putnam 1993 in Šafr, Sedláčková 2006: s.19). Základem sociálního kapitálu je podle Putnama občanská angažovanost a její sítě, protože aktivní a silná občanská společnost vede k upevnění demokracie. (Šafr, Sedláčková 2006). Konceptu sociálního kapitálu se dostalo také kritiky z řad odborné veřejnosti. Nejvíce kritiky je spojeno právě s konceptem R. Putnama. Jak uvádí Pileček (2010), významná kritika Putnamova pojetí se týká toho, že nebere v potaz negativní formu sociálního kapitálu jako nejrůznější skupiny

organizovaného zločinu. Lze totiž říci, že podle charakteristik, které Putnam uvádí (normy, sítě, sankce), je možné za nejčistší formu sociálního kapitálu považovat fungování mafie, tak, jak jej známe ve veřejném povědomí.

Sociolog Nan Lin je představitelem sociologické školy tzv. nové ekonomické sociologie a jako takový může být považován za představitele výhradně instrumentálního pojetí sociálního kapitálu. Tento sociologický směr se zabýval zkoumáním fungování organizací a uplatňování sociálních sítí při hledání zaměstnání či získávání sociálního statusu. Lin definuje sociální kapitál jako „zdroje zakořeněné v sociální struktuře, které jsou dostupné anebo mobilizovatelné při účelovém jednání.“ (Lin 2001 in Šafr, Sedláčková 2006, s.17). Podle autorů Šafr, Sedláčková (2006) se jedná o zdroje, které vycházejí ze vztahů mezi jedinci, umožňující jim přístup k určitým pozicím v sociální struktuře. (Šafr, Sedláčková 2006) uvádějí, že základem Linova pohledu je, že lidé vstupují do sociálních vztahů a vytvářejí společenské sítě za účelem dosažení nějakého zisku. Oproti jiným typům kapitálu (lidský, kulturní), které vidí kapitál jako investice individuálních aktérů, představuje sociální kapitál taková aktiva, která jsou získatelná pouze prostřednictvím sociálních vazeb. Sociální kapitál tedy nejsou bezprostřední aktiva jedince, ale zdroje dostupné jen pomocí přímých a nepřímých vazeb. Tyto zdroje, pokud jsou investovány za účelem dosažení zisku, stávají se sociálním kapitálem. Jak uvádí Šafr, Sedláčková 2006: „Teorie sociálního kapitálu by měla plnit tři úkoly. Vysvětlit, jak zdroje získávají na hodnotě a jak jsou distribuovány společnosti (strukturální zakotvenost zdrojů); ukázat, jak aktéři pomocí interakcí a sociálních sítí mají různý přístup ke strukturálně zakořeněným zdrojům (struktura příležitostí); a vysvětlit, jak lze tento přístup ke zdrojům mobilizovat za účelem vytvoření zisku (proces aktivace).

3.3. Geografický pohled na sociální kapitál

Z geografického hlediska je nejvíce relevantní pohled na sociální kapitál jako faktor, který je součástí tzv. sociokulturních faktorů, které spolu s geografickými a ekonomicko-sociálními podmiňují regionální rozvoj. (Blažek, Macešková, Csank 2006).

Jinou oblastí geografie kde našel sociální kapitál uplatnění, je výzkum periferních oblastí resp. polarizace prostoru (např. Havlíček, Chromý, Jančák, Marada 2008 nebo Jančák, Chromý, Marada, Havlíček, Vondráčková 2010). Základem této teorie je

přesvědčení, že sociální kapitál je významným faktorem , který spolu s lidským kapitálem ovlivňuje polarizaci prostoru a možnosti dalšího vývoje dané oblasti zejm. právě v periferních oblastech, kde je vývoj ovlivňován právě aktivitou a schopnostmi místních subjektů a aktérů. (Pileček 2010).

Této oblasti využití sociálního kapitálu v geografii se věnuje i tato práce.

3.4. Dělení sociálního kapitálu a jeho měření

3.4.1. Dělení sociálního kapitálu

Tato kapitola pojednává o rozdělení sociálního kapitálu na různé druhy (formy), z nichž každá forma představuje jiný pohled na to, jak je možné sociální kapitál vnímat.

Z hlediska dostupné literatury, např. Šafr, Sedláčková (2006) nebo Pileček (2010) je možné sociální kapitál rozdělit na několik forem představujících určitou typologii. Pileček (2010) rozlišuje formy sociálního kapitálu takto:

a) Individuální / kolektivní: tato forma sociálního kapitálu vychází z toho, komu přináší zisk. Je tedy možné rozlišit, zda přináší zisk jednotlivci či uzavřené skupině (např. rodině) a nebo, zda přináší zisk společnosti jako celku. Sociální kapitál je zde chápán v pojetí Bourdieu jako síť kontaktu, které může člověk využít ve svůj prospěch a je realizován interakcí mezi lidmi. Druhým pohledem je chápání podle Colemana, který chápe sociální kapitál jako veřejný statek.

Individuální sociální kapitál upřednostňují zejména sociologové a podle Šafr, Sedláčková (2006) je možné jej rozdělit na mobilizační, charakteristický aktivací sociálních interakcí pro dosažení zisku jednotlivce, a interakční, založený na společenské interakci jedince s okolím.

Kolektivní sociální kapitál uplatňují zejména ekonomové, v jejichž pojetí se jedná o faktor ovlivňující rozdíly v ekonomickém růstu.

b) Svazující / přemostující / spojující / korporáčn: toto rozlišení je na základě fungování sociálních vztahů a jejich důsledků pro společnost.

Svazující sociální kapitál – nebo také „defenzivní“ je charakterizován silnými vazbami mezi jednotlivci v dané skupině, pomocí těchto vazeb se členové skupiny brání negativním vlivům zvenčí. Svazující sociální kapitál je založen na vnitřní homogenitě, vysoké důvěře a loajalitě skupiny. Příkladem svazujícího sociálního kapitálu jsou rodiny nebo blízké přátelské vztahy.

Přemostující sociální kapitál – sociální kapitál „ofenzivní“. Tato forma zahrnuje vzdálenější kontakty jedinců se slabšími nebo nestálými vazbami např. se známými či obchodními partnery. Přemostující sociální kapitál spojuje jedince, napříč různými skupinami, které spojuje nějaký společný zájem. Mohou to být různé spolky, kluby nebo zájmová sdružení.

Spojující sociální kapitál – tato forma podporuje vztahy mezi skupinami rozdílného sociálního a ekonomického statusu. Zahrnuje vertikální vazby mezi aktéry, např. vazby na instituce vyššího charakteru (regionálního, centrálního) umožňující zisk informací, finančních prostředků a pod. a tím může přispívat k vyšší prosperitě např. obce, sdružení atd.

Korporáčn sociální kapitál – tato forma odlišuje působení sociálních sítí na charakter sociálního kapitálu, a to jak v pozitivním (např. dobrovolnické organizace), tak v negativním (např. odbory prosazující své zájmy) smyslu.

c) Strukturální / kognitivní : *strukturální sociální kapitál* zahrnuje různé formy sociální organizace (pravidla, role), zatímco *kognitivní sociální kapitál* je spojován spíše s mentálními procesy (hodnotami, postoji, názory, přesvědčeními) a pomáhá připravit jedince ke vzájemné spolupráci.

d) Občanský / vládní – toto rozdělení se může týkat politického nebo sociálního prostředí, kdy se například stabilita vlády odvíjí od spokojenosti obyvatel a zároveň silné občanské iniciativy mohou ovlivnit fungování vlády. Obě formy jsou tedy navzájem závislé.

3.4.2 Měření sociálního kapitálu

V rámci studia sociálního kapitálu je možné v odborné literatuře nalézt mnoho metod jak sociální kapitál měřit. Sociální kapitál je z hlediska své měřitelnosti velmi komplikovaný zejm. díky množství definic, které komplikují operacionalizaci tohoto pojmu, a tím i výběr souboru indikátorů. (Pileček 2010).

Závislostí na specifickém lokálním kontextu je možné říci, že jednotliví autoři řeší odlišné typy problémů (Jančák, Havlíček, Chormý, Marada 2008 in Pileček 2010), související s proměnlivým charakterem sociálního kapitálu v odlišných historických kontextech a různých úrovních sociálních systémů. (Šarf, Sedláčková 2006).

Podle (Pileček 2010) způsobu, jakým lze měřit sociální kapitál, se odvíjí od rozsahu datové základny, kterou lze využít a tím tedy, zda se využije kvalitativní nebo kvantitativní forma sledování. Čím více klesá řádovostní úroveň, tím je možnost využití kvantitativního výzkumu nižší, neboť potřebné charakteristiky nebývají dostupné v potřebném detailu. České prostředí umožňuje kvantitativní výzkum na úrovni okresů či POU (např. Jančák, Chromý, Marada, Havlíček, Vondráčková 2010 nebo Jančák, Havlíček, Chromý, Marada 2008). Je-li potřeba ještě nižší řádovostní úrovně, pak je nutností aplikovat výzkum ve formě kvalitativní (např. Susová 2007).

Indikátorů využitelných v rámci měření sociálního kapitálu je nepřehledné množství. Jednotlivé indikátory mají odlišný význam, mohou být jak pozitivní tak negativní, některé charakterizují určitou úroveň sociálního kapitálu, jiné charakterizují podmínky pro rozvoj některé formy sociálního kapitálu, nebo jsou již důsledkem jisté úrovně sociálního kapitálu. (Pileček, Jančák 2010).

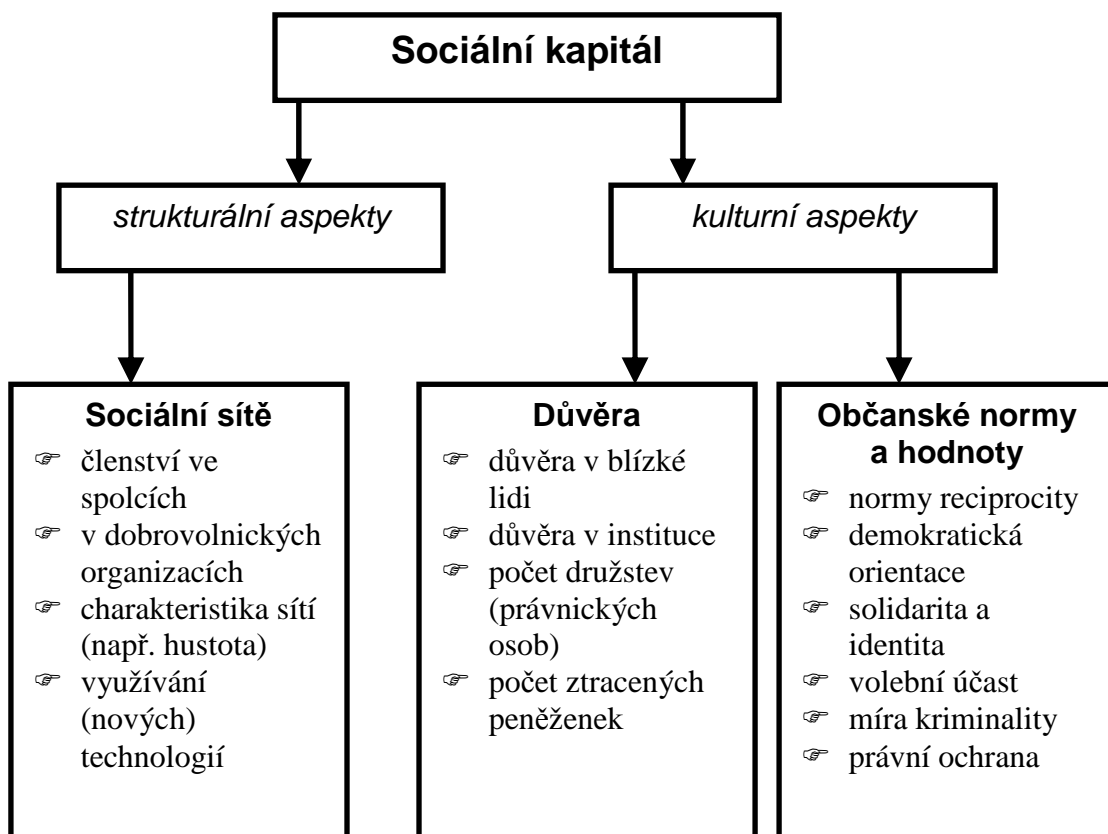
Podle Šarf, Sedláčková (2006) existují indikátory ve dvou základních podobách, a to bez ohledu jakou formu sociálního kapitálu měříme. Rozlišení probíhá na základě toho, zda se jedná o jednání (např. členství v různých organizacích) nebo zda se jedná o postoje (např. důvěra - sebedůvěra/důvěra v instituce, hodnocení kvality sociálního života).

Jak uvádí Pileček (2010, s. 70.) : „Pravděpodobně nejrozšířenější a nejpoužívanější konceptualizací sociálního kapitálu v empirických výzkumech je Putnamův index sociálního kapitálu. Pro konstrukci tohoto indexu jsou převážně využívána sekundární data, a jako indikátory jsou uplatňovány rozmanitě agregované statistické údaje pro celkem

pět dimenzí (komunitně organizovaný život, angažovanost ve věcech veřejných, komunitní dobrovolnictví, neformální sociabilita a sociální důvěra).“

Jedním z autorů, kteří se pokusili utřídit problematiku měření sociálního kapitálu, byl van Deth. Schéma, které vytvořil, vychází z rozlišení dvou forem sociálního kapitálu, a to individuální a kolektivní. V rámci těchto forem se odlišují způsoby sběru dat a zejména typy indikátorů. (Pileček 2010). Podle Pileček, Jančák (2010) van Deth rozlišuje dva aspekty sociálního kapitálu – kulturní a strukturální, které zahrnují základní znaky konceptu: sociální sítě/kontakty, důvěru/sebedůvěru a občanské hodnoty a normy. Konkrétní ukazatele je možné získat odlišnými způsoby sběru dat (např. volební účast získáme z oficiálních statistik, oproti tomu počet ztracených peněženek pouze experimentálním způsobem.

Obr.1: Model měření kolektivního sociálního kapitálu podle van Deth

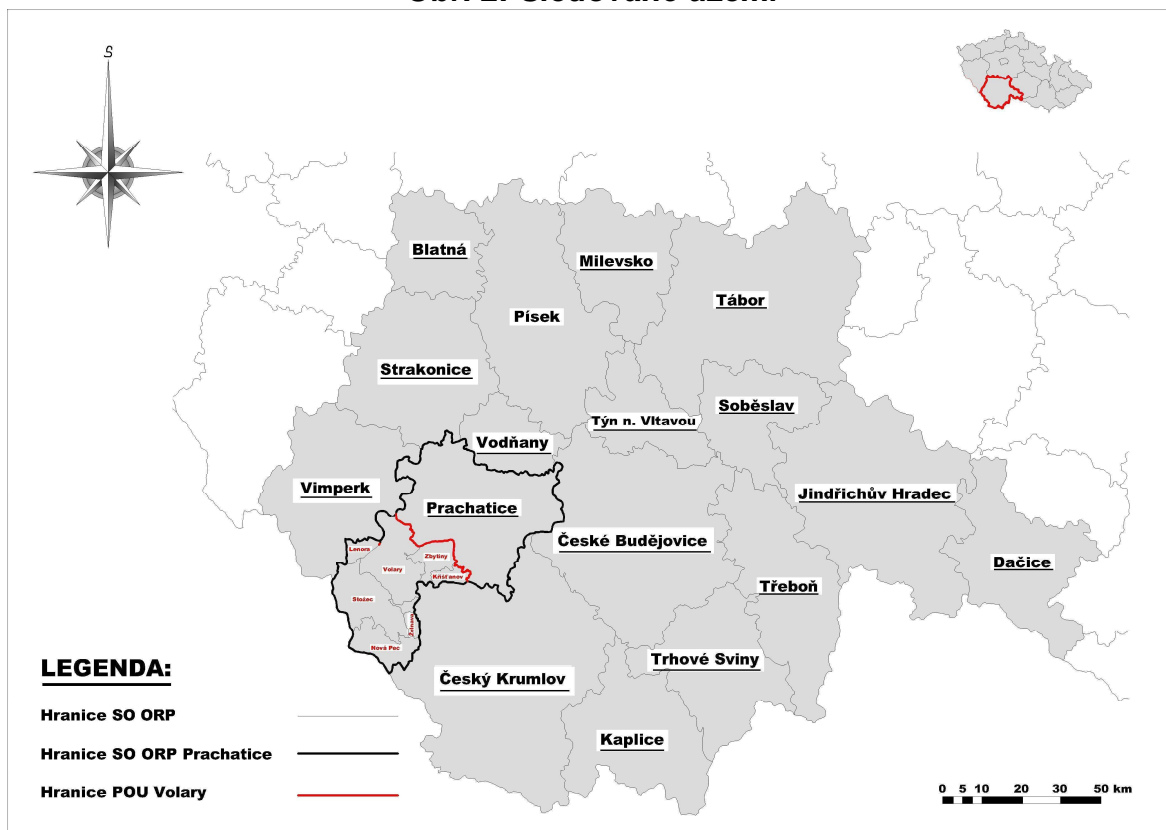
Zdroj: Pileček, Jančák (2010, s.83 ;upraveno)

4. GEOGRAFICKÁ CHARAKTERISTIKA SO POÚ VOLARY

Území Volarska se nachází na jihu Čech, v jihozápadní části Jihočeského kraje. Region leží v jižní části okresu Prachatice, poblíž hranice se SRN, konkrétně německou spolkovou zemí Bavorsko. Území se tedy nachází v oblasti pohraničí a proto, na základě teorií polarizace (viz. kapitola 2.1.), můžeme oblast považovat za periferní.

Centrum regionu město Volary je vzdáleno 65 km západně od krajského města České Budějovice. Od bývalého okresního města, a dnes obce s rozšířenou působností, Prachatice, je vzdálené 18 km severovýchodně.

Obr. 2: Sledované území

4.1. Členění a působnost

Městský úřad Volary je pověřeným obecním úřadem (dále je POU) a spravuje území o rozloze 107,63 km². Nadřazeným orgánem státní správy jsou již zmíněné ORP Prachatice. Katastrální území POU Volary se dělí na 7 území (tab. č. 3) a 3 místní části (jedna je tvořena městskou zástavbou, zbylé dvě se nacházejí v blízkém okolí). Místní části

města jsou Volary, Chlum a Mlynářovice. Dalšími obcemi náležícími do správního obvodu POU jsou Křišťanov, Lenora, Nová Pec, Stožec, Zbytiny a Želnavá (viz. Tabulka č. 4).

Oblast Volarska je součástí mikroregionu Horní Vltava – Boubínsko jehož sídlem jsou právě Volary. Mikroregion byl založen v roce 1999 a sdružuje 12 obcí – Želnavá, Volary, Vimperk, Borová Lada, Horní Vltavice, Kubova Huť, Kvilda, Lenora, Nová Pec, Stožec a Strážný. Dále je součástí euroregionu Šumava, který vznikl v r. 1993 jako formální nástroj přeshraniční spolupráci obcí.

Tab. 3: Katastrální území města Volary

Název KÚ	Část obce	Rozloha v km ²
Cudrovice	Mlynářovice	6,94
Horní Sněžná	Chlum	7,79
Chlum u Volar	Chlum	7,92
Krejčovice	Mlynářovice	2,63
Milešice	Mlynářovice	12
Mlynářovice u Volar	Mlynářovice	10,96
Volary	Volary	59,38

Zdroj: ČSÚ

Tab. 4: Obce náležející od správní obvodu POU Volary

Název obce	Rozloha v km ²
Křišťanov	17,94
Lenora	17,79
Nová Pec	66,38
Stožec	104,78
Volary	107,63
Zbytiny	39,04
Želnavá	10,33

Zdroj: ČSÚ

4.2. Základní fyzickogeografická charakteristika

Z hlediska geomorfologickým poměrů je území homogenní. Nachází se v subprovincii Česká Vysočina v Šumavské soustavě na v oblasti hranice mezi Šumavou a Šumavským podhůřím. Podle výškové členitosti se na tomto území vyskytují ploché a členité vrchoviny v okolí Volar, které v jižní a jihozápadní části (okolí obcí Stožec, Nová Pec a Želnavá) přecházejí v hornatiny. (Demek, J., Mackovčín, P., 2006). Nadmořská výška se pohybuje od 750 do 950 m.n.m.

Podle klimatické klasifikace (Quitt, E., 1975) se území nachází v chladné oblasti. Oblast je charakteristická průměrnými teplotami okolo 6,5°C , průměrné zimní teploty se pohybují kolem -3°C , průměrné letní teploty se pohybují okolo 15,5°C. Vyskytuje se zde přibližně sto čtyřicet až sto šedesát mrazových dní ročně. Průměrný úhrn srážek se podle nadmořské výšky pohybuje mezi 750 – 1000mm, nejdeštivějším měsícem je zde červenec.

Podle J. Raušera (1971) se na sledovaném území rozkládá smrkojedlobukový vegetační stupeň. Tento typ je rozšířen v nadmořské výšce 700 až 1200 m.n.m. Z porostu jsou zde typické rozsáhlé lesní porosty s menšími oblastmi luk a pastvin. Orná půda a sady se zde nevyskytují. Na území se nacházejí zbytky původních pralesovitých porostů a rašeliniště. Vyskytují se zde také vzácné druhy rostlin a živočichů.

Celé území náleží k povodí Horní Vltavy. Z hydrologického hlediska je nejvýznamnějším tokem řeka Vltava vznikající soutokem Teplé a Studené Vltavy, které odvodňují převážnou část sledovaného území. Druhou významnou řekou této oblasti je Blanice, která odvodňuje východní cíp území.

Co se týče ochrany přírody tak se ve sledovaném regionu nachází velký počet zvláště chráněných území. Nejpočetněji jsou zde zastoupeny Přírodní rezervace a Přírodní památky. Nachází se zde jedna Národní přírodní rezervace a to Velká Niva u Lenory). Nejdůležitějšími chráněnými územími jsou zde ovšem území Chráněné krajinné oblasti Šumava a území Národního parku Šumava. V současné době patří toto území společně s lidovou architekturou a dalšími památkovými objekty k významným rekreačním územím. (Friedl, K., Maršáková, M., Petříčková, M., Povolný, F., Rivolová, L., Vinš, A., 1991).

4.3. Základní socioekonomická charakteristika

Stejně tak, jako jinde v pohraničí (Jeřábek, 1999), i zde se nacházejí rozlohou větší obce s nižším počtem obyvatel, což je podmíněno především horskou a podhorskou krajinou. Na námi sledovaném území se nachází 7 obcí z toho pouze Volary mají status města. Krom Volar se čtyřmi tisíci obyvateli, se zde nachází jedna obec do sto obyvatel, tři obce do pěti set obyvatel a dvě obce do tisíce obyvatel. (viz. tab. 5). Celkový počet obyvatel území byl k 31. 12. 2011 byl 5870, pro srovnání je to pouze 17,5 % obyvatelstva ORP Prachatice.

Vzdělanostní struktura je jedním z ukazatelů kvality života obyvatelstva. Pro periferní oblasti je typické převažující středoškolské případně základní vzdělání (Chromý, Jančák, Marada, Havlíček, Vondráčková. 2010.) Jak je vidět v tabulce 6 u obyvatelstva Volarska je tomu také tak. Převažuje středoškolské vzdělání pohybující se v rozmezí od 47 do 67 % obyvatelstva, druhé nejvyšší zastoupení má vzdělání základní jehož úroveň se pohybuje mezi 20 až 45% obyvatel a nejnižší kategorií je vzdělání vysokoškolské které dosahuje maximálně 10% obyvatelstva.

Tab. 5: Počet obyvatel v obcích SO POÚ Volary

Název obce	Počet obyvatel k 31.12. 2011	z toho muži	z toho ženy
celkem	5870	3002	2868
Křišťanov	111	66	45
Lenora	776	382	394
Nová Pec	486	250	236
Stožec	201	110	91
Volary	3880	1962	1918
Zbytiny	303	163	140
Želnavá	113	69	44

Zdroj: ČSÚ

Z hlediska věkové struktury bylo obyvatelstvo rozděleno do třech základních demografických kategorií podle produktivnosti (tab. č. 7). Z uvedené tabulky vyplývá, že věková struktura poměrně jednotná. Dětská složka se dosahuje průměrné hodnoty 14,2%

obyvatel, obyvatelstva v produktivním věku tvoří průměrně 73% obyvatel a postproduktivní kategorii tvoří průměrně 12,8% obyvatel.

**Tab. 6: Vzdělanostní struktura obyvatelstva k r. 2001
v relativních hodnotách [%]**

Název obce	Bez vzdělání	ZŠ*	SŠ*	VŠ*
Křišťanov	0,9	44,4	47,0	2,6
Lenora	0,9	32,4	61,0	4,3
Nová Pec	0,8	35,9	58,0	4,1
Stožec	0	20,8	67,4	9,6
Volary	1,0	28,0	62,8	3,9
Zbytiny	2,0	35,2	58,4	2,8
Želnavá	1,8	29,4	59,6	5,5

Zdroj: SLDB 2001

* ZŠ – základní vzdělání + nedokončené; SŠ – vyučení + úplné střední bez maturity + úplné střední s maturitou; VŠ – vyšší odborné + vysokoškolské

**Tab. 7: Věková struktura obyvatelstva k r. 2011
v relativních hodnotách [%]**

Název obce	0 - 14	15 - 64	65 +
Křišťanov	9,7	74,2	16,1
Lenora	15,5	71,2	13,3
Nová Pec	15,3	71,2	13,4
Stožec	18,1	69,5	12,4
Volary	15,7	72,6	11,8
Zbytiny	14,2	73,1	12,7
Želnavá	10,9	79,1	10,1

Zdroj: SLDB 2001

Jak uvádí Hondlík (2011) je na sledovaném území vyšší míra nezaměstnanosti, charakteristická výrazným sezónním kolísáním, které je ovlivněno sezónní pracovní poptávkou v oblasti lesnictví a zpracování dřeva. Z toho vyplývá také hospodářská charakteristika území, kdy v námi sledovaných obcích převažuje primární sektor a

ekonomicky aktivní v něm, následován je sektorem terciárním (využívání rekreačního potenciálu), a nejmenší zastoupení má sektor sekundární projevující se zejména v nižších oblastech Volarska. V zemědělství je zde zastoupena převážně živočišná výroba konkrétně chov skotu, místy se pěstují pícniny. Jak dále uvádí Hondlík (2011) je na námi sledovaném území se nachází několik brownfieldů, z těch významnějších je to například areál bývalých dřevařských závodů ve Volarech nebo areál bývalých skláren v Lenoře, dalšími brownfieldy jsou převážně různé zemědělské objekty v obcích Nová Pec, Křišťanov nebo Stožec.

Tato oblast je charakteristická velmi málo rozvinutou dopravní sítí. Silniční síť je zde zastoupena převážně silnicemi II. a III. třídy s pouze jedním významnějším silničním tahem směřujícím přes Volary a Lenoru na hraniční přechod Stážný a dále do SRN. Železnice zde sice má charakter pouze regionálního významu s jedním větším železničním uzlem ve Volarech, ale tři hlavní železniční trasy zajišťují spojení pro většinu obcí (pouze obce Křišťanov a Želnavá jsou železnicí nedostupné). Srovnáme-li četnost spojení autobusové a vlakové dopravy, pak zde má železnice nezastupitelný význam. Celková dopravní obslužnost je zde ale na velmi nízké úrovni (Hondlík, 2011).

5. METODIKA

Kapitola je zaměřena na popis metodologie výzkumu, který je předmětem výzkumné části této práce. Následující na sebe navazující podkapitoly představují a popisují jednotlivé kroky vedoucí k cílovému zpracování výsledků práce.

Pro realizaci výzkumu byla zvolena kvantitativní výzkumná strategie. Jak uvádí Punch (2008):“ Podstata kvantitativního výzkumu spočívá ve zkoumání vztahů mezi proměnnými.“. Jedná se tedy o metodu výzkumu, která pomocí určitých znaků (proměnných) a metod popisuje sledované jevy. Kvantitativní šetření je nastaveno tak, aby ve výsledku přineslo numerické výsledky, které mohou být statisticky zpracovány. (Punch, 2008). Podle Hendl (2005) se kvantitativní výzkum oproti kvalitativnímu zaměřuje na popis reality. Výzkum je prováděn deduktivní metodou, kdy výzkumník vychází ze znalosti již formulovaných teorií a výsledků realizovaných šetření, na jejichž základě formuluje své vlastní cíle a výzkumné hypotézy. Kvantitativní výzkum může být prováděn

několika metodami. Samotný výzkum se skládal ze dvou částí, z nichž na každou část byla využita jiná metoda výzkumu.

První metodou byla zvolena analýza sekundárních dat. Tato metoda byla využita pro analýzu volební účasti, protože data potřebná k získání přehledu o situaci na daném území jsou terénním šetřením nezískatelná. Druhou metodou pak bylo zvoleno dotazníkového šetření. Tento typ práce lze rozdělit do několika následujících logicky řazených kroků resp. fází, které je nutné pro správnost výzkumu dodržet.

První fází *informační příprava výzkumu* tedy studium dostupným informačních zdrojů (knih, článků, výzkumných zpráv). Jak bylo uvedeno výše, alespoň minimální znalost tématu je naprosto nezbytná. Druhou fází je *rozhodnutí a formulace toho co bude předmětem zkoumání*. Formulace výzkumného problému může být považována za nejdůležitější část šetření, z toho důvodu, že v tomto kroku je vymezena oblast, které se výzkum týká, čímž dojde ke stanovení určitých mantinelů pro vlastní realizaci. Zde se objevuje důležitost první fáze, tedy teoretické studium. Na základě stanovení výzkumného problému je možné formulovat vlastní cíle výzkumu a z nich vycházející výzkumné hypotézy, které jsou operacionalizovány na konkrétní empirické pojmy využitelné pro formulaci otázek v dotazníku. Třetím následujícím krokem je *příprava výzkumných metod*. Zde musí výzkumník dojít k rozhodnutí jaká bude cílová skupina a jakou formou bude dotazována. V této fázi dochází také k vlastní konstrukci dotazníku. Po výše zmíněných teoretických krocích nastává část praktická - fáze *sběru a zpracování údajů*. V této fázi dochází k samotné realizaci výzkumu, následované statistickým zpracováním získaných údajů a jejich vyhodnocením. Poslední fází výzkumu je *interpretace údajů a sepsání výzkumné zprávy*. V této fázi se již vyhodnocují výzkumem sesbírané údaje, dochází k potvrzení či vyvrácení hypotéz a k celkovému závěrečnému zhodnocení výzkumu.

5.1. Cíle výzkumu

Výzkum byl prováděn na území pověřeného obecního úřadu Volary. Toto území je tradičně vnímáno jako periferní zejména z pohledu geografické polohy v území (Jeřábek. 1999, Chromý, Skála. 2010. nebo Pileček 2005.). Hlavním cílem výzkumu je tedy zjištění úrovně sociálního kapitálu a zda je území považováno za periferní pouze z vnějšího

pohledu, nebo zda je periferií i z pohledu vnitřního, tedy z pohledu místního obyvatelstva.. Tohoto cíle bude dosahováno pomocí čtyř dílčích cílů.

Prvním dílčím cílem je zjištění, je-li tato oblast místním obyvatelstvem skutečně vnímána jako periferní a jaké důvody tento názor obyvatelstva ovlivňují. Cíl byl stanoven na základě myšlenky, že subjektivní vnímání marginality a jejích příčin se může od vnímání objektivního lišit (Chromý, Skála 2010, Pileček 2005). Druhý dílčí cíl je zaměřen na zjištění úrovně volební účasti do obecních a krajských zastupitelstev. Jak je uvedeno v literatuře (např. Pileček, Jančák. 2010; Šaradín. 2004) volební účast je ukazatelem úrovně občanských norem a hodnot jako jedné ze složek sociálního kapitálu. Třetím dílčím cílem je zjištění míry angažovanosti obyvatelstva resp. úroveň angažovanosti ve spolcích, působících jak na úrovni místní tak i regionální a celostátní. Jak uvádějí Pileček a Jančák (2010) členství ve spolcích ukazuje na rozvinutost sociálních sítí. Jako poslední dílčí cíl bylo stanoveno zjištění míry důvěry obyvatelstva ve vybrané instituce. Na základě prostudované literatury (Jančák, Chromý, Marada, Vondráčková. 2010) byly vybrány tyto instituce: starosta/ka, zastupitelstvo, škola, církev, místní podnikatelé a sousedé.

Vzhledem ke stanoveným cílům bylo vypracováno pět výzkumných hypotéz (viz. kapitola 5.2. Hypotézy)

5.2. Hypotézy

Na základě výzkumných cílů byly stanoveny tyto výzkumné hypotézy:

H₁ – Je možné očekávat, že celková angažovanost ve volbách do obecních a krajských zastupitelstev bude nízká, obdobně jako v celé České republice, jak uvádí Šaradín (2004). Dále lze očekávat, že volební účast do obecních zastupitelstev bude vyšší než volební účast do zastupitelstev krajských.

H₂ – Lze očekávat, že na území POU Volary bude angažovanost ve spolcích velmi nízká, přičemž lze dále očekávat, že bude převažovat angažovanost ve spolcích místní úrovně. Na obdobné souvislosti upozorňují Jančák, Chromý, Marada a Vondráčková (2010).

H₃ – Lze očekávat, že obyvatelé na území POU Volary vybraným institucím důvěřují, obyvatelé více důvěřují institucím jim bližším, tedy škole, církvi a sousedům

naopak v politické a podnikatelské subjekty je důvěra nižší, podobně jako uvádějí Jančák, Chromý, Marada a Vondráčková (2010).

H₄ – Obdobně jako uvádí Chromý, Skála 2010 nebo Pileček 2005 je možné předpokládat, že bude území vnímáno za oblast periferní, zejména pak v obcích menších nebo blíže ke státní hranici bude vnímána perifernost výrazněji.

H₅ – Jak se objevuje v předchozích výzkumech (např. Chromý, Skála 2010) nejčastějšími důvody pro které je oblast vnímána jako periferní je nedostatek pracovních příležitostí, špatná občanská vybavenost, špatná dopravní dostupnost a podobně.

5.3. Sledované ukazatele

Sledované ukazatele je ve výzkumné činnosti možné nazvat také proměnou. Jak uvádí Punch (2008) proměnnou nazýváme prvek zkoumání, který v kvantitativním výzkumu nabývá určitých hodnot nebo se může nějakým způsobem měnit. Proměnné mohou být buď měřitelné, nebo kategoriální a ve výzkumu jich většinou vystupuje několik.

Pro tento výzkum byly zvoleny čtyři proměnné měřitelného typu. Následující tři ukazatele se týkají měření úrovně sociálního kapitálu byly vybrány na základě modelu sociálního kapitálu podle van Deth (obr.1, str....). Van Deth rozlišuje tři základní znaky - sociální sítě/kontakty, důvěru/sebedůvěru a občanské hodnoty a normy. Tyto znaky sociálního kapitálu se zakládají z dalších ukazatelů. Jako sledované ukazatele byl z každého znaku zvolen jeden ukazatel.

Z oblasti sociálních sítí/kontaktů byl vybrán ukazatel - *členství ve spolcích*. Podle Šafr, Bayer, Sedláčková (2008) nebo Šafr, Sedláčková (2006), kteří se tomuto tématu podrobněji věnují je členství ve spolcích nebo různých sdruženích, jak již napovídá samotná oblast, ukazatelem určitých sociálních vazeb, společenské soudržnosti, sociální solidarity. Úroveň této společenské participace ukazuje na výši úrovně společenských vztahů, úroveň občanské společnosti, ale i s tím spojené společenské důsledky. V souvislosti s touto proměnnou bylo výzkumem také zjišťováno jak široké sociální sítě obyvatelé vytváří, tedy na jaké geografické úrovni spolků se angažují, jestli pouze na té místní jim nejbližší, nebo také na úrovni regionální či dokonce celostátní.

Jako druhý ukazatel byla zvolena *důvěra* ve vybrané instituce (resp. blízké lidi – sousedy a veřejné instituce). Podle on-line uživatelské encyklopedie wikipedia.cz lze důvěru popsat jako vztah spoléhání se na druhé lidi, instituce nebo věci. Dle většiny autorů (např. Pileček. 2010; Šafr, Sedláčková 2006; Jančák, Havlíček, Chromý, Marada. 2008) včetně samotných zakladatelů teorií sociálního kapitálu je důvěra jedním z nejdůležitějších ukazatelů. Jak uvádějí Šafr a Sedláčková (2006) důvěru lze rozdělit na sociální důvěru (důvěru v druhé lidi) a na důvěru v instituce (tzv. politickou, institucionální). Aby bylo možné zjistit prostřednictvím měření důvěry úroveň sociálního kapitálu je třeba zjistit výši důvěry v obou rovinách.

Z oblasti občanských hodnot a norem byla jako ukazatel vybrána *volební účast*. Dalo by se říci, že na rozdíl od předchozích dvou kategorií, jejich výše pozvedá úroveň sociálního kapitálu, u kategorie občanských hodnot (volební účasti) je to naopak zde je ukazatel vyšší, čím vyšší je sociální kapitál. U volební účasti můžeme nalézt ještě jeden rozdíl a to, že u předchozích dvou proměnných, se jedná spíše sociální resp. sociologické ukazatele, kdežto v tomto případě se proměnná může zařadit i mezi témata politicko-geografická. Bohužel i když je politická geografie rozvinutou částí humánní geografie a věnuje se jí mnoho autorů (např. profesor Ištok z Prešovské univerzity nebo z českých autorů Jehlička, Tomeš a Daněk), zmínky o volební účasti se hledají jen velice těžko. Jak je uvedeno výše, sociálním kapitálem je určitá participace obyvatel, v případě volební účasti se tedy jedná o participaci politickou. Volební účast je jedním z hlavních ukazatelů tzv. „zdravé“ společnosti a je ovlivňována celou řadou geopolitických kulturních a socioekonomických ukazatelů. Jedním z významných faktorů může být to, o jakou volební úroveň se jedná, tedy, zda lidé mohou rozhodovat o své obci, o svém kraji nebo o celé zemi. (Šaradín, 2004).

Jako poslední ukazatel bylo zvoleno subjektivní vnímání perifernosti oblasti. Tento ukazatel byl vybrán na základě toho, že území SO POU Volary vzhledem ke své geografické poloze a dalším ukazatelům náleží do kategorie periférií (Pileček 2005., Nováček 2005, Chromý, Skála 2010), přesto jak uvádí Chromý a Skála (2010) subjektivní vnímání míry i příčin marginality se značně liší a to z různých důvodů např. územních, vývojových nebo sociodemografických (věk, vzdělání, ...). Při výzkumu periferní oblasti je tedy podstatné zjistit zda se jedná o území periferní pouze z objektivního, nebo i subjektivního hlediska.

5.4. Dotazník

Dotazníkové šetření je jednou z metod kvantitativního výzkumu, je způsobem, jak získat od veřejnosti informace ke studovanému nebo hodnocenému tématu. Tato metoda byla zvolena z toho důvodu, že z hlediska samotné realizace představuje jednu z jednodušších metod sběru dat. Dotazníkové šetření může probíhat různými způsoby a různými technikami. Jejich vhodný výběr je ovlivňován mnoha faktory zejména rozsah získávaných informací, finanční f., časové f. a v neposlední řadě i skupina respondentů. (Kreisllová 2008).

V této práci je využito způsobu písemného přímého dotazování, kdy na rozdíl od zprostředkovaného způsobu, vyplňuje respondent dotazník vlastní rukou. Tento typ má několik výhod, mezi největší patří nízká časová i finanční nákladovost spojená s distribucí a vyplněním dotazníků a tím možnost oslovit větší okruh osob. Výhodou je i to, že tato forma umožňuje aby měl respondent na vyplnění dostatek času. Stejně tak jako výhody má tento typ dotazování i své nevýhody. Mezi ty patří zejména nižší návratnost vyplněných dotazníků, ale i například nejistota toho, kdo ve skutečnosti dotazník vyplnil. Jednou s možností jak návratnost dotazníků zvýšit je i v tomto případě použitý průvodní dopis k dotazníku, ve kterém je respondentům popsáno téma a důvod a cíle výzkumu společně s žádostí o vyplnění a poděkováním.

Při tvorbě dotazníku je dobré pamatovat na to, že samotný dotazník hraje v procesu sběru dat nejdůležitější roli tomu by měla odpovídat i jeho forma. Dotazník by měl být jednoduchý, jasně a jednoduše stylizovaný, přehledný a snadno vyplnitelný. Jednotlivé otázky by měly být poskládány tak, aby vytvářeli určitý jednotný celek. Dotazník vytvořený pro tento výzkum je složen ze dvou částí. V první části (str.1) se nachází záhlaví se jménem autora a vedoucího práce společně s kontakty pro případné dotazy a dále je zde průvodní dopis s výše uvedenými náležitostmi. Druhá část dotazníku (str.2) se již zaměřuje na konkrétní dotazování a je rozdělena do tří částí. V první části se nachází otázky umožňující následné roztřídění respondentů (podrobněji viz.kap.5.5.3.), v části druhé je pět konkrétních výzkumných otázek a poslední část tvoří vysvětlivky a poznámky. Příklad nevyplněného dotazníku je součástí této práce (příloha č. 1).

Způsob jakým jsou otázky formulovány ovlivňuje vyplnění dotazníků. Otázky by tedy měly být konstruovány takovým způsobem, aby jim respondent jednoduše porozuměl a měl tak možnost na ně odpovědět. Otázky by měly být spíše kratší, aby respondenta příliš

nezatěžovaly a tím jej neodradily od vyplnění dotazníku. Je třeba použít takové formulace, aby respondent otázku skutečně pochopil tak, jak je myšlena a tak, aby ji všichni respondenti chápali stejně. Otázky by tedy měly být jasné a konkrétně zaměřené na to co chceme zjistit, protože čím je konkrétnější otázka tím jasnější a konkrétnější dostaneme odpověď. (Kozel, 2006). Na úvod dotazníku jsou použity identifikační nebo také tzv. demografické otázky umožňující při zpracování rozřadit respondenty. Jedná se o otázky na pohlaví, věk a vzdělání. Otázka na věk respondentů je rozdělena do pěti věkových intervalů 18 až 26 let, 27 až 35 let, 36 až 45 let, 46 až 59 let a 60 a více let. Vzdělání respondentů pak bylo pro jednoduchost rozděleno pouze do tří skupin a to na vzdělání základní, středoškolské zahrnující i vyučení a vzdělání vysokoškolské včetně vyššího odborného. Druhá skupina otázek je zaměřena na konkrétní téma výzkumu. Jedná se o pět následujících otázek: 1) Jste členem nějakého spolku/občanského sdružení, 2) Na jaké úrovni daný spolek/občanské sdružení působí?, 3) Důvěřujete níže uvedeným institucím, 4) Myslíte si že žijete v periferní (okrajové) oblasti?, 5) V čem vidíte bariéry rozvoje této oblasti? Krom jedné otázky zde byly použity typy uzavřených otázek. Tyto byly zvoleny proto, že předem stanovují možné varianty odpovědi. Respondentům tak tím, že vybírají pro sebe nejvhodnější odpověď, usnadňují jejich zodpovězení, ale také zaručují určitou „větší anonymitu“ odpovědí. U otázky 1 a 4 byl zvolen dichotomický typ s možnostmi odpovědi ano – ne. Za nimi následující otázky 2 a 5 jsou filtrační, kdy na ně odpovídají pouze respondenti kteří v předchozí otázce odpověděli kladně. Pátá otázka, zjišťující názor na možné bariéry rozvoje oblasti, je pak jedinou otázkou otevřenou, kdy pro usnadnění odpovědi respondenta jsou mu v poznámce nabídnuty příklady možných důvodů. Otázka číslo tři týkající se důvěry ve vybrané instituce je tzv. měřítkového typu, kdy za otázkou následuje číselná škála odpovědí, kdy je respondent požádán o bodové hodnocení podle daného vzorce.

Před samotnou realizací výzkumu je nutné sestavený dotazník ověřit. Ověření dotazníku umožňuje zjistit případné nedostatky zejména ve srozumitelnosti a tím předejít problémům které by se při realizaci mohli vyskytnout. V tomto případě bylo požádána kontrolní skupina deset osob, aby dotazník vyplnila. Úkolem skupiny bylo zhodnotit, zda jsou jednotlivé otázky dostatečně srozumitelné, jestli je čas nutný k vyplnění dotazníku přiměřený a jak celkově dotazník na respondenty působí.

5.5. Charakteristika výzkumného vzorku

Součástí každého výzkumu je výběr určitých jednotek, které by měly být dotazovány. Tento výběr se skládá ze tří kroků: vymezení cílové populace – stanovení základního souboru – stanovení velikosti vzorku.

Cílovou populaci volíme podle toho jak je výzkum zaměřen. Většinou se jedná o velké skupiny (obyvatelé státu, obyvatelé města, odborníci v určitém oboru, ...). Máme-li vybranou cílovou populaci je třeba zaměřit se na stanovení základního souboru respondentů, tedy osob, kterých se chceme dotazovat. Třetím krokem je stanovení velikosti souboru respondentů. Jejich počet je nejčastěji volen na základě cílů výzkumu ale i možností výzkumníka. Pro konkrétní výběr respondentů je také nutné zvážit obsah zkoumaného tématu. (Kreislová, 2008). V našem případě je cílovou populací obyvatelstvo žijící v obcích správně spadajících pod pověřený obecní úřad Volary. Respondenty v tomto výzkumu jsou obyvatelé obcí spadajících pod SO POU Volary. Jako hranici pro výběr respondentů byly zvoleny dvě podmínky. První podmínkou vyplívající již z názvu práce bylo, že respondent musí být obyvatelem sledovaného území. Druhá podmínka byla vybírána na základě obsahu tématu. Protože pro odpovědi na dané otázky je nutná určitá „vyzrálost“, sociální kapitál se týká společenského života a jisté míry angažovanosti (účast ve volbách), druhou podmínkou byla stanovena spodní věková hranice osmnácti let. Na základě těchto podmínek pak byly jednotliví respondenti vybíráni náhodným způsobem, přičemž byl uplatňován i osobní úsudek tazatele.

Velikost vybraného vzorku byla dána účelem výzkumu a schopností tazatele. Protože se jedná o diplomovou práci je nutné, zvolit takovou velikost vzorku, aby bylo možné výzkum v určitém časovém úseku realizovat a vyhodnotit. V tomto případě byla velikost volena na základě počtu obyvatel daného území. Jako minimální velikostí vzorku byla stanovena hodnota pěti procent obyvatel. Těchto pět procent z celkového počtu obyvatel bylo stanoveno jako hranice pro nejmenší počet vybraných dotazníků. Poté bylo poměrně rozděleno kolik respondentů by mělo odpovídat v jednotlivých obcích tak, aby počet respondentů vždy odpovídal minimálně pěti procentům obyvatel obce. Podrobněji v následující podkapitole.

Celkem bylo mezi obyvatele rozdáno 400 dotazníků, z nichž některé se nevrátily, nebo byly pro zpracování nepoužitelné (nejčastěji zčásti nevyplněné). Jako výzkumný vzorek bylo vybráno celkem 308 respondentů. Celkově tedy vzorek plně odpovídá výše

uvedeným kritériím. Počet respondentů v jednotlivých obcích také odpovídá kritériu 5% pouze z obce Křišťanov se odpovídající množství dotazníků nepodařilo získat. Zde je velikost vzorku pouze 4,5% obyvatel. Respondenti byly dále dělení podle dalších kritérií jako pohlaví, věk, vzdělání. Charakter vzorku ukazují následující tabulky a grafy. Zastoupení mužů a žen mezi respondenty bylo poměrně rovnoměrné. Ze 308 respondentů odpovědělo 145 mužů a 163 žen. Jak je z celkového počtu jasné, v jednotlivých obcích převažovaly mezi respondenty ženy, mimo obce Křišťanov a Stožec. Více žen je z toho důvodu, že byly ochotnější ke spolupráci a vyplnění dotazníku. Toto rozdělení je opakem struktury obyvatel, kdy ve všech obcích krom Lenory převažují v obyvatelstvu muži.

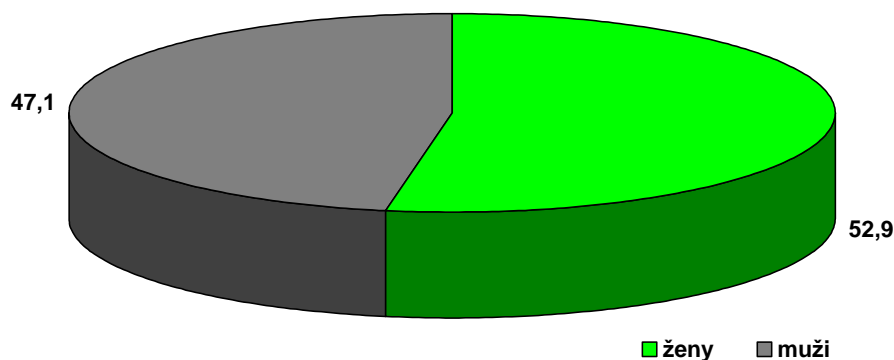
Tab. 8: Počet respondentů

obce	abs. počet resp.	z toho muži	z toho ženy	% obyvatel
celkem	308	145	163	5,2
Křišťanov	5	3	2	4,5
Lenora	42	18	24	5,4
Nová Pec	26	10	16	5,3
Stožec	11	6	5	5,5
Volary	201	99	102	5,2
Zbytiny	16	6	10	5,3
Želnavá	7	3	4	6,2

Zdroj: dotazníkové šetření

Graf 1: Celkové zastoupení respondentů podle pohlaví

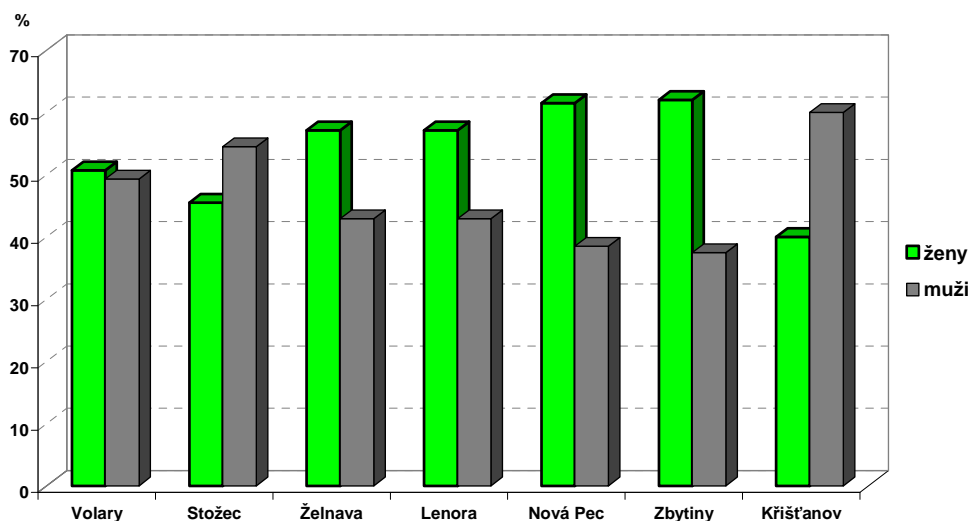
Rozdělení respondentů podle pohlaví

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Graf 2: Zastoupení respondentů podle pohlaví v obcích SO POU Volary

Rozdělení respondentů podle pohlaví v jednotlivých obcích

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

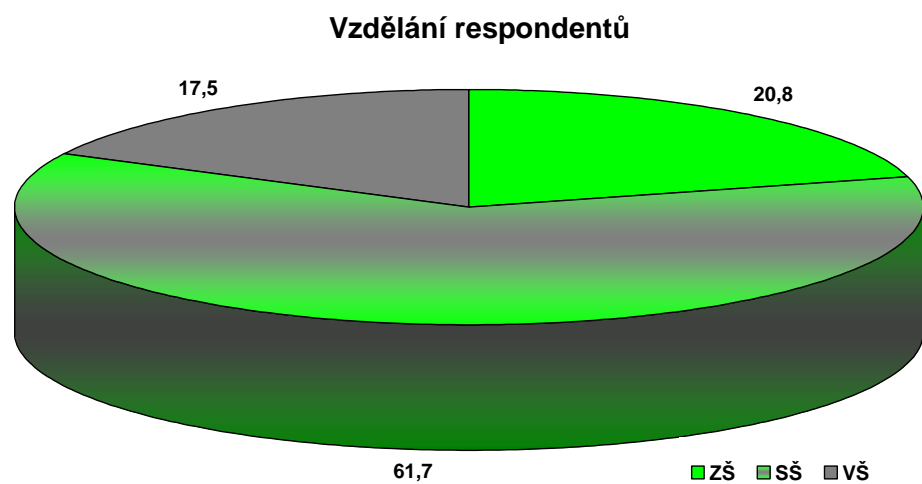
Tak jako ve vzdělanostní struktuře obyvatelstva i mezi respondenty převažovalo vzdělání středoškolské (započítáváno i vyučení). Tato skupina tvoří téměř 62% respondentů. Respondenti se základním a vysokoškolským vzděláním, včetně vyššího odborného, pak tvoří přibližně stejně velké skupiny. Rozdíly mezi těmito skupinami pak byly patrnější na úrovni jednotlivých obcí. V celkovém pohledu pak ve třech obcích převážila, jako druhá nejpočetnější, skupina respondentů se základním vzděláním což odpovídá vzdělaností struktuře obyvatelstva a ve třech obcích naopak převážila skupina se vzděláním vysokoškolským. V obci Křišťanov pak byly obě skupiny vyrovnány.

Tab. 9: Vzdělanostní struktura respondentů

Název obce	ZŠ	SŠ	VŠ
celkem	64	190	54
Křišťanov	1	3	1
Lenora	11	28	3
Nová Pec	8	13	5
Stožec	2	8	1
Volary	37	123	41
Zbytiny	2	11	3
Želnavá	3	4	0

Zdroj: dotazníkové šetření

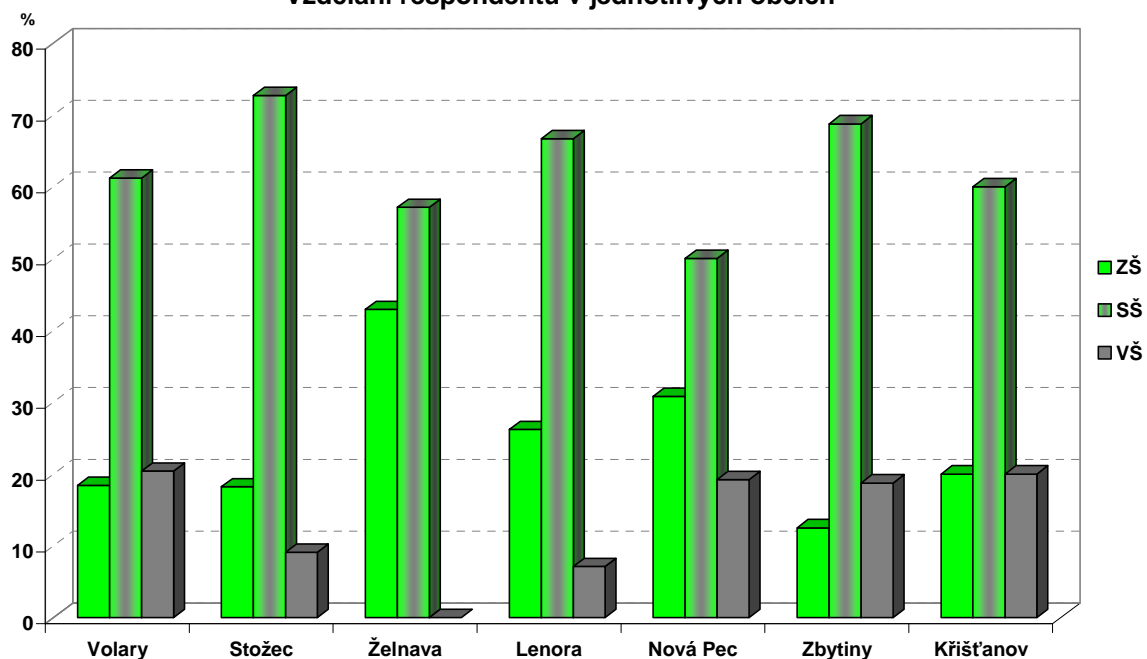
Graf 3: Celková vzdělanostní struktura respondentů

zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Graf 4: Vzdělanostní struktura respondentů v obcích SO POU Volary

Vzdělání respondentů v jednotlivých obcích

zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

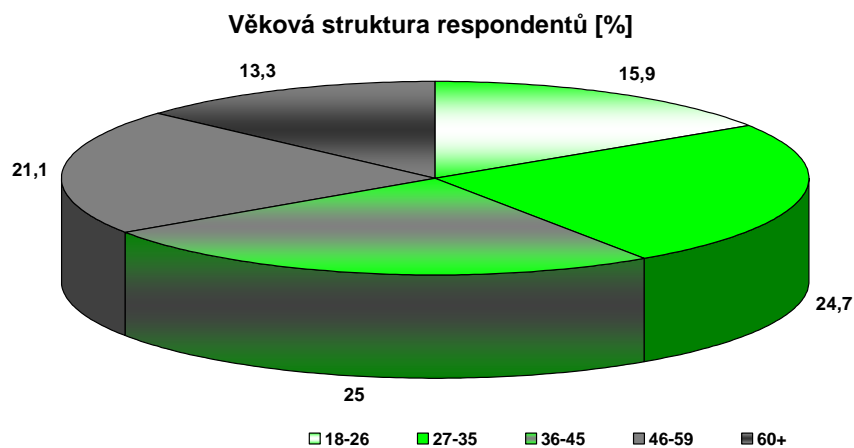
Pro dotazníkové šetření byla zvolena určitá kritéria a specifické věkové intervaly srovnání s věkovou strukturou obyvatelstva by tak bylo značně problematické. Z tohoto důvodu zde uvádím pouze grafický přehled věkové struktury respondentů.

Tab. 10: Věková struktura respondentů

Název obce	18-26	27-35	36-45	46-59	60+
celkem	49	76	77	65	41
Křišťanov	1	1	1	1	1
Lenora	3	9	10	10	10
Nová Pec	2	8	10	3	3
Stožec	0	5	3	2	1
Volary	35	48	47	48	23
Zbytiny	5	4	3	1	3
Želnavá	3	1	3	0	0

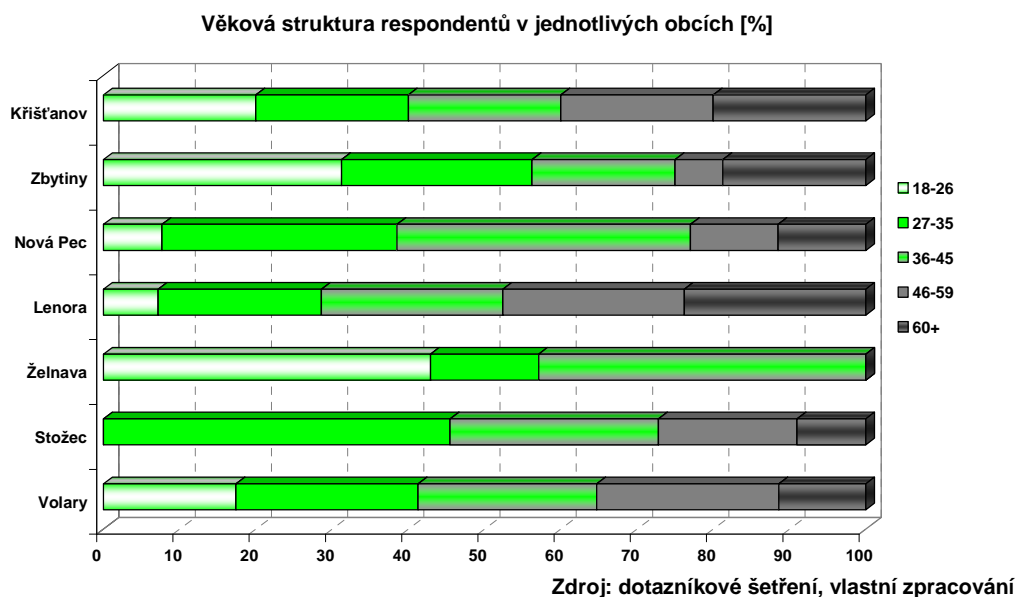
Zdroj: dotazníkové šetření

Graf 5: Věková struktura respondentů

zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Graf 6: Věková struktura respondentů v obcích SO POU Volary

II. VÝZKUMNÁ ČÁST

6. REALIZACE VÝZKUMU

Výzkum byl realizován v období od května do července 2012. Jak je zmiňováno výše výzkum se skládal ze dvou částí.

V první části byla analyzována volební účast do obecních a krajských zastupitelstev. Potřebná data byla získána z internetového portálu českého statistického úřadu www.volby.cz. Jedná se o data z voleb do obecních zastupitelstev probíhajících v říjnu 2010 a z voleb do krajských zastupitelstev, které proběhly v říjnu 2008.

Ve druhé části bylo obyvatelům sledovaného území rozdáno 400 dotazníků. Respondenti byly požádáni o jejich vyplnění. Ve většině případů si dotazník prohlédli a zeptali se na několik otázek týkajících se výzkumu případně požádali o další vysvětlení nejasností. Lhůta na vyplnění dotazníků byla stanovena na jeden měsíc. Respondenti byly upozorněni, že v případě dalších otázek je možnost mě kdykoliv kontaktovat..

7. ANALÝZA A ZPRACOVÁNÍ DAT

V této části výzkumu dochází ke zpracování a vyhodnocení získaného materiálu tím že se získaná data převedou do elektronické podoby, tak aby bylo možné s nimi dále pracovat.

Data byla zpracována do tabulek v programu Microsoft Excel a následně v tomto programu graficky zpracována s využitím sloupcových, pruhových a výsečových grafů. Některá vybraná data pak byla zpracována programem ArcGis do mapových přehledů.

Dotazníky byly zkontrolovány a byly z nich vyřazeny ty, které byly pro výzkum nepoužitelné. Zbylé dotazníky byly zpracovány tzv. tříděním I.stupně tedy bylo pro jejich vyhodnocení použito absolutních a relativních četností.

U volební účasti pak byl krom vlastních údajů o výši účasti zpracována také míra politické angažovanosti v obcích a to jako počet kandidátů na počet mandátů v jednotlivých obcích.

7.1. Výsledky výzkumu

Jak uvádí Šaradín (2004) volební účast do obecních zastupitelstev je celorepublikově nízká, z toho důvodu, že obyvatelé se více soustředí na volby, kde existuje možnost svým hlasem ovlivnit dění na větším území, nejčastěji celé země, proto většina obyvatel považuje za nejdůležitější volby do poslanecké sněmovny. V tomto pohledu pak výjimku tvoří volby do krajských zastupitelstev, které i přes možnost svým hlasem ovlivnit dění na poměrně velkém území, obyvatelé, kraje stále považují za poměrně nedůležité, mají tedy nižší volební účast než volby do obecních zastupitelstev (od prvních voleb v r. 2000 byla maximální volební účast do krajských zastupitelstev 40%^{iv}).

V námi sledovaném území se voleb do obecních zastupitelstev zúčastnilo téměř 60% voličů. Při celkovém srovnání volební účasti s celou republikou (48,5%) nebo Jihočeským krajem (51,43%) vidíme že volební účast je zde nadprůměrná. Ovšem při podrobnějším pohledu na jednotlivé správní obvody obcí s pověřeným obecním úřadem (dále jen POÚ) v jihočeském kraji dosahuje pak volební účast lehce podprůměrných hodnot a pohybuje se ve skupině spíše s nižší volební účastí. POÚ Volary ale rozhodně

^{iv} Údaje českého statistického úřadu, dostupné na www.volby.cz

nepatří k územím s nejnižšími hodnotami, z celkového počtu 37 POÚ má nižší volební účast 11 POÚ (Graf 7).

Při pohledu na jednotlivé obce sledovaného území se volební účast pohybovala v rozmezí od 35% do 75%. Nejvyšší účast byla v menších obcích (Zbytiny, Stožec, Želnavá). To odpovídá výsledkům Chromého, Havlíčka, Jančáka a Marady (2008), kdy se pohraniční (zejm. dosídlené) a venkovské oblasti ukazují jako politicky aktivnější. U třech největších obcí se pak zároveň s velikostí obce volební účast snižovala. Výjimku tvoří obec Křišťanov, kdy jako nejmenší obec sledovaného území měla také nejnižší volební účast (Graf 9). Na základě mé znalosti obce, bych toto odůvodnila tím, že část obyvatel v produktivním věku zde sice má trvalý pobyt, ale prakticky pobývají jinde a tudíž je dění v obci až tolik nezajímá, což ovšem nevylučuje vyšší účast ve spolcích (viz níže), kdy tato forma angažovanosti není na místo trvalého pobytu přímo vázaná.

Úroveň volební účasti do krajských zastupitelstev odpovídá celorepublikovému nízkému trendu. Průměrně dosahuje pouze 32,5% což je přibližně o čtvrtinu nižší než v celé České republice (40,3%) i v Jihočeském kraji (40,8%). Mezi POÚ v Jihočeském kraji pak dosahuje volební účast POÚ Volary třetí nejnižší hodnoty (Graf 8).

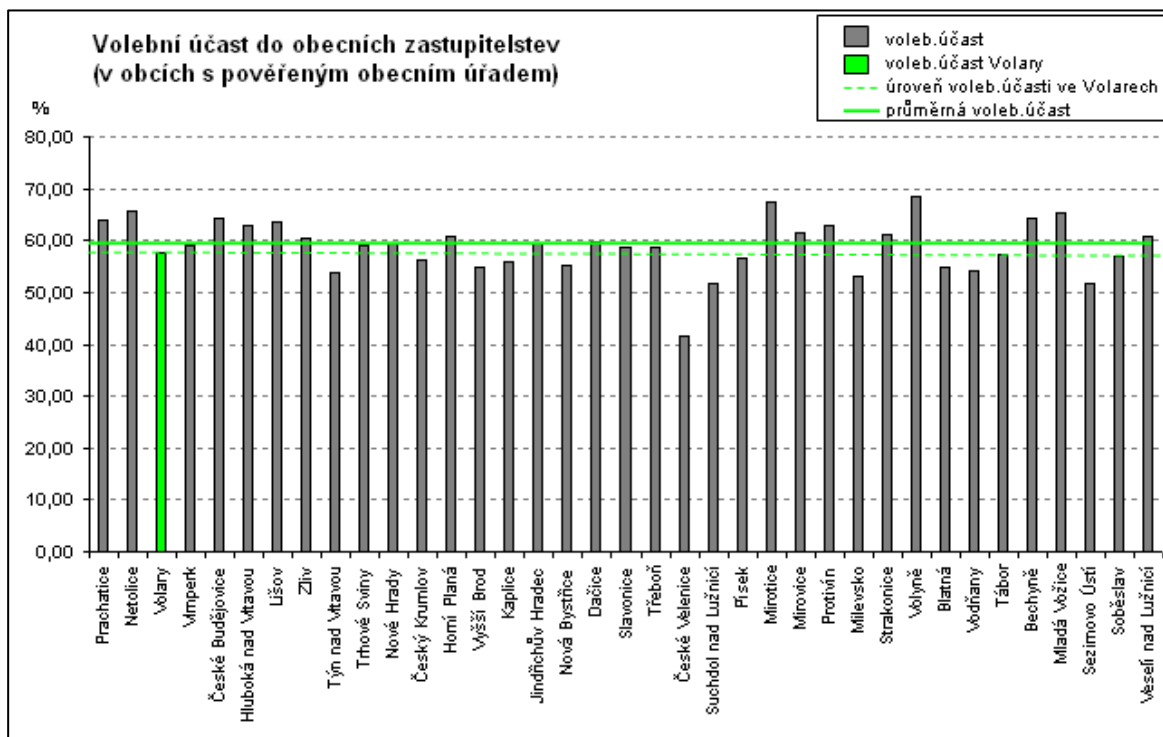
V obcích SO POÚ Volary má volební účast podobný trend jako účast do zastupitelstev obecních. Nejnižší je opět v obci Křišťanov. Rozdílný je trend v obcích Volary a Želnavá, kdy se pozice mezi obcemi obrátila (Graf 9) Důvodem pro tuto změnu může být okrajová poloha obce Želnavá, kdy obyvatelé mohou být „pocitově“ od krajské politiky vzdálenější než v centru oblasti Volarech.

Tab. 11: Volební účast do obecních a krajských zastupitelstev v %

Název obce	Volební účast do obecních zastupitelstev	Volební účast do krajských zastupitelstev
celkem	57,8	32,45
Křišťanov	35,29	20,95
Lenora	49,51	30,12
Nová Pec	55,98	29,48
Stožec	73,96	40,49
Volary	47,21	34,73
Zbytiny	74,9	40,16
Želnavá	67,92	29,36

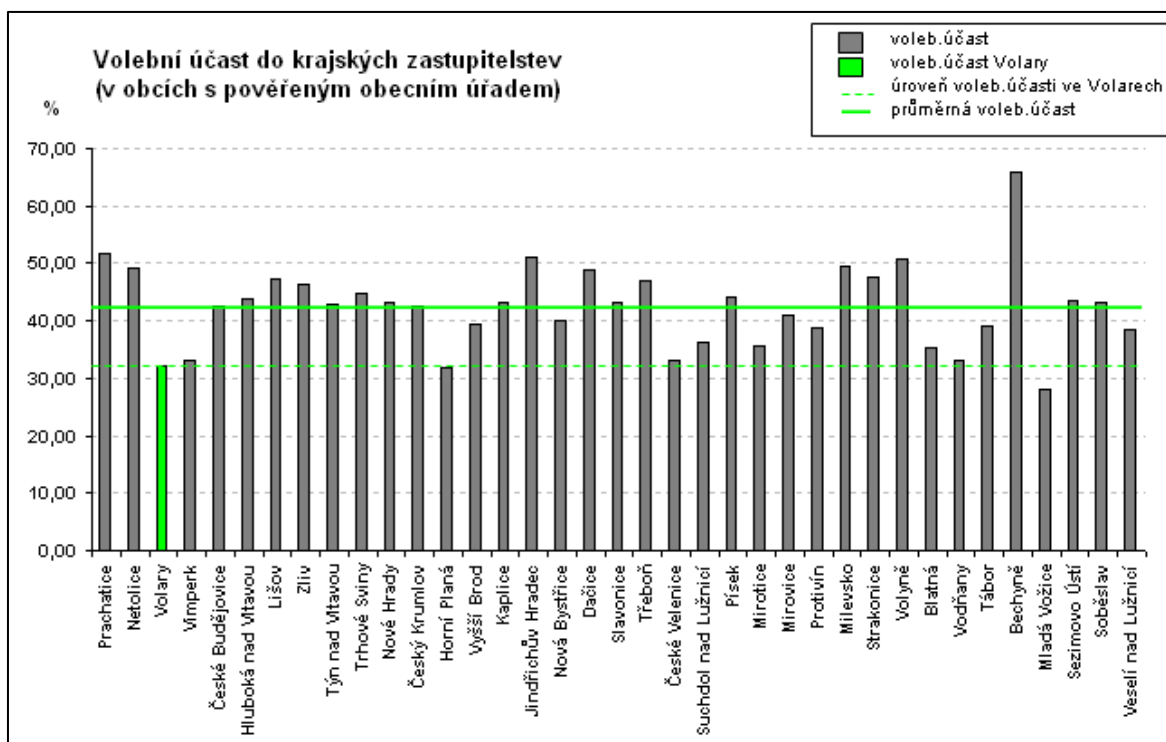
Zdroj: volební server ČSÚ – www.volby.cz

**Graf 7: Volební účast do obecních zastupitelstev
v SO POU Jihočeského kraje**

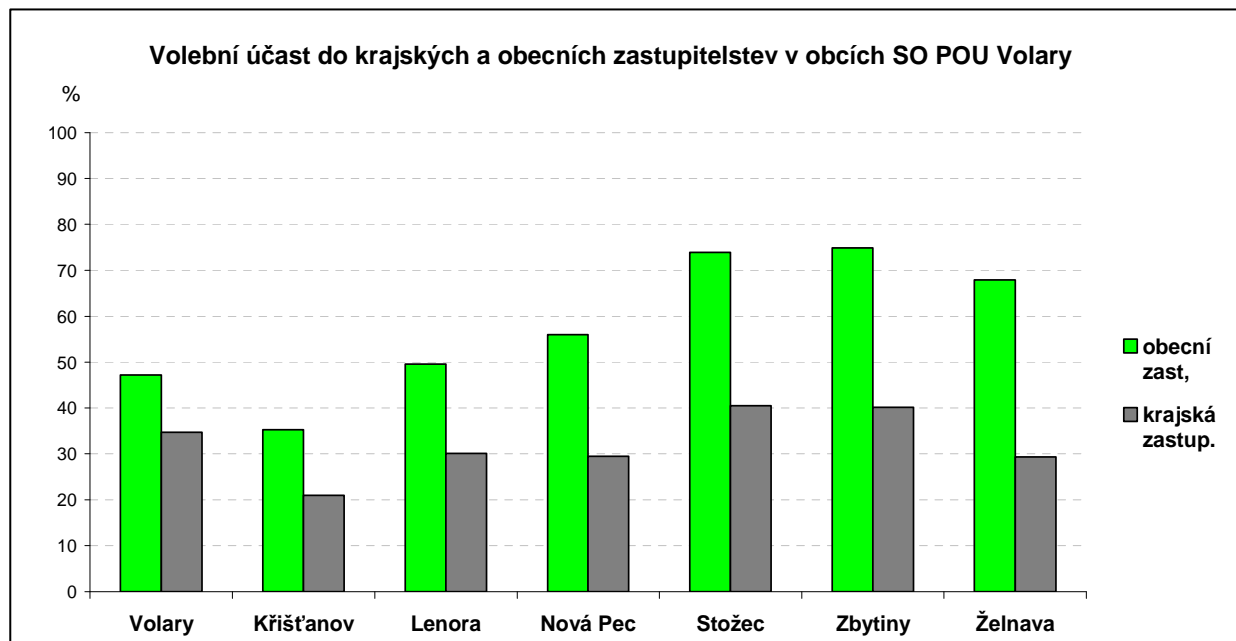
Zdroj: volební server ČSÚ – www.volby.cz, vlastní zpracování

**Graf 8: Volební účast do krajských zastupitelstev
v SO POU Jihočeského kraje**

Zdroj: volební server ČSÚ – www.volby.cz, vlastní zpracování

Graf 9: Volební účast do krajských a obecních zastupitelstev v obcích SO POU Volary v %

Zdroj: volební server ČSÚ – www.volby.cz, vlastní zpracování

Stejně jako Jančák, Havlíček, Chromý, Marada. (2008) i zde byla jako jeden z ukazatelů, v rámci volební účasti, zjišťována míra politické angažovanosti obyvatel v obcích SO POU Volary. Tato míra byla spočítána jako poměr kandidátů do obecních zastupitelstev na počet obsazovaných mandátů. Tento ukazatel byl vybrán z toho důvodu, že je zajímavým ukazatelem toho, jaký mají místní obyvatelé zájem angažovat se sami v politickém dění své obce a tím samozřejmě ovlivňovat život svých spoluobčanů a tím také snižovat nebo zvyšovat úroveň sociálního kapitálu nebo ovlivňovat vnímání perifernosti.

Lokální politická angažovanost vykazuje ve srovnání s volební účastí rozdíly. Stejně tak jako u volební účasti je nejnižší hodnota lokální angažovanosti v obci Křišťanov což vychází z uvedené domněnky o pobytu obyvatel mimo obec a tudíž nezájem nejen o volby ale také o přímou angažovanost v nich. Druhá nejvyšší lokální angažovanost je pak v obci Zbytiny kde se v nejvyšších hodnotách pohybuje také volební účast. Překvapivým výsledkem je míra angažovanosti ve Volarech kdy ve volební účast do obecních zastupitelstev patřila k těm nejnižším, kdežto míra lokální angažovanosti je zde nejvyšší.

Tento výsledek však může být zavádějící protože Volary mají nepoměrně vyšší počet obyvatel než ostatní obce.

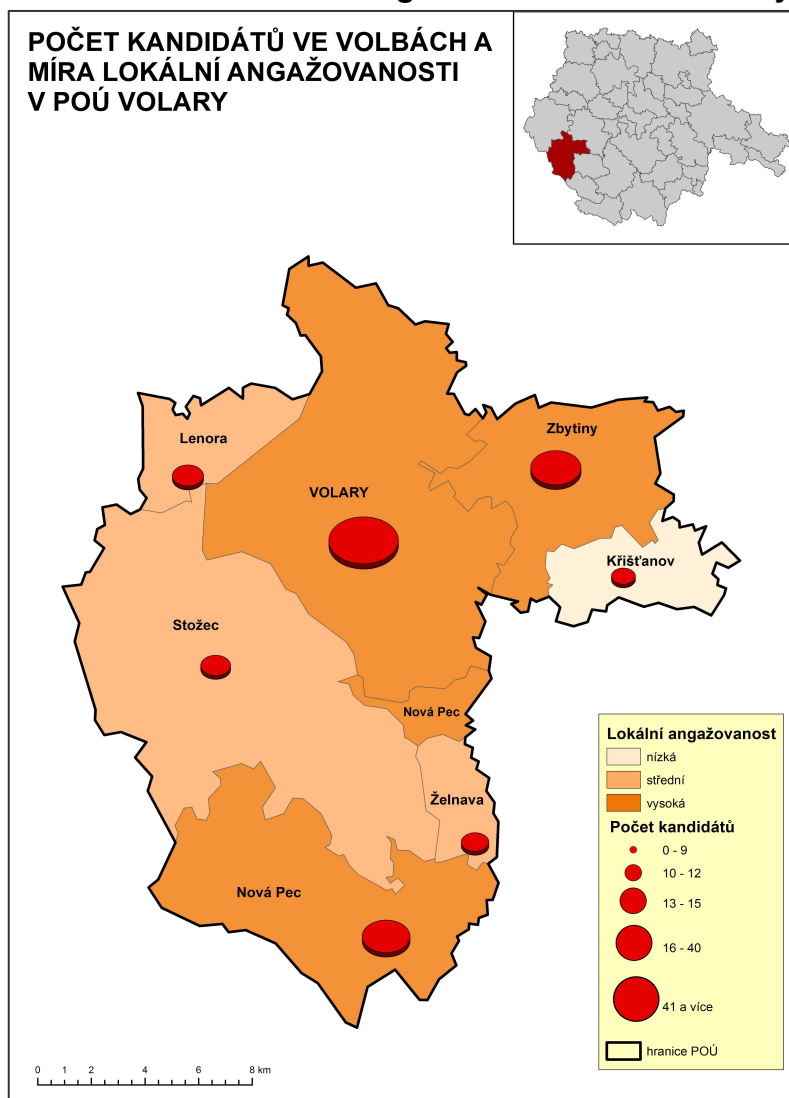
Tab. 12: Lokální politická angažovanost

obec	počet kandidátů	počet mandátů	lokální angažovanost *
Volary	76	15	5,07
Křišťanov	9	7	1,29
Lenora	15	7	2,14
Nová Pec	36	9	4,00
Stožec	14	7	2,00
Zbytiny	40	9	4,44
Želnavá	12	5	2,40

Zdroj: volební server ČSÚ – www.volby.cz

* počet kandidátů na počet mandátů

Mapa 1: Počet kandidátů ve volbách a míra lokální angažovanosti v POÚ Volary

Zdroj: dotazníkové šetření

Volební účast zejm. do obecních zastupitelstev ukazuje na poměrně dobrou úroveň sociálního kapitálu, kdy obyvatelé mají snahu podílet se tímto způsobem na veřejném životě své obce. Oproti tomu míra lokální angažovanosti tedy ochota sám se podílet na rozvoji oblasti už takové výše nedosahuje.

Angažovanost ve spolcích byla hodnocena otázkami č.1 a č.2 – Angažujete se v nějakém spolku/občanském sdružení ?. Na jaké úrovni tento spolek/občanské sdružení působí ? Míra angažovanosti ve spolcích je na relativně nízké úrovni. Jako člen nějakého spolku se označilo pouze 35% respondentů.

Při pohledu na jednotlivé obce se míra angažovanosti pohybovala od pouhých 14% ovšem dosáhla až 60% úrovně. Nejnižší angažovanost byla v obci Želnavá, důvodem pro takto nízké hodnoty může být relativní odlehlost obce i menší počet obyvatel. Překvapivým výsledkem byla obec Křišťanov kdy z sice z malého počtu pěti respondentů tři jsou členem nějakého spolku. Z hlediska počtu obyvatel, v nejmenší obci tak vyšla angažovanost nejvyšší. Ve srovnání např. právě s obcí Želnavá, je počtem obyvatel téměř shodně velká zde může hrát roli právě poloha obce, kdy Křišťanov leží ve větší blízkosti nejen k centru území Volar, ale také Prachaticím tedy centru ORP. Obyvatelé zde tedy mají větší možnosti pro svou angažovanost. Stejně důvody mohou ovlivňovat angažovanost v obci Zbytiny, kde její výše dosahovala druhých nejvyšších hodnot a to 50%. Druhým důvodem pro vyšší angažovanost může být, že obyvatelé přechodně pobývají na jiných místech republiky, což jim umožňuje vyšší míru angažovanosti v nějakém spolku.

Angažovanost dle jednotlivých úrovní, na kterých spolky působí, není nijak překvapující. Jak se dalo očekávat nejvíce respondentů se angažuje ve spolcích na místní úrovni (63%). Překvapujícím zjištěním je ovšem vyšší míra angažovanosti ve spolcích na celostátní úrovni v menších obcích (Želnavá, Křišťanov, Zbytiny). S největší pravděpodobností je tento trend ovlivněn výše zmiňovaným pohybem obyvatel mezi trvalým a přechodným bydlištěm, kdy angažovanost ve spolcích je sice vázána na místo pobytu, ale ne pobytem trvalým.

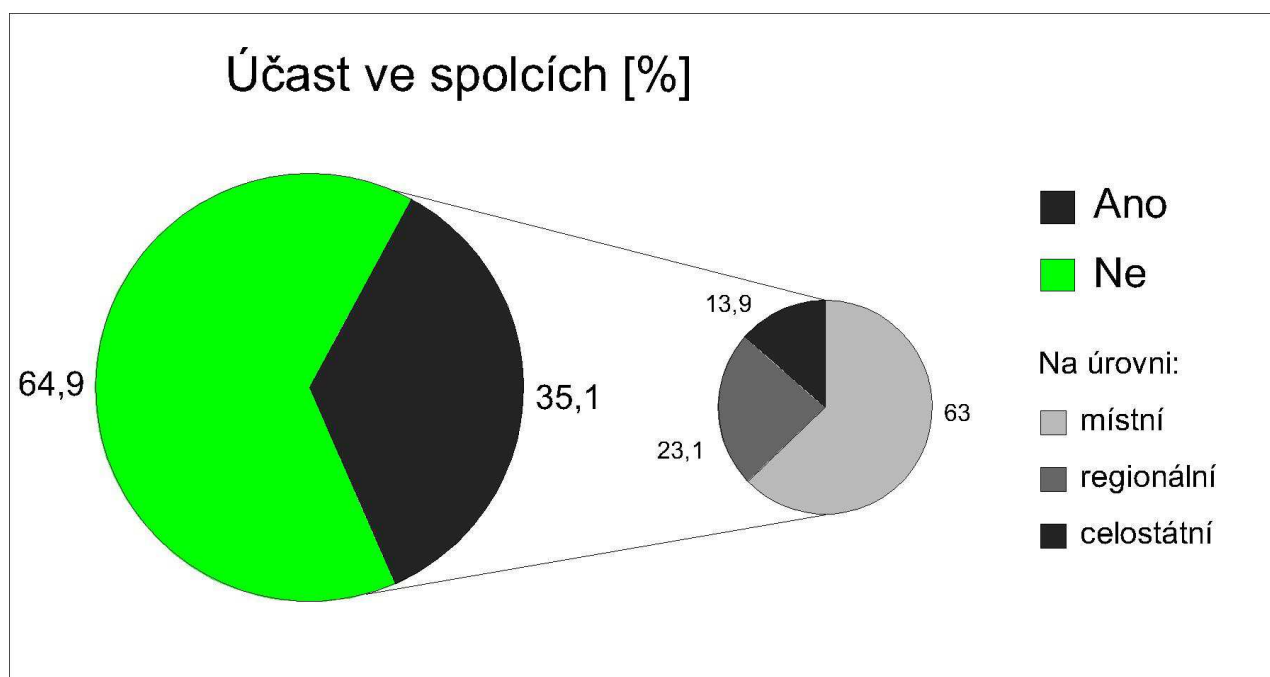
Dalo by se tedy říci, že z hlediska určitých společenských sítí, k jejichž tvorbě angažovaností v nějakém spolku dochází, není zde míra sociálního kapitálu oproti například politické angažovanosti na vysoké úrovni. Na angažovanost má určitý vliv i míra perifernosti území. Tento vliv je ale určitým způsobem stírán dostupností do větších regionálních center např. v případě Nové Pece vazba na Český Krumlov.

Tab. 13: Angažovanost ve spolcích (na úrovni) - abs. četnost odpovědí

obec	ne	ano	místní úroveň	regionální úroveň	celostátní úroveň
celkem	200	108	68	25	15
Křišťanov	2	3	2	1	0
Lenora	30	12	10	2	0
Nová Pec	14	12	7	3	2
Stožec	9	2	1	1	0
Volary	70	131	42	18	10
Zbytiny	8	8	6	0	2
Želnavá	6	1	0	0	1

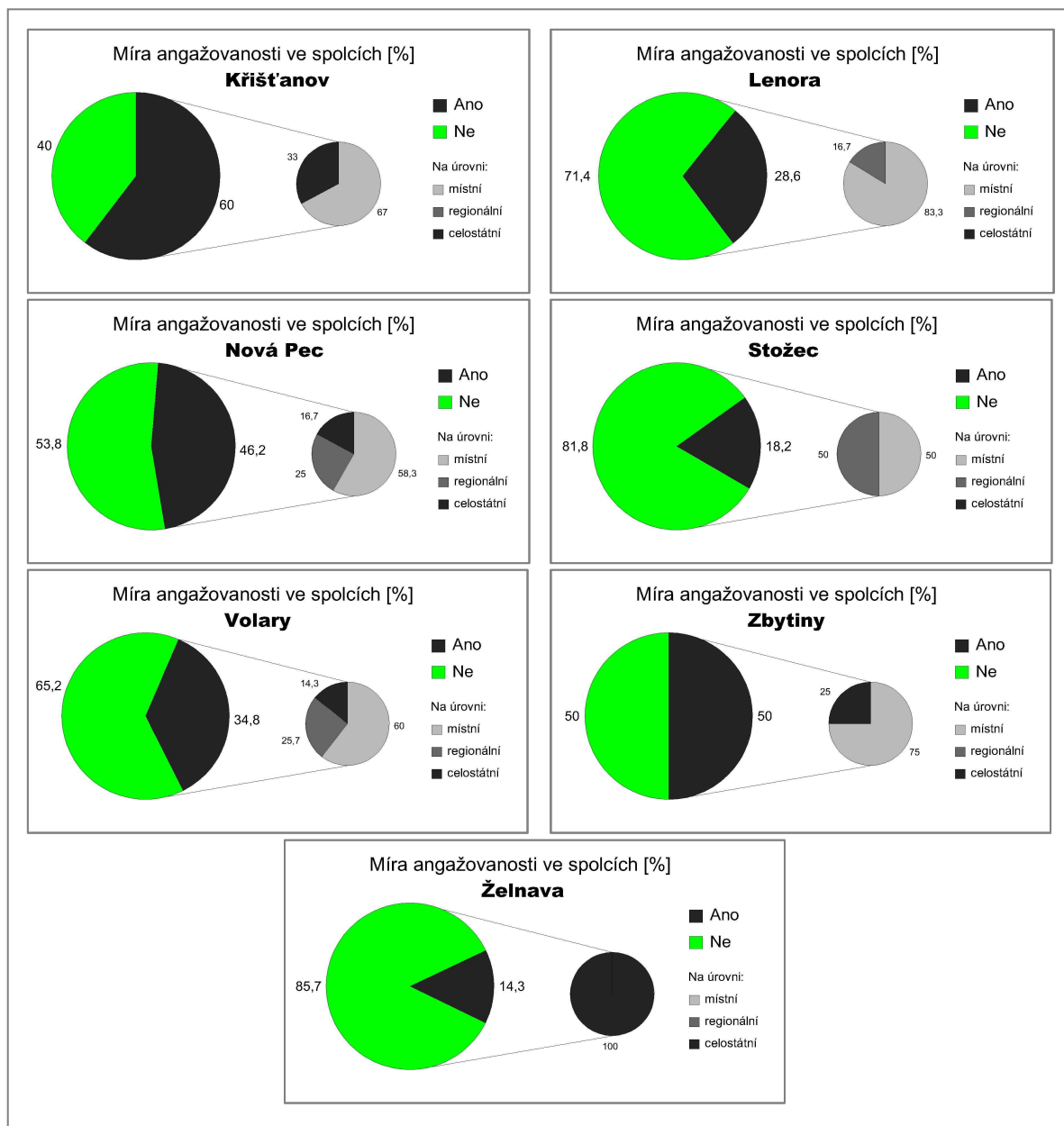
Zdroj: dotazníkové šetření

Graf 10: Celková angažovanost ve spolcích

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Obr. 3: Grafy angažovanosti ve spolcích v jednotlivých obcích

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Otázka č. 3 byla zaměřena na míru důvěry v sedm vybraných subjektů (starosta, zastupitelstvo, místní škola, místní církve, místní podnikatelské subjekty, spolky, sousedé). Jak je zmiňováno výše důvěra patří mezi nejvýznamnější charakteristiky sociálního kapitálu.

Jak uvádějí Jančák, Chromý, Marada, Havlíček, Vondráčková (2010) na rozdíl od nízké důvěry obyvatel v ústavní instituce, míra důvěry v místní a lokální subjekty bývá na poměrně vyšší úrovni.

V celkovém pohledu na SO POÚ Volary nedosahuje důvěra velké výše. U většiny institucí respondenti volily mezi umírněnější kategorií spíše důvěřuji, resp. spíše nedůvěřuji, než před hodnocením důvěřuji resp. nedůvěřuji.

Sloučením umírněných kategorií na pouhé hodnocení důvěry resp. nedůvěry dosáhly nadprůměrných hodnot důvěryhodnosti čtyři instituce. Obdobně jako u výše zmiňovaných autorů jsou to kategorie místní škola, sousedé, místní spolky a starosta. Na námi sledovaném území se nejdůvěryhodnější institucí stala podle očekávání místní škola které důvěřuje 71,4% respondentů, následována starostou, kterému důvěřuje 62% respondentů, sousedy s 58% a spolky s 52%. Pro srovnání Jančák, Choromý, Marada, Havlíček, Vondráčková (2010) uvádějí u školských zařízení míru důvěry 86,5%, následovanou vztahem k sousedům (78,1%), starostou (65,1%) a místními spolky (63%). Jak je tedy vidět důvěra v instituce je zde poměrně nízká. Překvapujícím zjištěním je pak nízká důvěryhodnost sousedů. Nejvíce nedůvěryhodná je podle respondentů místní církve, které nedůvěřuje téměř 82%. U zastupitelstva a místních podnikatelů pak byla míra důvěry a nedůvěry poměrně vyrovnaná s mírnou převahou záporného hodnocení.

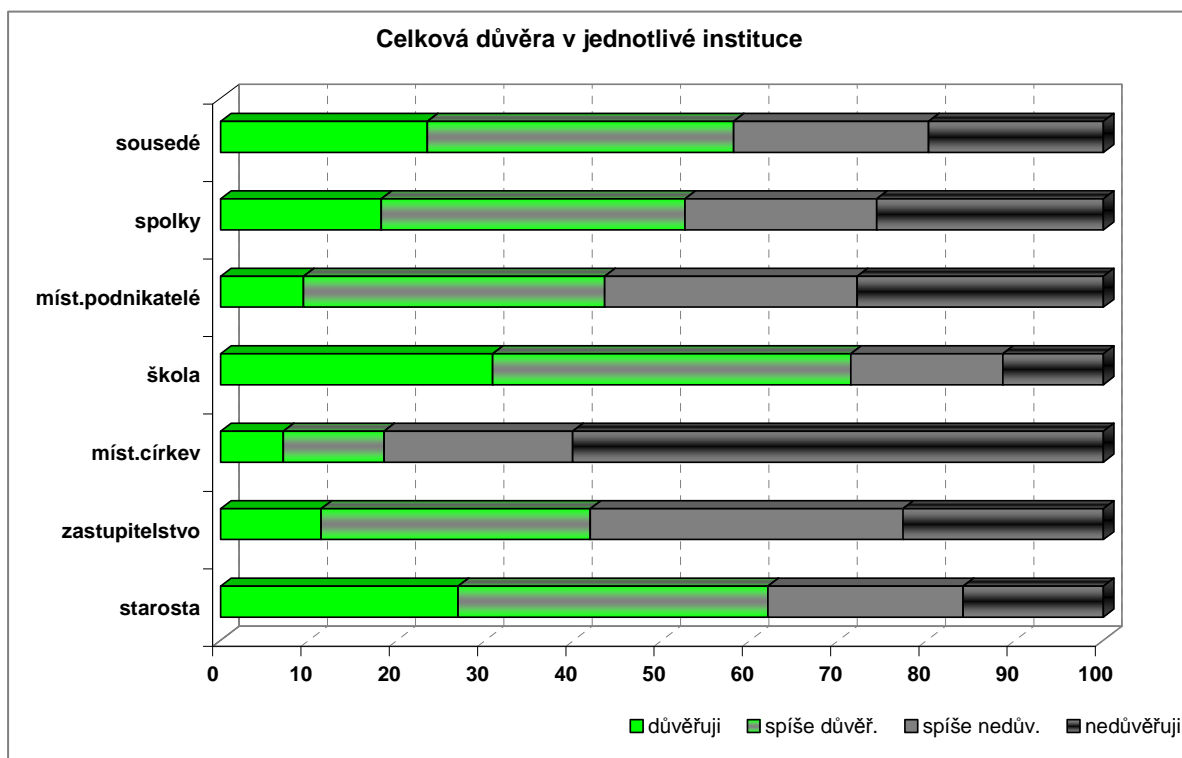
Podíváme li se pouze na hodnotu „důvěřuji“ pak i zde dosahuje nejvyšších hodnot místní škola (30,8%) následována opět starostou (26,9%), sousedy (23,4%) a místními spolky 18,2%). Hodnocením této kategorie si mírně polepšilo zastupitelstvo, které předstihlo místní spolky. I v tomto hodnocení dosahuje církve nejnižších hodnot, důvěřují jí pouhých 7% respondentů.

Tab. 14: Důvěra ve vybrané instituce - abs. četnost odpovědí

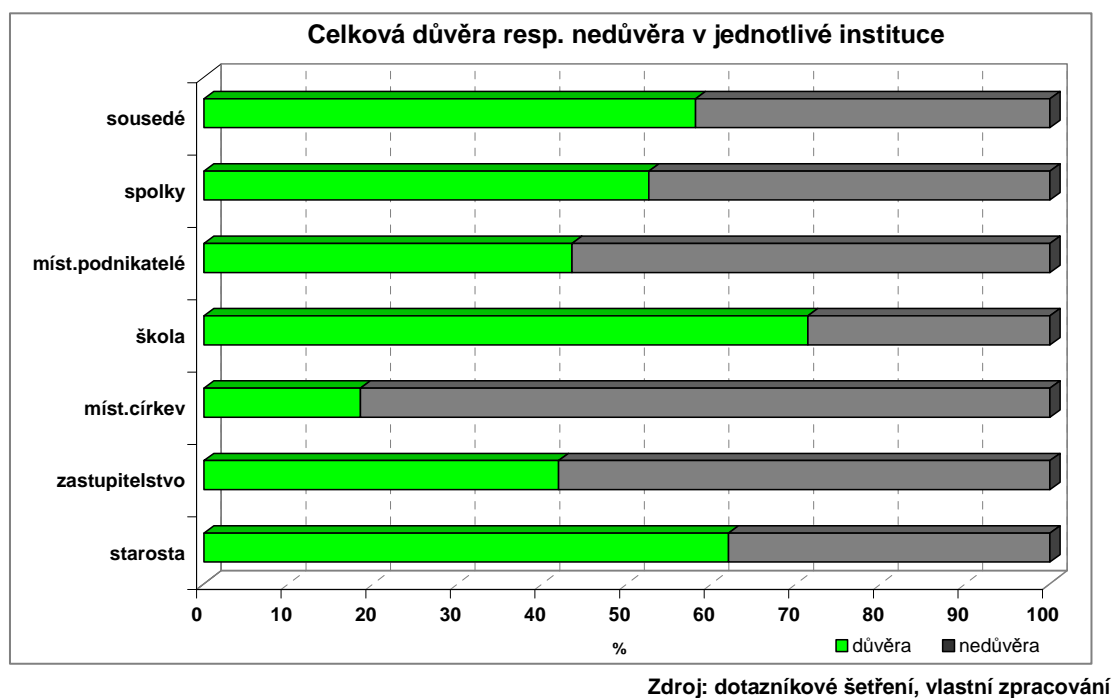
instituce	Důvěř.	Spíše dův.	Spíše nedův.	Nedův.	Celková důvěra	Celková nedůvěra
starosta	83	108	68	49	191	117
zastupitelstvo	35	94	109	70	129	179
míst.církev	22	35	66	185	57	251
škola	95	125	53	35	220	88
míst.podnikatelé	29	105	88	86	134	174
spolky	56	106	67	79	162	146
sousedé	72	107	68	61	179	129

Zdroj: dotazníkové šetření

Graf 11: Celková důvěra k vybraným subjektům

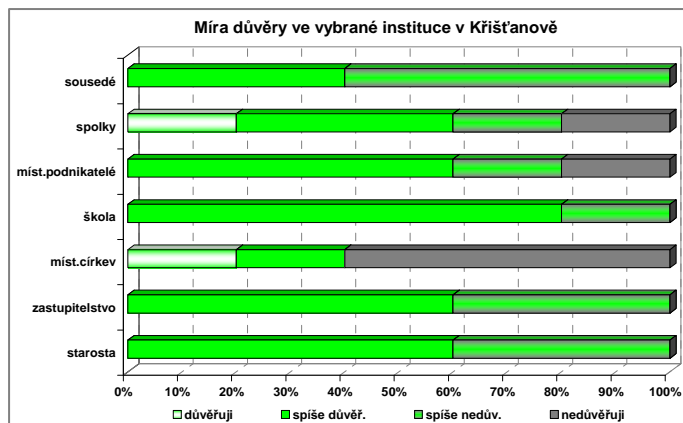
Graf 12: Celková důvěra resp. nedůvěra k vybraným subjektům

Při detailním pohledu na jednotlivé obce pak po opětovném sloučení kategorií na důvěřuji resp. nedůvěřuji, najdeme v míře důvěry v dané instituce markantní rozdíly. Důvěru ve vybrané istituce znázorňují mapy 2 až 8 (viz přílohy).

V obci Křišťanov tak jako v celkovém pohledu, dosahuje nejvyšší míru důvěry škola, ta je následována starostou. Podstatně více zde obyvatelé důvěřují i ostatním institucím jako jsou spolky, zastupitelstvo, podnikatelé a církev, která zde dosáhla nejvyšších hodnot důvěry ze všech obcí (40%).

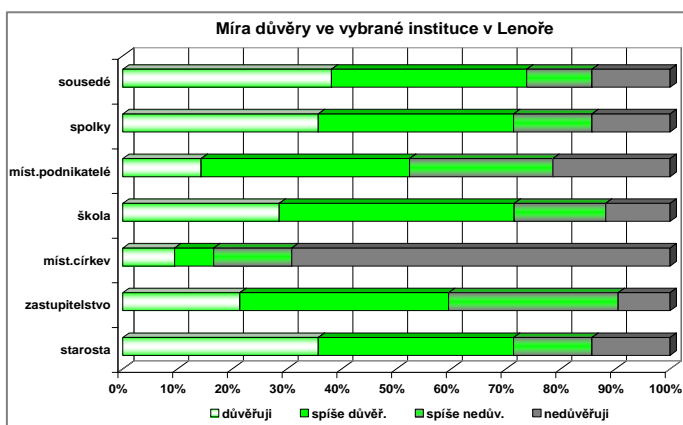
Graf 13: důvěra - Křišťanov

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Vzhledem k relativně malé velikosti obce je zde velmi překvapivým výsledkem nízká důvěra v sousedy, kterým zde respondenti důvěřují stejně jako církvi. Celkově je zde míra důvěry na poměrně vysoké úrovni. Ve větší míře také respondenti institucím důvěřují v Lenoře nebo Zbytinách.

Graf 14 : důvěra - Lenora

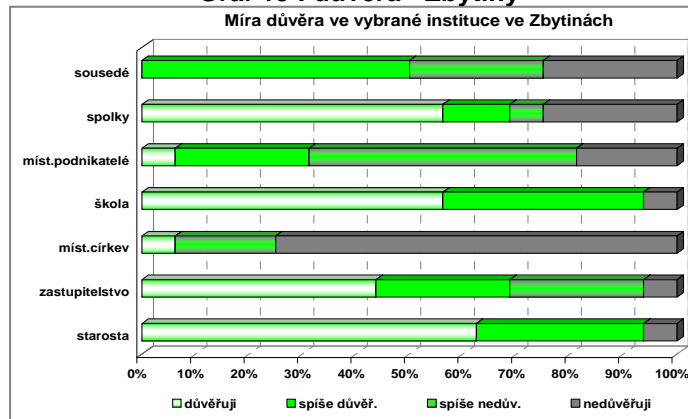

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Ve Zbytinách obyvatelé nejvíce důvěřují škole a starostovi (téměř 94%). Přes 60% respondentů také důvěřuje zastupitelstvu a místním spolkům. Sousedům zde důvěřuje pouze 50% respondentů. Církvi pak necelých 7%. Krom Nové Pece a Želnavy, kde církvi

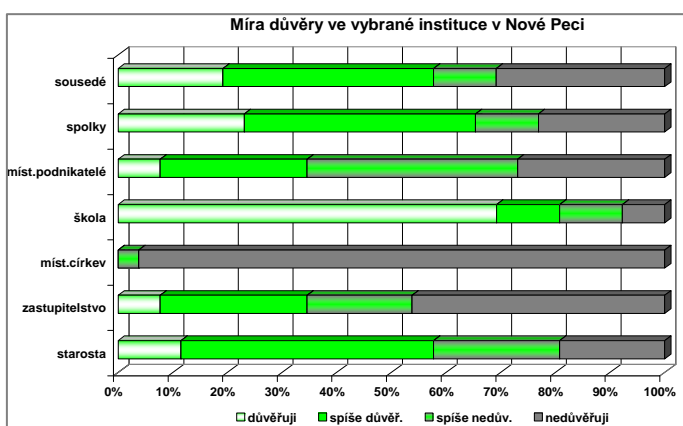
V Lenoře na rozdíl od Křišťanova respondenti nejvíce důvěřují právě sousedům (73,8%), téměř stejně zde také důvěřují škole, starostovi a místním spolkům. Více než 50% respondentů důvěřuje zastupitelstvu důvěřuje téměř 17%, což je třetí nejvyšší míra důvěry mezi obcemi.

Graf 15 : důvěra - Zbytiny

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Graf 16 : důvěra – Nová Pec

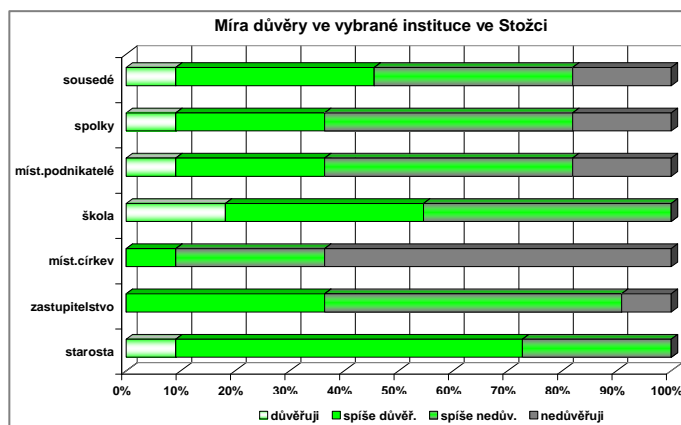
Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

nedůvěřuje nikdo s respondentů je to nejnižší hodnota.

V Nové Peci respondenti nejvíce důvěřují škole (80,7%), výrazná důvěra je zde v místní spolky, kdy dosahuje vyšších hodnot než důvěra ve starostu nebo sousedy, kterým důvěřuje jen 57%

respondentů. Nízká je zde důvěra v zastupitelstvo a místní podnikatele. Absolutní nedůvěru pak má církev.

Graf 17 : důvěra – Stožec

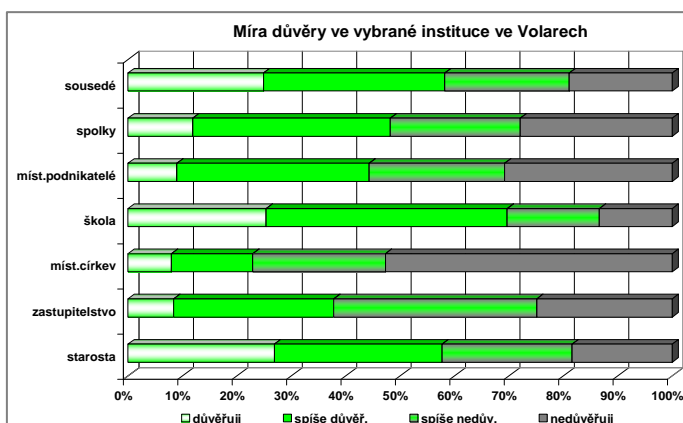

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Ve zbylých obcích je pak důvěra v instituce spíše nízká. Ve Stožci obyvatelé nejvíce důvěřují starostovi. Škole jako „nejdůvěryhodnější“ instituci zde důvěřuje pouze 54% respondentů. Pouze 45% respondentů důvěřuje

sousedům a jen 36% zastupitelstvu, místním spolkům a podnikatelům. Církvi důvěřuje necelých 10% respondentů.

Graf 18 : důvěra – Volary

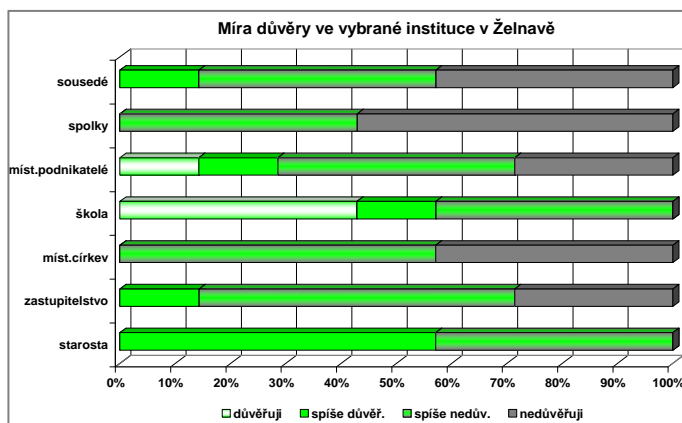

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Poměrně nízkou míru důvěry vykazují respondenti ve Volarech. Škole zde důvěřuje jen necelých 70% respondentů. Přes 50% respondentů důvěřuje sousedům a starostce. Nízkou důvěryhodnost má zastupitelstvo, kterému důvěřuje jen 37% respondentů. Více než

zastupitelstvu zde důvěřují místním spolkům i místním podnikatelům. Církvi zde důvěřuje přes 22% respondentů což je po Křišťanově druhá nejvyšší míra důvěry.

Graf 19 : důvěra – Želnavá

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Absolutně nejnižší důvěra v dané instituce je v Želnavě. Nejvyšší důvěru zde mají škola a starosta, kterým důvěřuje 60% respondentů. 30% respondentů důvěřuje místním podnikatelům a pouze necelých 15% důvěřuje sousedům a obecnímu

zastupitelstvu. Absolutní nedůvěru mají respondenti v místní spolky a církev.

Z hlediska geografické polohy území leží v tzv. příhraniční (vnější) periférii, jak uvádějí Jančák, Chromý, Marada, Havlíček, Vondráčková 2010, tato území vykazují nižší úroveň sociálního kapitálu než např. periferie vnitřní. Výše důvěry obyvatelstva resp. výše sociálního kapitálu zde ukazuje určitý trend snižování vzhledem ke zvyšování perifernosti území, kdy na rozdíl od angažovanosti ve spolicích není ovlivňován vazbou na blízká regionální centra.

Poslední otázky se zaměřovali na to, zda obyvatelé vnímají své bydliště jako periférii či nikoliv. Odpovědi respondentů na otázku zda považují danou oblast za periférii byly poměrně vyrovnané. Z celkového počtu respondentů považuje území SO POÚ Volary za periferní pouze 59% respondentů. Vzhledem k poloze a znalosti území i na základě prostudované literatury (př. Pileček 2005) byl předpoklad vnímání perifernosti podstatně vyšší.

Rozdíl ve vnímání perifernosti se výrazněji projevuje na úrovni jednotlivých obcí. Zde se vnímání perifernosti respondenty pohybuje od 90% k pouhým 19% což je opravdu markantní rozdíl. Jak se dalo předpokládat, obce blíže k hranicím považují obyvatelé za více periferní. Jedná se především o obce Lenora kterou považuje za periférii 90,5% respondentů a o obec Nová Pec, kterou považuje za periférii téměř 85% respondentů. Více než 50% respondentů považuje za periferní také obce Stožec a Volary. Na vyšší vnímání Volar jako periferní oblasti nemá tak velký vliv poloha obce, ale spíše vyšší vzdělanost respondentů, kteří tuto problematiku hodnotí jinak, než například v obci Želnavá, která vzhledem ke své poloze a velikosti by teoreticky měla být považována za větší periférii jak

uvádí např. Pileček (2005). Z výsledků šetření však vyplývá, že Želnavu vnímá jako periferii pouze 43% respondentů což může odpovídat právě nižší vzdělanosti respondentů.

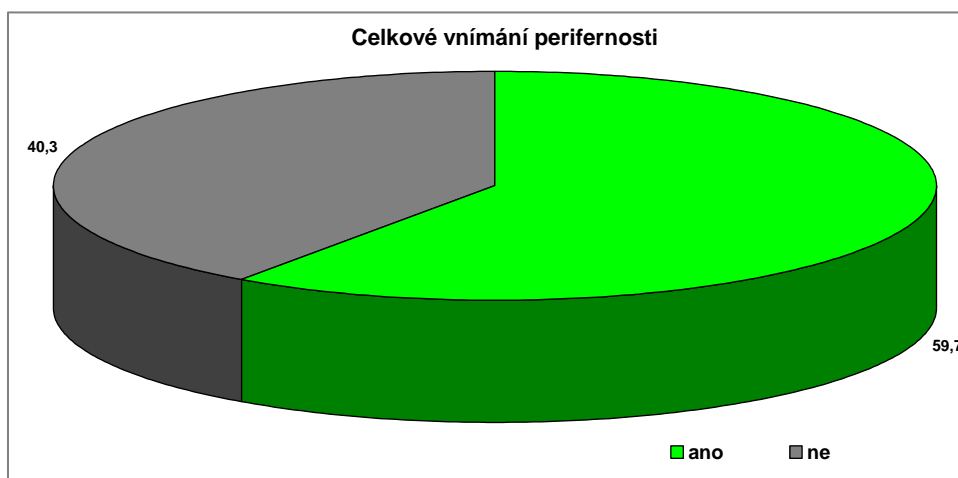
Téměř stejný počet respondentů (40%) považuje za periferní obec Křišťanov. Za nejméně periferní oblast pak považují respondenti obec Zbytiny, kterou vnímá jako periferní pouze necelých 19% respondentů. Tento výsledek pravděpodobně vyplývá, stejně jako například u angažovanosti ve spolcích, z relativní blízkosti regionálního centra Prachatic.

Tab. 15: Subjektivní vnímání perifernosti v obcích SO POU Volary - abs. četnost odpovědí

Název obce	ANO	NE
celkem	184	124
Křišťanov	2	3
Lenora	38	4
Nová Pec	22	4
Stožec	6	5
Volary	110	91
Zbytiny	3	13
Želnava	3	4

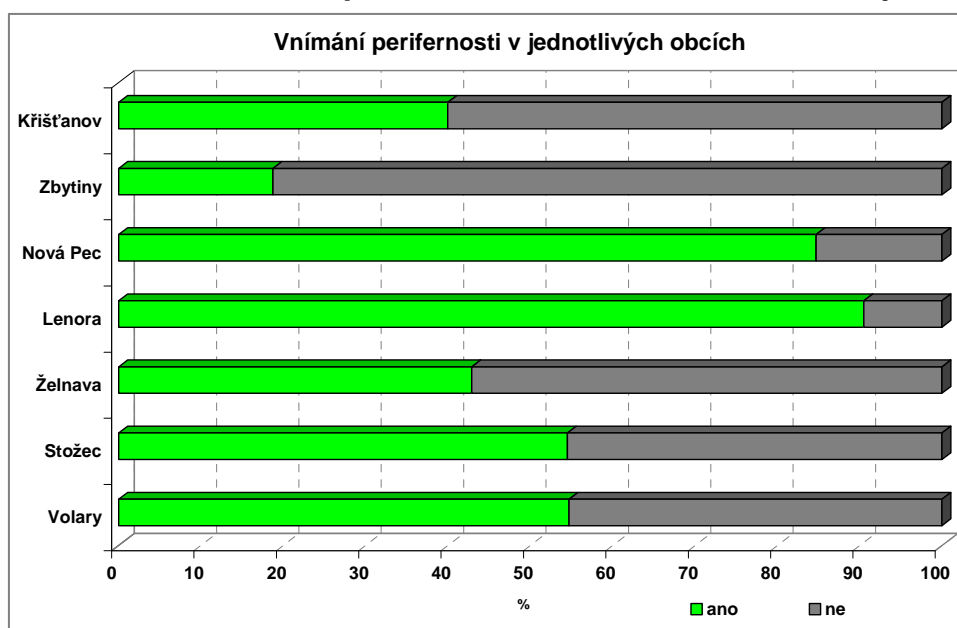
Zdroj: dotazníkové šetření

Graf 20: Celkové vnímání perifernosti

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Graf 21: Vnímání perifernosti v obcích SO POÚ Volary

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

V poslední výzkumné otázce byli respondenti, kteří považují území za periferii požádáni, aby uvedli důvody, které jsou podle nich bariérou pro větší rozvoj dané oblasti. U této otázky se jako u jediné objevil problém s neochotou respondentů odpovídat. Někteří respondenti sice označili území za periferní, ovšem s uvedením případných bariér měli problém, nebo nechtěli odpovědět i přesto, že v dotazníku se nacházela poznámka s upřesněním otázky.

Obdobně jako u výzkumu periferií prováděného na Sušicku (Chromý, Skála. 2010) i zde se jako hlavní bariéry rozvoje objevovaly „typické atributy periferních území“ (Chromý, Skála. 2010. str. 235).

Jak ukazuje tabulka 16 jako nejčastější bariéry rozvoje respondenti uváděli nedostatek pracovních příležitostí. Mezi čtenější odpovědi patřila s tím spojená vysoká nezaměstnanost v regionu nebo nízké mzdy. Dále respondenti uváděli špatnou dopravní dostupnost resp. obslužnost území a nutnost dojížděky (do škol, zaměstnání, ...). Významné bariéry jsou zde nízká úroveň občanské vybavenosti (zejm. nízká úroveň zdravotních a sociálních služeb pro seniory a rodiny s malými dětmi, nedostatečné služby a obchodní síť apod.) a nedostatečné možnosti kulturního využití.

Tab. 16: Hlavní bariéry rozvoje regionu uváděné respondenty

bariéry rozvoje (dle respondentů)	Četnost odpovědí (abs.)	Četnost odpovědí (%)
Nedostatek pracovních příležitostí	86	46,7
Špatná dopravní dostupnost (resp. obslužnost)	40	21,7
Přítomnost a hospodaření NP a CHKO Šumava	23	12,5
Nedostatečné kulturní vyžití	20	10,9
Vysoká nezaměstnanost	17	9,2
Politická správa, byrokracie	16	8,7
Nedostatečná občanská vybavenost	14	7,6
Nutnost dojížděky (zaměstnání, škola, lékař, nákupy apod.)	3	1,6
Nízké mzdy	2	1,1

Zdroj: dotazníkové šetření

Jako nepřehlédnutelná bariéra se zde objevila přítomnost a hospodaření CHKO a NP Šumava, které za bariéru rozvoje považuje 12,5% respondentů, a s tím související rozpad dřevařského průmyslu. Poslední poměrně čteně uváděnou bariérou je politická správa a byrokracie. Zde jako problém respondenti uváděli nejen obecní úroveň, ale i tu celorepublikovou, tedy vládní, kdy jako problém uváděli celkově špatnou státní politiku a nezájem státu o malé obce a jejich nedostatečná finanční podpora.

Jako některé další bariéry uvedli respondenti například odliv mladšího obyvatelstva, problematiku spojenou s místními národními menšinami (Romové, Vietnamci) nebo zaměřenost obcí a celkové infrastruktury spíše na turismus, než na trvale žijící obyvatelstvo.

7.2. Ověření hypotéz

Hypotéza č.1 tedy nízká volební účast do obecních a krajských zastupitelstev se potvrdila pouze částečně. Předpoklad o nízké volební účasti do obecních zastupitelstev, který byl stanoven na základě šetření Šaradína (Šaradín, 2004) byl terénním výzkumem vyvrácen. Volební účast do obecních zastupitelstev je zde ve srovnání s celou republikou i jihočeským krajem nadprůměrná (graf 7). Tato skutečnost odpovídá např. šetření Jančáka,

Chromého, Marady, Havlíčka a Vondráčkové (2010) a jejich výsledkům ukazující vyšší míru politické aktivity v příhraničních (zejm. dosídlených) oblastech.

Předpoklad o nízké volební účasti ve volbách do krajských zastupitelstev pak byl potvrzen. Volební účast ve volbách do krajského zastupitelstva patří k nejnižším v Jihočeském kraji (graf 8), a je také poměrně hluboko pod průměrem ČR. Tvrzení o vyšší volební účasti do obecních zastupitelstev bylo výzkumem potvrzeno, tedy volební účast ve volbách do obecních zastupitelstev výrazně převyšuje volební účast ve volbách do zastupitelstva kraje (graf 9).

U hypotézy č.2 zaměřené na angažovanost obyvatelstva ve spolcích, došlo výzkumným šetřením k jejímu potvrzení. Angažovanost ve spolcích ve sledovaném regionu je na nízké úrovni. Ve spolcích se angažuje pouze 35% což odpovídá obdobným výsledkům jiných šetření. I druhé tvrzení této hypotézy odpovídá očekávaným výsledkům, více než 60% respondentů se angažuje ve spolcích působících na místní úrovni.

Nejrozporupnější byly výsledky týkající se hypotézy č. 3 zaměřené na důvěru ve vybrané subjekty. Považujeme li instituci jako důvěryhodnou pokud jí důvěřuje alespoň 50% respondentů, pak se tvrzení o důvěře ve vybrané instituce potvrdilo pouze z části, protože respondenti důvěřují pouze čtyřem institucím ze sedmi. (grafy 11 a 12).

U konkrétnějšího tvrzení kterým institucím obyvatelé spíše důvěřují, potvrdila se vysoká důvěra ve školu a sousedy. Co se týče vysoké důvěry v církve, ta byla šetřením naprosto vyvrácena jelikož více než 80% respondentů církvi nedůvěřuje. Opakem je pak instituce starosty, kdy byl předpoklad nízké důvěry, ovšem z šetření vyplynula tato instituce jako druhá nejdůvěryhodnější. Co bylo výzkumem potvrzeno, je nízká důvěra v podnikatelské subjekty a v zastupitelstvo.

Hypotéza týkající se vnímání perifernosti území, sice byla terénním šetřením potvrzena, ovšem v daleko nižší míře než bylo očekáváno. Jako periferii vnímá území SO POU Volary pouze 59,7% respondentů (graf 20). Potvrzeno také bylo, že perifernost území je více vnímána v obcích bližších státní hranici. Výjimkou z tohoto tvrzení je obec Volary,

kteře ač centrum regionu a v poměrně větší vzdálenosti od stání hranice, vnímá jako periferii více než 50% respondentů. (graf 21).

Poslední hypotéza týkající se důvodů pro které je oblast vnímána jako periferní resp. tedy zaměřená na bariéry rozvoje oblasti byla také zcela potvrzena. Nejčastěji respondenti uváděli obdobné důvody jako uvádí např. Chromý a Skála (2010) tedy nedostatek pracovních míst, špatná dopravní dostupnost resp. obslužnost apod. (tab. 16).

Z pěti, na začátku stanovených hypotéz, byly terénním šetřením tři hypotézy potvrzeny zcela a dvě potvrzeny jen zčásti.

7.3. Závěr výzkumu a syntéza sledované problematiky

Cílem této práce bylo zjištění, zda obyvatelé regionu SO POÚ Volary, oblast kde žijí, vnímají jako periferní a jaká je zde úroveň sociálního kapitálu. Tento cíl byl zpracován na základě dílčích cílů, kterým se věnovalo výzkumné šetření.

Výsledky ukázaly, že region SO POÚ Volary je periferním regionem nejen z pohledu odborníků na polarizaci prostoru, ale také ze subjektivního pohledu samotného obyvatelstva – první dílčí cíl. Dále terénní šetření ukázalo, že vnímání perifernosti oblasti se v jednotlivých obcích správního obvodu liší, zejména na základě jejich geografické polohy, ale je ovlivňováno také určitými demografickými ukazateli, zejména věkem a vzděláním obyvatelstva. Srovnáme-li subjektivní vnímání perifernosti například s objektivním pohledem v práci Pilečka (2005), ukázalo šetření některé zajímavé výsledky. Volary, z objektivního pohledu nejméně periferní obec, patří z pohledu obyvatel mezi více periferní obce, než například obce Křišťanov a Zbytiny, které z objektivního pohledu jsou více periferní než s pohledu subjektivního. Důvody perifernosti pak odpovídají objektivním charakteristikám území i obdobným výzkumům (př. Jančák, Chromý, Marada, Havlíček, Vondráčková 2010. nebo Pileček, 2005). Jsou to zejména vysoká míra nezaměstnanosti, špatná dopravní dostupnost a obslužnost, nedostatečná úroveň občanské vybavenosti. Určitým překvapením byla vysoká míra odpovědí považujících za bariéru problematiku spojenou s CHKO a NP Šumava rozkládajícím se na sledovaném území. I

když zde byl předpoklad, že se tato bariéra zde objeví, určitě nebylo očekáváno, že až v takové míře.

Druhým dílčím cílem bylo zjištění úrovně volební účasti. Zde ukázal následující výsledek. Úroveň volební účasti je v námi sledovaném území na poměrně vysoké úrovni a to zejména na úrovni voleb do obecních zastupitelstev, která dosahuje spíše nadprůměrných hodnot. Úroveň volební účasti ve volbách do krajských zastupitelstev je naopak spíše podprůměrná. Tento výsledek ukazuje, že úroveň sociálního kapitálu z hlediska občanských norem a hodnot je na poměrně dobré úrovni. Velmi dobře můžeme zhodnotit zejména snahu obyvatelstva podílet se na veřejném životě své obce ochotou volit její vedení. Oproti tomu, ochota obyvatel přímo se podílet na rozvoji oblasti, tedy sami se angažovat v místní politice, která byla hodnocena prostřednictvím lokální volební angažovanosti je velmi nízká.

Třetím dílčím cílem bylo zjištění úrovně sociálního kapitálu na základě míry angažovanosti obyvatel ve spolcích. Výsledky výzkumu ukázaly, že sociální sítě, tvořící důležitou složku sociálního kapitálu, jsou zde málo rozvinuté. Obyvatelé se v tomto směru angažují velice málo a převážně jen na místní úrovni.

Posledním dílčím cílem bylo zjištění míry důvěry obyvatel regionu ve vybrané instituce. Tyto instituce byly vybrány tak, aby obsáhly jak důvěru sociální tak důvěru ve veřejné instituce. Výsledky šetření ukázaly, že ve všech obcích je vysoká důvěra ve veřejné instituce školu a osobu starosty/ky. Obecnímu zastupitelstvu, místním podnikatelům a spolkům se pak důvěřuje méně. Zvláštním výsledkem byla důvěra sociální, zastoupená kategorií sousedi. Zde se ukázalo, že na rozdíl od logické úvahy, že v menších obcích se lidé více znají a více si i důvěřují, v námi sledovaném regionu je to právě naopak. Obyvatelé menších obcí jako Želnavy nebo Křišťanov důvěřují svým sousedům podstatně méně než je tomu v obcích větších např. ve Volarech, nebo Lenoře.

Srovnáním výsledků tohoto výzkumu s obdobnými šetřeními lze dojít k následujícím závěrům:

- Vnímání perifernosti na území lze srovnat například s výzkumem Chromého a Skály (2010), který proběhl v roce 2007 na území ORP Sušice (dále jen sušicko). Jedná se sice o

územně samosprávný celek vyšší kategorie než je námi sledované území, ovšem vnímání perifernosti je možné srovnat.

– Z hlediska polarizace prostoru se jedná o obdobná území, v blízkosti státní hranice, s obdobným historickým vývojem, nacházející se zcela nebo z části na území NP nebo CHKO Šumava. Výsledky šetření zaměřené na vnímání perifernosti na těchto územích se ale liší. Území POÚ Volary (dále jen Volarsko) považuje za periferii pouze necelých 60% respondentů, Sušicko pak respondenti považují za periferii z 95%. Tento rozdíl lze vysvětlit zejména demografickými vlivy na subjektivní vnímání perifernosti, kdy nižší vnímání perifernosti na Volarsku může být ovlivněno nižší vzdělaností obyvatelstva a jejich vyšším věkem.

– Důvody, které respondenti uváděli jako bariéry pro rozvoj pak odpovídají i odpovědím uváděným respondenty na Sušicku, tedy typickým atributům periferních území, ovšem objevují se tu i výrazné rozdíly. V obou regionech považují respondenti jako největší bariéru nedostatek pracovních příležitostí a špatnou dopravní dostupnost a obslužnost. Jedním s největších rozdílů je již výše zmiňovaná problematika NP a CHKO Šumava, která se četností odpovědí na území POÚ Volary dostala na třetí místo. Toto lze vysvětlit tím, že vybrané obce na Sušicku se nacházejí přímo v centru Šumavy tedy území I. nebo II. zóny NP, kdežto obce na Volarsku zasahují spíše do území s nižší ochranou, proto zde také probíhá výraznější diskuse mezi obcemi a vedením NP zejména s ohledem na místní dřevařský průmysl. Dále také respondenti na Volarsku považují za větší bariéru nedostatek kulturního vyžití než například nízké mzdy, které patřily na Sušicku k poměrně častým odpovědím. Dalším problémem, který se na Sušicku objevil jako častější je emigrace zejména mladého obyvatelstva, kterou na Volarsku za tak velkou problematiku nepovažují i toto je možné vysvětlit nižší vzdělaností obyvatelstva, kdy mladí lidé s nižším vzděláním nemají potřebu tak velké migrace za prací. Toto krátké srovnání ukazuje, že sami obyvatelé hodnotí perifernost území nejen z hlediska jeho polohy vzhledem ke kraji, celé ČR, státní hranici, nebo z hlediska socioekonomické situace ale především, na základě velice subjektivního pohledu spokojenosti s místem kde žijí i úrovní vzdělání nebo na základě věku což ukazuje i srovnání se Sušickem.. Tomuto napovídá i srovnání s šetřením Pilečka (2005), který objektivně hodnotil perifernost obcí na území okresu Prachatice. Z jeho šetření vyplývá, že námi sledované území patří s výjimkou Volar, jako centra,

k nejperifernějším oblastem okresu což subjektivnímu pohledu obyvatelstva téměř neodpovídá.

▪ Úroveň sociálního kapitálu lze srovnat s výzkumem Jančáka, Chromého, Marady, Havlíčka a Vondráčkové (2010), kteří analyzovali sociální kapitál ve 14 odlišných periferiích Česka. Pro srovnání s periferií Volarska byly vybrány čtyři periferní území – Netolicko, Vejprticko, Českokamenicko a Bor u Tachova. Tyto SO POÚ patří stejně jako volarsko mezi vnější pohraniční oblasti.

– Angažovanost ve spolcích se ukázala na obdobné úrovni jako v ostatních oblastech, ukazuje se zde tedy určitý vliv „dosídlenosti“ území, který vykazuje i nižší míru angažovanosti, převážně jen na místní úrovni. Dále výzkum ukázal, že obdobně jako u Jančáka a kol. se míra angažovanosti snižuje společně se zvyšující se vzdáleností od regionálního příp. krajského centra.

– Důvěra ve vybrané instituce se ve srovnání s dalšími periferiemi ukazuje jako poměrně nižší. Stejně jako jinde, má nejvyšší důvěru místní škola. Ovšem na Volarsku v nižší míře (pouze 71%, ostatní území cca 85%). Oproti ostatním územím je zde rozdíl v důvěře v sousedy, která na Volarsku dosáhla pouze 57%, kdežto na ostatních územích to bylo až 78%. O co je zde nižší důvěra v sousedy, o to je vyšší důvěra ve starostu, která zde dosahuje druhé nejvyšší míry důvěry. Zbylé instituce pak odpovídají úrovni důvěry jako v ostatních periferiích, pouze v nižší míře a to zejména důvěra církvi, která je na Volarsku podstatně nižší než v jiných oblastech.

– Výzkum Jančáka a kol. ukázal, že co se týče volební účasti jsou obyvatelé obvykle aktivnější v tzv. vnitřních periferiích což se na území Volarska nepotvrdilo, protože zde patří volební účast k nadprůměrným, naopak míra lokální angažovanosti, která vykazovala větší míru právě v dosídlených oblastech, ke kterým patří i Volarsko, je zde na poměrně nízké úrovni.

– Celkový pohled na výši a kvalitu sociálního kapitálu na území SO POÚ Volary pak odpovídá trendům, které prezentují ve svém výzkumu Jančák, Chormý, Marada, Havlíček a Vondráčková (2010) a tedy, že oblasti dosídlených periferií vykazují celkově nižší angažovanost jak politickou tak občanskou i nižší důvěru ve vybrané instituce. Výsledky výzkumu také potvrdily, že úroveň sociálního kapitálu se snižuje se

zvyšováním perifernosti území a nižší vzdělaností obyvatelstva. Výzkum také potvrdil, že periferie vnějších příhraničních oblastí mají nižší kvalitu sociálního kapitálu.

8. ZÁVĚR

Cílem této práce bylo zjištění úrovně sociálního kapitálu a subjektivní vnímání perifernosti v regionu Volary. Stanoveného cíle bylo dosahováno prostřednictvím kvantitativního výzkumu. Výzkum byl složen ze dvou částí. Z analýzy sekundárních dat o volební účasti a z dotazníkového šetření provedeného na území SO POÚ Volary.

Výzkumné šetření zaměřené na výzkum periferní oblasti Volarska se zaměřením na sociální kapitál, které proběhlo v období duben – červenec 2012 přineslo všechny potřebné výsledky, které byly cílem tohoto výzkumu. Na jejichž základě mohly být zhodnoceny stanovené hypotézy. Vzhledem k množství získaných informací je možné považovat výzkum za poměrně reprezentativní, ovšem je třeba brát na zřetel, že se jedná o terénní šetření k diplomové práci a tudíž nemá veškeré parametry odpovídající celorepublikovým odborným sociologickým výzkumům. Přesto je možné jej zhodnotit jako kompletní a vcelku komplexní výzkumné šetření, odpovídající svým rozsahem i obsahem potřebám výzkumníka, tak aby byl splněn hlavní cíl diplomové práce. Rovněž tak stejně, jako jednotlivé dílčí cíle. Na základě výsledků, které výzkum přinesl, je možné dojít ke dvěma závěrům.

Zaprvé lze říci, že problematika polarizace prostoru, je složitým ukazatelem, kterému je třeba věnovat více pozornosti. Zejména zvláštní pozornost pak jejímu subjektivnímu vnímání, které, jak se ukázalo i v této práci, může být oproti objektivním skutečnostem velmi rozdílné. Subjektivní pohled na marginalitu území, kde lidé žijí, je ovlivňován spoustou ukazatelů, které se samozřejmě také liší jedinec od jedince. Nejvýraznějšími faktory, které ovlivňují toto vnímání, jsou úroveň zaměstnanosti na daném území a zejména úroveň vzdělání obyvatelstva a jejich věk.

Zadruhé, úroveň sociálního kapitálu byla sledována hodnocením třech ukazatelů vybraných na základě modelu Van Detha. Jejich míra rozvinutosti se poměrně liší. Kulturní aspekty sociálního kapitálu resp. občanské hodnoty a normy (zjišťované úrovní volební účasti) jsou na poměrně dobré úrovni. Kulturní aspekty sociálního kapitálu vykazují určité rozdíly. Důvěra (sociální i institucionální) je také na přijatelné úrovni i když s určitými překvapivými atributy. Kulturní aspekty sociálního kapitálu reprezentované tvorbou sociálních sítí (ukazatel míry členství ve spolcích) ovšem nejsou

v regionu příliš rozvinuty. Ve srovnání s obdobnými regiony se ukazuje, že kvalita sociálního kapitálu odpovídá úrovni periferních regionů i když v trochu nižší míře.

Vliv jedné i druhé kategorie je navzájem velmi provázaný. Kvalita sociálního kapitálu je důležitou složkou procesů, které přispívají k rozvoji regionu a tím ovlivňují i subjektivní a následně také objektivní perifernost území. Sociální kapitál je pak závislý na velkém množství faktorů, počínaje věkem obyvatel, jejich vzděláním a přístupem k veřejnému životu a konče hierarchií osídlení a vzdáleností od hlavních center. Jedná se tudíž o polarizaci prostou. Tato problematika je tedy natolik složitá, že je potřeba se jí nadále věnovat nejen ze sociologického pohledu, ale rovněž i nadále rozvíjet tuto vazbu s geografii.

9. LITERATURA

Knihy a odborné časopisy:

BOURDIEU, P. (1998): *Teorie jednání*. Karolinum, Praha, 179s.

BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D. (2002): *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, klasifikace*. Karolinum, Praha, 211 s.

BLAŽEK, J., MACEŠKOVÁ, M., CSANK, P. (2006): *Rozvojové dokumenty Prahy s aplikací metody čtyř kapitálů a kritických trendů*. Obec a finance 2006, č. 5, s. 54-55, tab. 3.

ČMEJREK, J., BUBENÍČEK, V., ČOPÍK, J. (2010): *Demokracie v lokálním politickém prostoru*. Grada Publishing, Praha, 240 s.

DEMEK, J., MACKOVČIN, P., A KOL. (2006): *Zeměpisný lexikon ČR: Hory a nížiny*. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Brno, 2. vyd., 582 s.

DISMAN, M. (1993): *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Příručka pro uživatele. Karolinum, Praha, 374 s.

QUITT, E. (1975): *Klimatické oblasti ČSR*. Geografický ústav ČSAV, Brno, 73 s.

FRIEDL, K., MARŠÁKOVÁ, M., PETŘÍČKOVÁ, M., POVOLNÝ, F., RIVOLOVÁ, L. ET VINŠ, A. (1991): *Chráněná území v České republice*. MŽP ČR, Informatorium, Praha, 274 s.

HAVLÍČEK, T., CHROMÝ, P. (2001): *Příspěvek k teorii polarizovaného vývoje území se zaměřením na periferní oblasti*. Geograie, r. 106, č. 1, s. 1–11.

HAVLÍČEK, T., CHROMÝ, P., JANČÁK, V., MARADA, M. (2005): *Vybrané teoreticko-metodologické aspekty a trendy geografického výzkumu periferních oblastí*. In: Novotná, M. (ed.): *Problémy periferních oblastí*. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, s. 6-24.

- HENDL, J. (2005): *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Portál, Praha, 1. vyd., 407 s.
- CHRÁSKA, M. (2007): *Metody pedagogického výzkumu : základy kvantitativního výzkumu*. Grada Publishing, Praha, 265 s.
- CHROMÝ, P., SKÁLA, J. (2010): *Kulturněgeografické aspekty rozvoje příhraničních periferií: analýza vybraných složek územní identity obyvatelstva Sušicka*. Geografie, r. 115, č. 2, s. 223-246.
- CHROMÝ, P., JANČÁK, V., MARADA, M., HAVLÍČEK, T. (2011): *Venkov – žitý prostor: Regionální diferenciacce percepce venkova představiteli venkovských obcí v Česku*. Geografie, r. 116, č. 1, s. 23-45.
- IŠTOK, R. (1997): *Štát na politickej mape sveta, Politickogeografické a geopolitické aspekty*. Geografické práce, r. VII, č. 1, Katedra geografie a geoekológie FHPV PU, Prešov, 170 s.
- JANČÁK, V., HAVLÍČEK, T., CHROMÝ, P., MARADA, M. (2008): *Regional differentiation of selected condition for the development of human and social capital in Czechia*. Geografie, r. 113, č. 3, s. 269–284
- JANČÁK, V., CHROMÝ, P., MARADA, M., HAVLÍČEK, T., VONDRÁČKOVÁ, P. (2010): *Sociální kapitál jako faktor rozvoje periferních oblastí: analýza vybraných složek sociálního kapitálu v typově odlišných perifériích Česka*. Geografie, r. 115, č. 2, s. 207 - 222.
- JEŘÁBEK, H. (1993): *Úvod do sociologického výzkumu*. Karolinum, Praha, 162 s.
- JEŘÁBEK, M. (ed.) (1999): *Geografická analýza pohraničí České republiky*. Praha, Sociologický ústav AV ČR, 180 s
- JOHNSTON, R., GREGORY, D., PRATT, G., WATTS, M. (2000): *The Dictionary of Human Geography*. Blackwell Publishing, 958 s.

JOHNSTON, R., GREGORY, D., PRATT, G., WATTS, M., WHATMORE, S. (2009): *The Dictionary of Human Geography*. Blackwell Publishing, 1052 s.

Kozel, R. (2006): *Moderní marketingový výzkum: nové trendy, kvantitativní a kvalitativní metody a techniky, průběh a organizace, aplikace v praxi, přínosy a možnosti*. Grada Publishing a.s., Praha, 277 s.

MARADA, M. (2001): *Vymezení periferních oblastí Česka a stádium jejich znaků pomocí statistické analýzy*. Geografie, r. 106, č. 1, s. 12-24.

MATĚJŮ, P., VITÁSKOVÁ, A. (2006): *Interpersonal Trust and Mutually Beneficial Exchanges: Measuring Social Capital for Comparative Analyses*. Czech Sociological Review, roč. 42, č. 3, s. 493–516.

MUSIL, J., MULLER, J. (2008): *Vnitřní periferie v České republice jako mechanismus sociální exkluze*. Sociologický časopis, r. 44, č. 2, s. 321-348.

NOVÁČEK, A. (2005): *Vývojové trendy polarizace prostoru*. In: Novotna, M. (ed.): *Problémy periferních oblastí*. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, s. 25-35.

PILEČEK, J. (2005): *Příspěvek k metodice vymezení periferních oblastí: modelové území okresu Prachatice*. In: Novotna, M. (ed.): *Problémy periferních oblastí*. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, s. 81-91.

PILEČEK, J. (2010): *Koncept sociálního kapitálu: pokus o přehled teoretických a metodických východisek a aplikačních přístupů jeho studia*. Geografie, r. 115, č. 1, s. 64-77.

PILEČEK, J., JANČÁK, V. (2010): Je možné měřit sociální kapitál? Analýza území diferenciací okresů česka. *Geografie*, r. 115, č. 1, s. 78-95

PTÁČEK, P. (2001): *Sociální kapitál a regionální rozvoj – teoretická východiska*. In: Letal, M. (ed.): Sborník příspěvků Výroční konference ČGS – „Česká geografie v období rozvoje informačních technologií“, Univerzita Palackého v Olomouci, Přírodovědecká fakulta, katedra geografie, Olomouc, s. 296-301.

PUNCH, K.F. (2008): *Základy kvantitativního šetření*. Portál, Praha, 152 s.

RAUŠER, J. (1971): *Biogeografické členění ČSR, mapa 1: 500 000*. Geografický ústav ČSAV, Brno.

SEIDL, T., CHROMÝ, P. (2010): *Problémy integrace marginálního území do regionálního systému: příklad vojenského újezdu Boletice*. *Geografie*, r. 115, č. 1, s. 44-63

ŘEZANKOVÁ, H. (2007): *Analýza dat z dotazníkových šetření*. Professional Publishing, Praha, 217 s.

SÝKORA, L., MATOUŠEK, R. (2009): *Sociální kapitál a teritorialita sociálních sítí*. Sborník z Výroční konference ČGS v Liberci. In: Lipský, Z., Popková, K., Poštolka, V., Šmída, J. (eds): Sborník příspěvků. Výroční mezinárodní konference České geografické společnosti, Liberec 25. -29. 8. 2008. Technická univerzita, Liberec, s. 50-56.

SÝKORA, L., MAJEROVÁ, V., KOSTELECKÝ, T. A KOL. (2011): *Sociální kapitál a rozvoj regionu*. Grada Publishing, Praha, 221 s.

ŠAFR, J., SEDLÁČKOVÁ, M. (2006): *Sociální kapitál: koncepty, teorie a metody měření*. Sociologický ústav AV ČR, Praha, 90 s.

ŠAFR, J., BAYER, I., SEDLÁČKOVÁ, M. (2008): *Sociální koheze. Teorie koncepty a analytická východiska*. *Sociologický časopis*, r. 44, č. 2, s. 247-269

Internetové zdroje

[1.] Čihovský, J. (2006): *Sociologický výzkum, studijní text pro posluchače*. [online]. FTK UP Olomouc, 41 s.; cit. [2012-7-14].

dostupné z: <www.upol.cz/fileadmin/.../FTK.../Sociologicky_vyzkum_def_1_.doc>

[2.] HONDÍLK, J. (2011): *Možnosti rozvoje venkovského regionu v modelovém regionu SO ORP Prachatice* [online]. diplomová práce. Geografický ústav, PřF MU, Brno. 90 s. cit. [2012-9-18].

dostupné z: <https://is.muni.cz/th/184370/prif_m/DPelZdroj.pdf>

[3.] HRUŠKA, M. (2001): *Sociální kapitál a kvalita demokracie v postkomunistických krajinách* [online]. diplomová práce. Katedra politologie, KSS MU Brno, Košice, 82 s. cit. [2011-8-20].

dostupné z: <http://is.muni.cz/th/217120/fss_m/diplo_hruska.pdf>

[4.] KREISLOVÁ, G. (2008): *Dotazníkové šetření* [online]. bakalářská práce. Katedra matematiky, FAV ZCU, Plzeň. 74 s. cit. [2012-7-15].

dostupné z: <<http://nit.felk.cvut.cz/~dark/Petr/Ivana/Dotazkiny%20-%20metody/BP%20-%20Dotaznikove%20setreni.pdf>>

[5.] KUCHYŇKA, JAN. (2010): *Geografický koncept periferie na příkladu České republiky* [online]. diplomová práce. Geografický ústav, PřF MU, Brno, 117 s.; cit. [2012-9-18].

dostupné z: <http://is.muni.cz/th/171825/prif_m/DIPLOMATKA.pdf>

[6.] LUBELCOVÁ, G. (2010): *Sociální kapitál jako předpoklad a důsledek sociálního podnikání*. In: Korimová, G., Jakab, K. (ed.): *Recenzovaný zborník príspevkov – Sociálne podnikanie verzus chudoba a sociálna exklúzia*. Univerzita Mateja Bela Banská Bystrica, s. 1-10.; cit. [2012-3-20].

dostupné z: <http://www.fphil.uniba.sk/fileadmin/user_upload/editors/veda/cesiuk/teams/sociologovia/Lubelcova.pdf>

- [7.] MURGAŠ, F. (2008): *Ludský Kapitál jako súčasť agregovaného humánneho kapitálu a jeho priestorová diferenciácia na Slovensku*. In: Langhamrová, J. (ed.): Reprodukce lidského kapitálu (vzájemné vazby a souvislosti). VŠE, Praha, s. 177-185.; cit. [2012-3-22].
dostupné z: <http://kdem.borec.cz/P_PDF/Murgas.pdf>,
- [8.] STACHOVÁ, J. (2007): *Sociální kapitál*. Socioweb 2/2007.; cit. [2011-8-20].
dostupné z: <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=270&lst=112>>
- [9.] SUSOVÁ, K. (2007): *Sociální kapitál v suburbánních oblastech: případová studie obce Jesenice u Prahy* [online]. bakalářská práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, PřF UK, Praha, 38 s.; cit. [2011-8-22].
dostupné z: <http://www.suburbanizace.cz/diplomky/Susova_BP.pdf>
- [10.] ŠAFR, J., HÄUBERER, J. (2007): *Měrní přemostujícího sociálního kapitálu: Baterie PSK zjišťující odlišnosti v okruhu přátel*. Český sociálněvědní datový archiv, r. 1, č. 2, s. 85-108.; cit. [2011-8-22].
dostupné z: <http://archiv.soc.cas.cz/download/622/DaV0702_p85_108.pdf>,
- [11.] ŠARADÍN, P. (2004): *Volební účast ve volbách do obecních zastupitelstev v ČR*. Středoevropské politické studie, r. VI, č. 2-3.; cit. [2012-4-16].
dostupné z: <<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=198>>
- [12.] VESELÝ, A. (2007): *Sociální kapitál v teorii J. Colemana*. Socioweb 6/2007.; cit. [2011-8-20].
dostupné z: <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=296&lst=107>>
- [13.] WOOLCOCK, M. (2000): *The Place of Social Capital in Understanding Social and Economic Outcomes*. 36 s.; cit. [2011-8-20].
dostupné z: <<http://www.oecd.org/edu/educationeconomyandsociety/1824913.pdf>>

další zdroje

- [14.] Oxford English Dictionary [2011-8-15]
<<http://www.oed.com/>>
- [15.] on line uživatelská encyklopedie Wikipedia [2011-8-15]
<<http://cs.wikipedia.org>>
- [16.] ČSÚ – městská a obecní statistika (údaje o obcích okr. Prachatice) [2012-3-10]
<http://www.czso.cz/lexikon/mos_vdb.nsf/okresy/CZ0315/>
- [17.] ČSÚ – počet obyvatel v obcích Jihočeského kraje [2012-3-10]
<http://www.czso.cz/x/redakce.nsf/i/pocet_obyvatel_v_obcich_jihoceskeho_kraje>
- [19.] ČSÚ – volební server [2012-4-16]
<www.volby.cz>
- [19.] ČSÚ – základní informace o obcích ČR (SLDB 2001) [2012-4-16]
<[http://www.czso.cz/x/redakce.nsf/bce41ad0daa3aad1c1256c6e00499152/ffc175069a67ba11c12576f5001e7351/\\$FILE/4108-03-3105.pdf](http://www.czso.cz/x/redakce.nsf/bce41ad0daa3aad1c1256c6e00499152/ffc175069a67ba11c12576f5001e7351/$FILE/4108-03-3105.pdf)>

10. SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK, MAP A GRAFŮ

Obrázek 1: Model měření kolektivního sociálního kapitálu podle Van Deth	24
Obrázek 2: Mapa sledovaného území	25
Obrázek 3: Grafy angažovanosti ve spolcích v jednotlivých obcích	51
Tabulka 1: Příklady možných indikátorů charakterizujících jednotlivé kapitály	17
Tabulka 2: Přehled vybraných definic pojmu sociální kapitál	18
Tabulka 3: Katastrální území města Volary	26
Tabulka 4: Obce náležející do SO POU Volary	26
Tabulka 5: Počet obyvatel v obcích SO POU Volary	28
Tabulka 6: Vzdělanostní struktura obyvatelstva k r. 2001 v relativních hodnotách [%]..	29
Tabulka 7: Věková struktura obyvatelstva k r.2011 v relativních hodnotách [%]	29

Tabulka 8: Počet respondentů	38
Tabulka 9: Vzdělanostní struktura respondentů	40
Tabulka 10: Věková struktura respondentů	41
Tabulka 11: Volební účast do obecních a krajských zastupitelstev v %	45
Tabulka 12: Lokální politická angažovanost	47
Tabulka 13: Angažovanost ve spolcích ,na úrovni - abs.četnost odpovědí	50
Tabulka 14: Důvěra ve vybrané instituce - abs.četnost odpovědí	52
Tabulka 15: Subjektivní vnímání perifernosti v obcích SO POU Volary - abs.četnost odpovědí	57
Tabulka 16: Hlavní bariéry rozvoje regionu uváděné respondenty	59
Mapa 1: Počet kandidátů ve volbách a míra lokální angažovanosti v POÚ Volary	48
Graf 1: Celkové zastoupení respondentů podle pohlaví	39
Graf 2: Zastoupení respondentů podle pohlaví v obcích SO POU Volary	39
Graf 3: Celková vzdělanostní struktura respondentů	40
Graf 4: Vzdělanostní struktura respondentů v obcích SO POU Volary	41
Graf 5: Věková struktura respondentů	42
Graf 6: Věková struktura respondentů v obcích SO POU Volary	42
Graf 7: Volební účast do obecních zastupitelstev v SO POU Jihočeského kraje	45
Graf 8: Volební účast do krajských zastupitelstev v SO POU Jihočeského kraje	46
Graf 9: Volební účast do krajských a obecních zastupitelstev v obcích SO POU Volary v %	46
Graf 10: Celková angažovanost ve spolcích	50
Graf 11: Důvěra k vybraným subjektům	53
Graf 12: Celková důvěra resp. nedůvěra k vybraným subjektům	53
Graf 13: Důvěra v obci Křišťanov	54
Graf 14: Důvěra v obci Lenora	54
Graf 15: Důvěra v obci Zbytiny	54
Graf 16: Důvěra v obci Nová Pec	55
Graf 17: Důvěra v obci Stožec	55
Graf 18: Důvěra v obci Volary	55
Graf 19: Důvěra v obci Želnavá	56

Graf 20: Celkové vnímání perifernosti	57
Graf 21: Vnímání perifernosti v obcích SO POU Volary	58

11. PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – mapa 2: Důvěra ve starostu v obcích POÚ Volary

Příloha č. 2 – mapa 3: Důvěra v zastupitelstvo v obcích POÚ Volary

Příloha č. 3 – mapa 4: Důvěra v církvech v obcích POÚ Volary

Příloha č. 4 – mapa 5: Důvěra ve školu v obcích POÚ Volary

Příloha č. 5 – mapa 6: Důvěra v místní podniky v obcích POÚ Volary

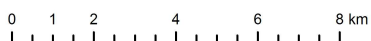
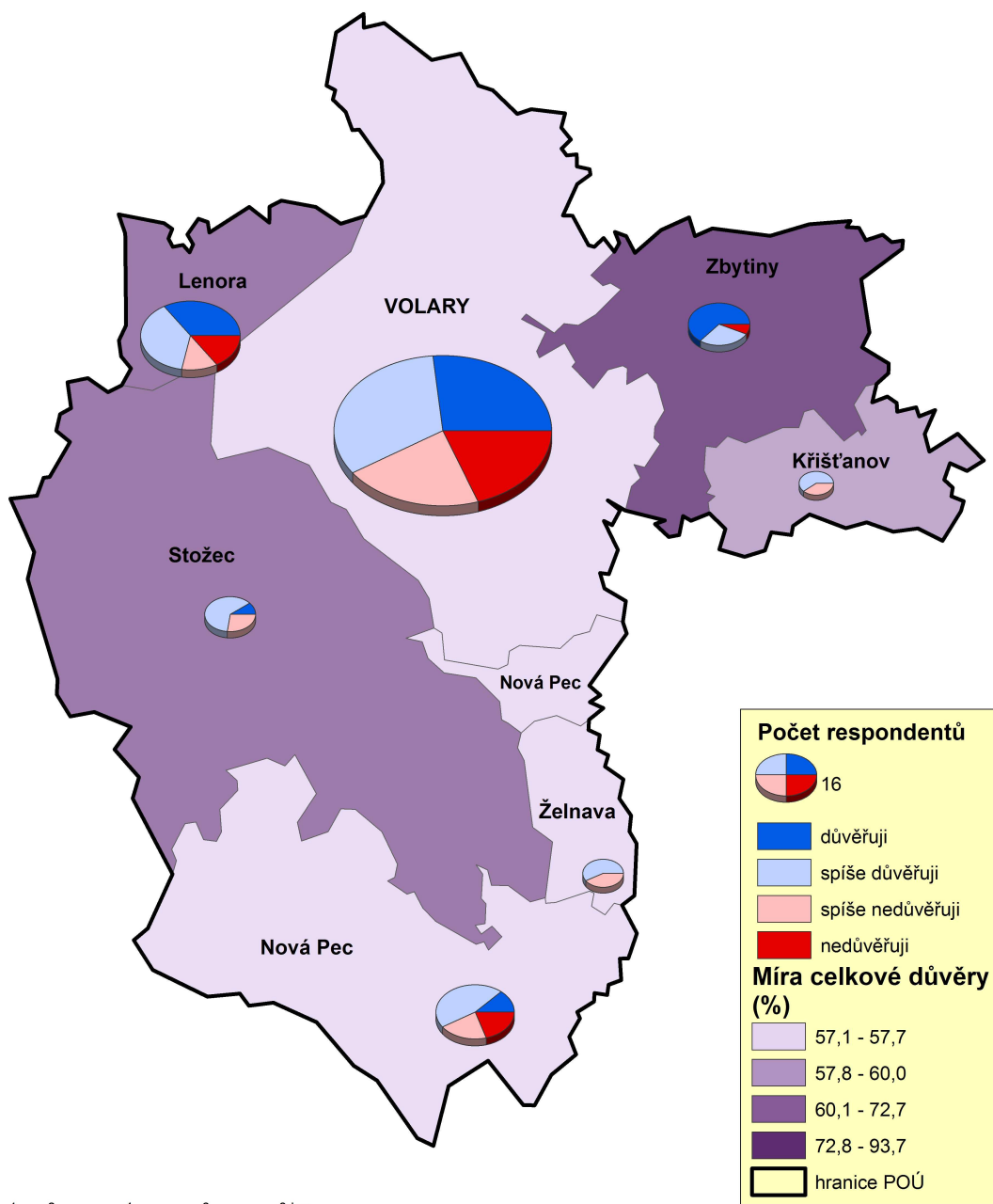
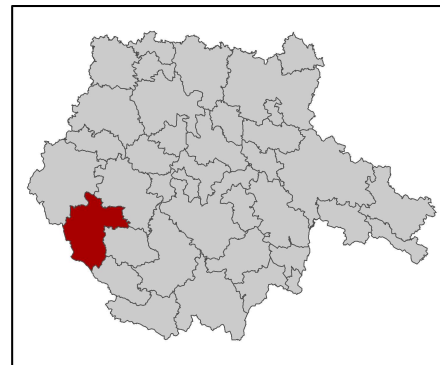
Příloha č. 6 – mapa 7: Důvěra v místní spolky v obcích POÚ Volary

Příloha č. 7 – mapa 8: Důvěra v sousedy v obcích POÚ Volary

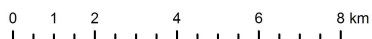
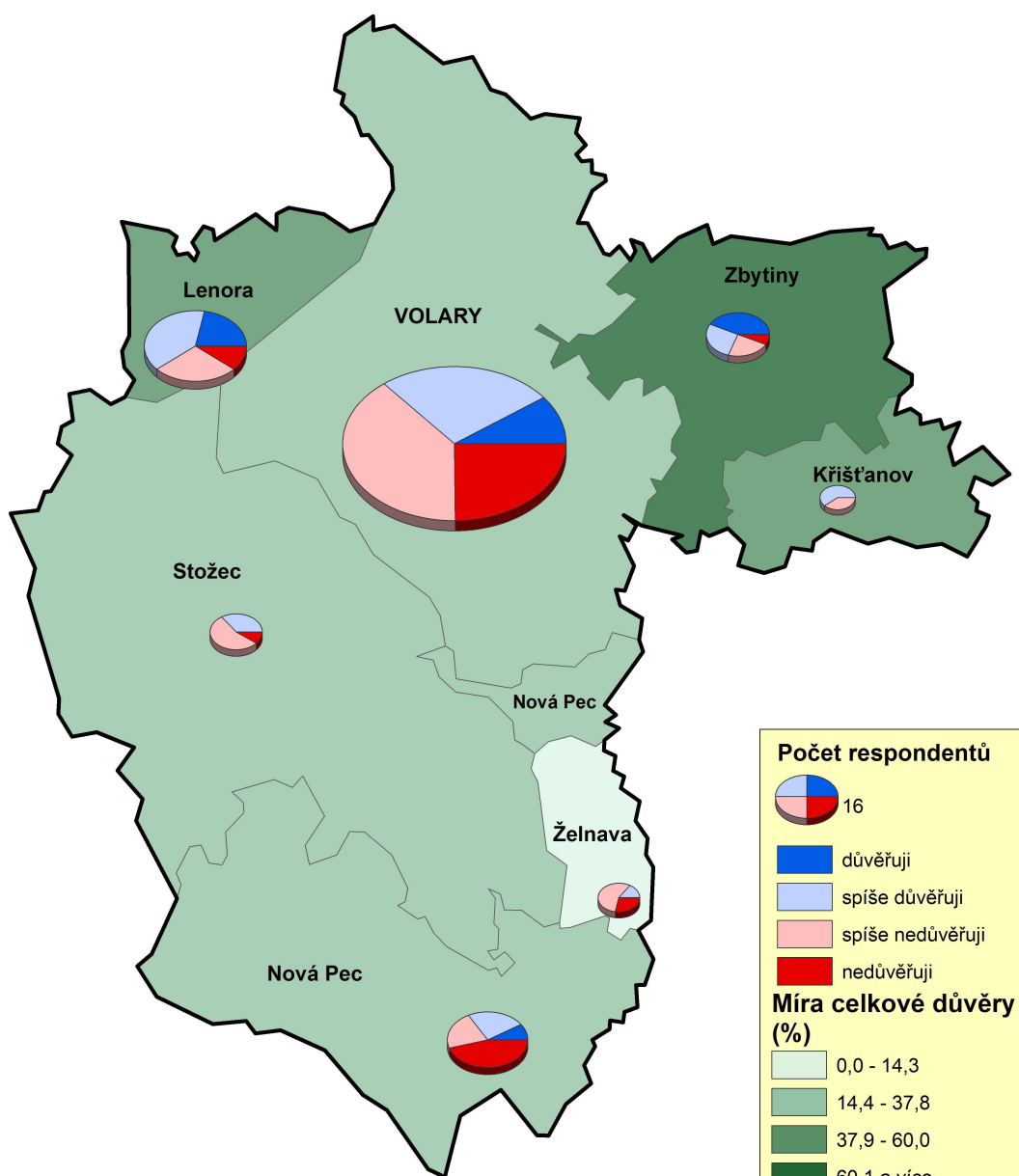
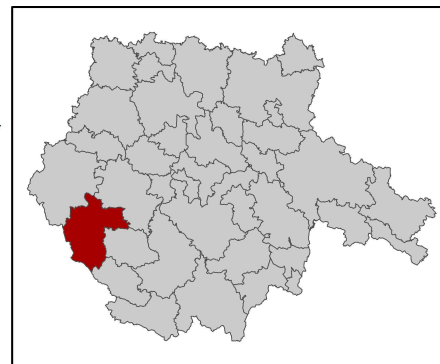
Příloha č. 8 – dotazník

Příloha č. 9 – ukázky vyplněných dotazníků

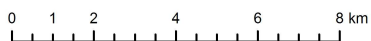
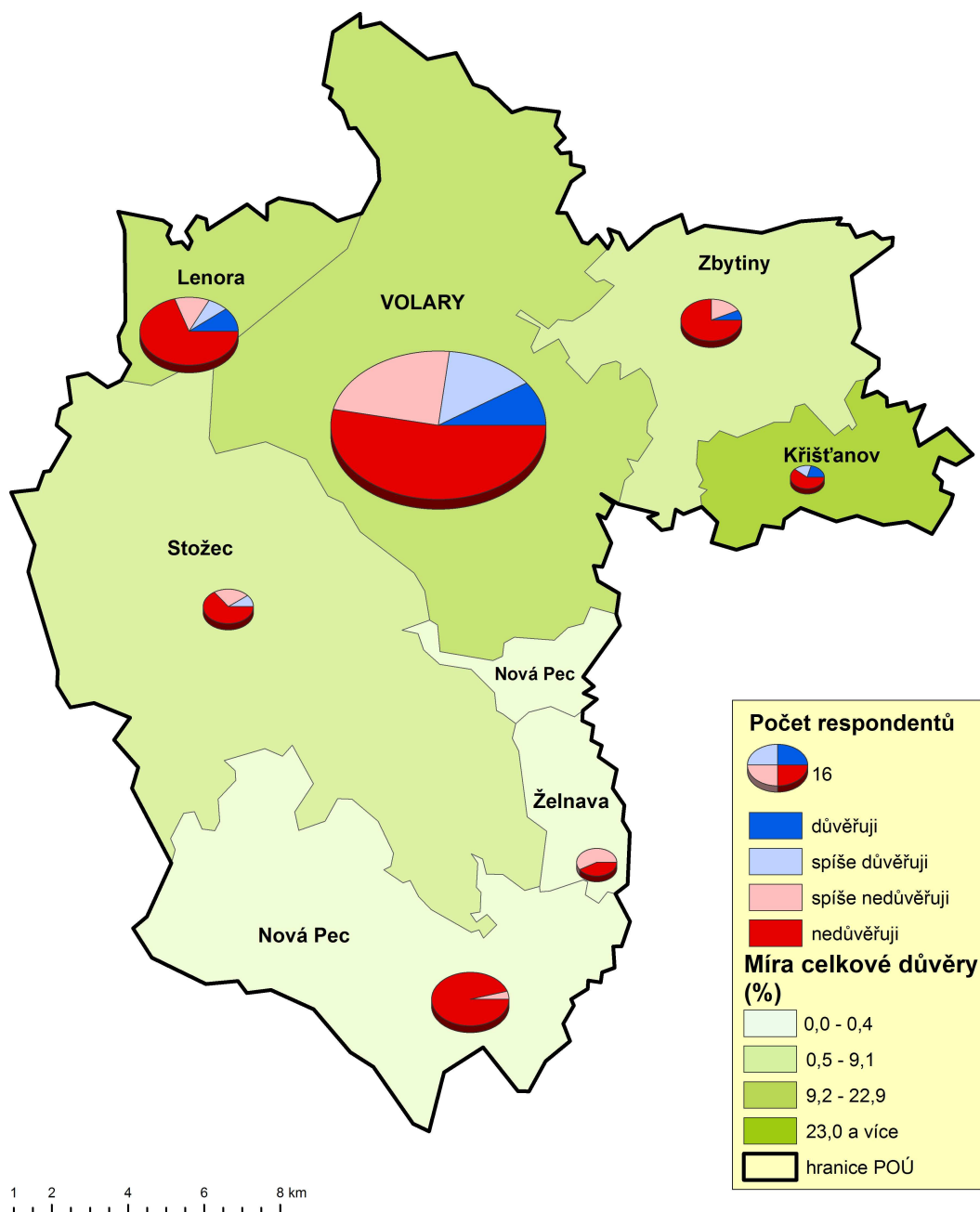
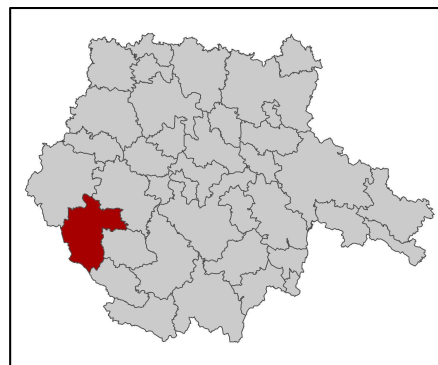
DŮVĚRA VE STAROSTU/KU V OBCÍCH POÚ VOLARY

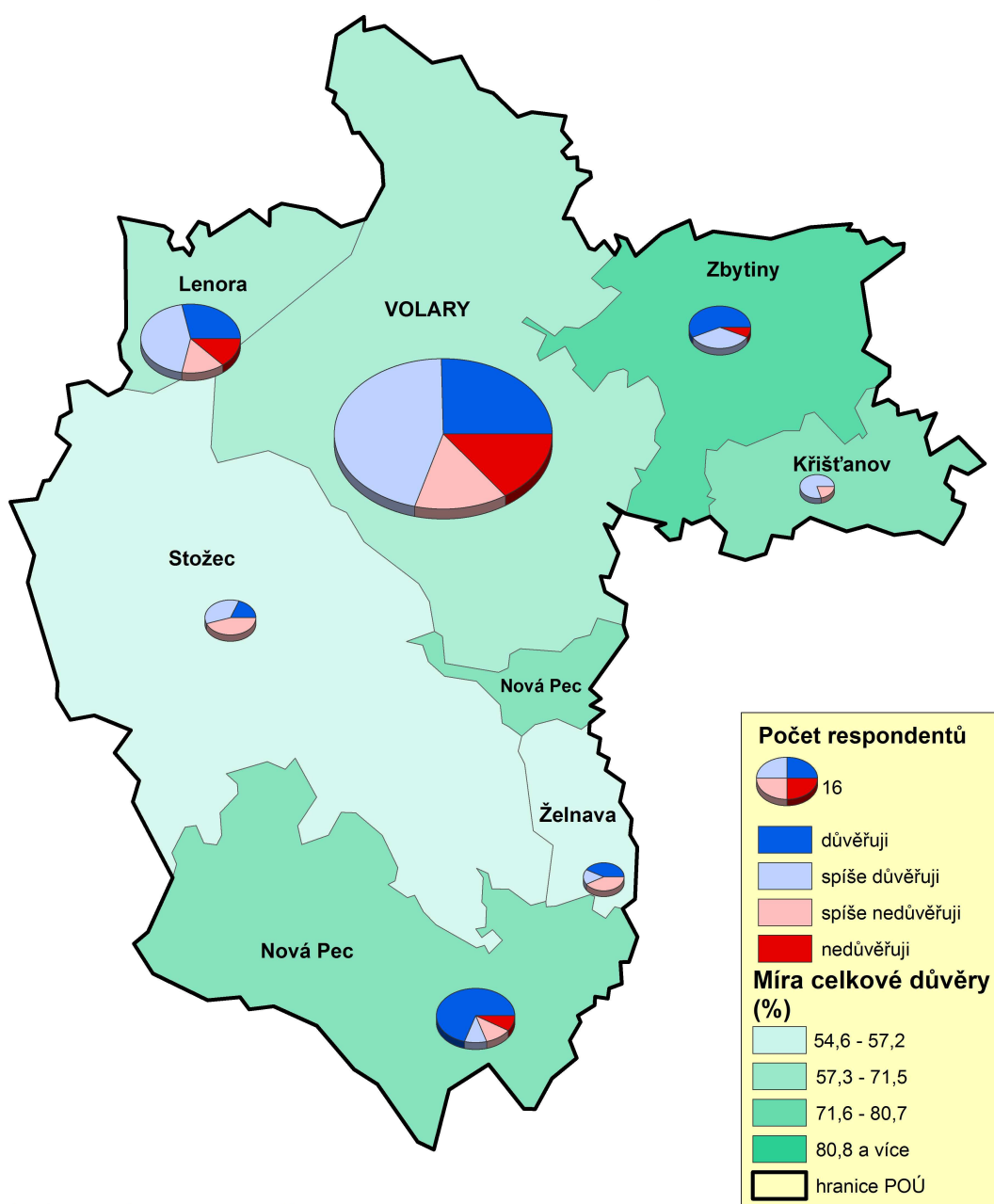
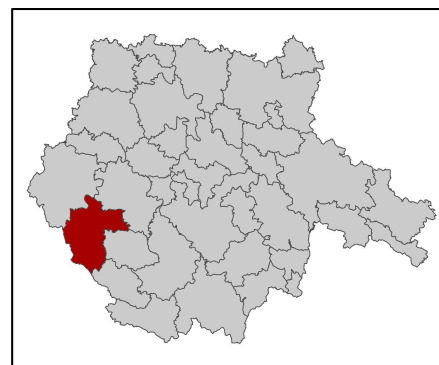
DŮVĚRA V ZASTUPITELSTVO OBCE V OBCÍCH POÚ VOLARY

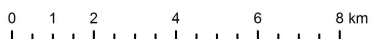
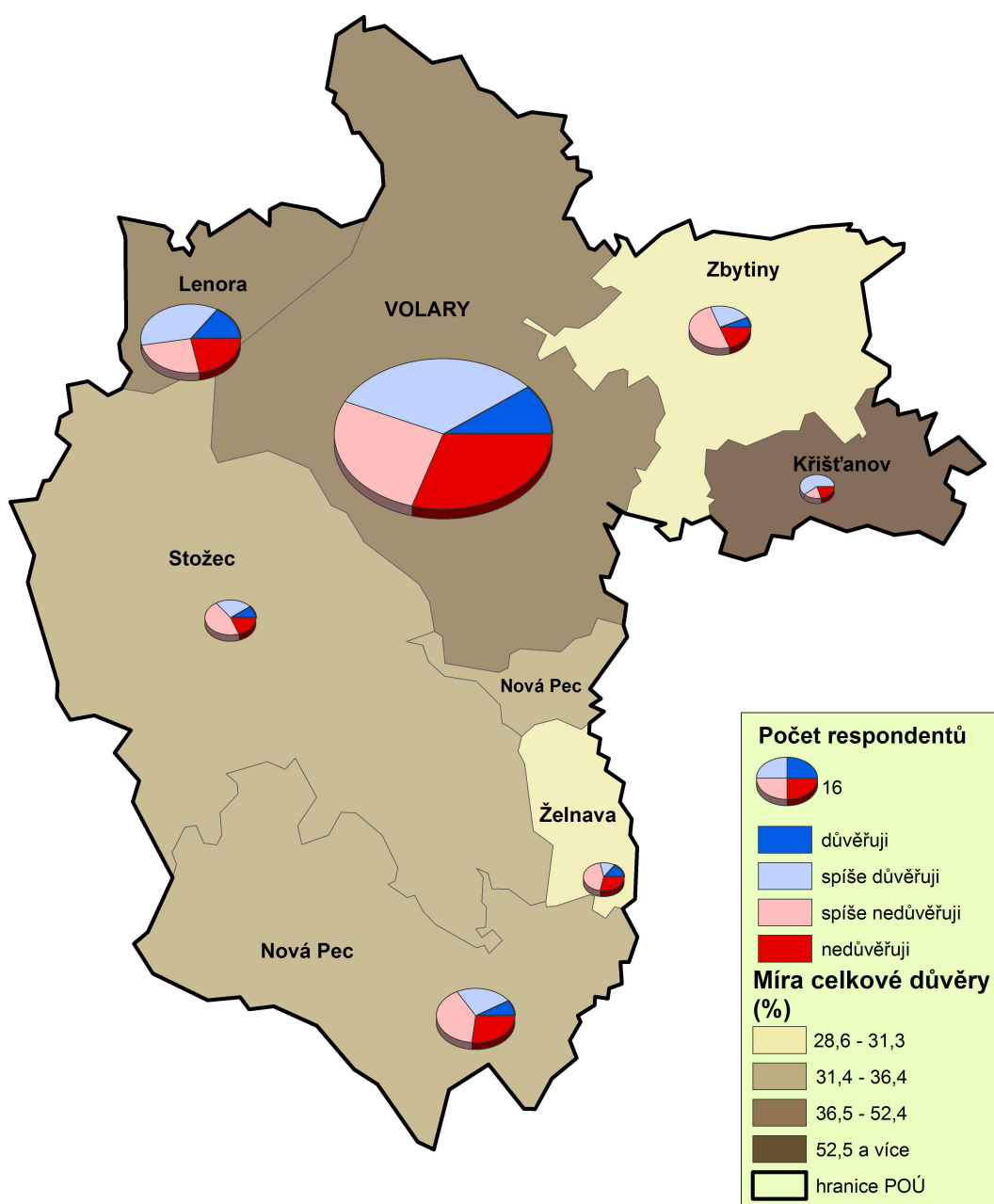
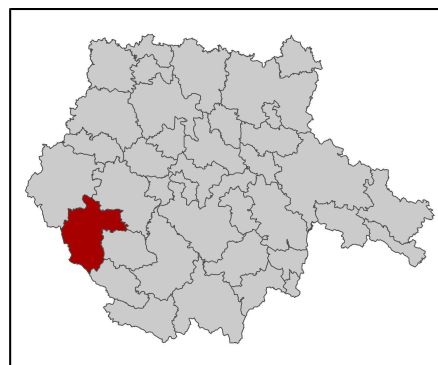
DŮVĚRA V CÍRKEV V OBCÍCH POÚ VOLARY

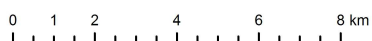
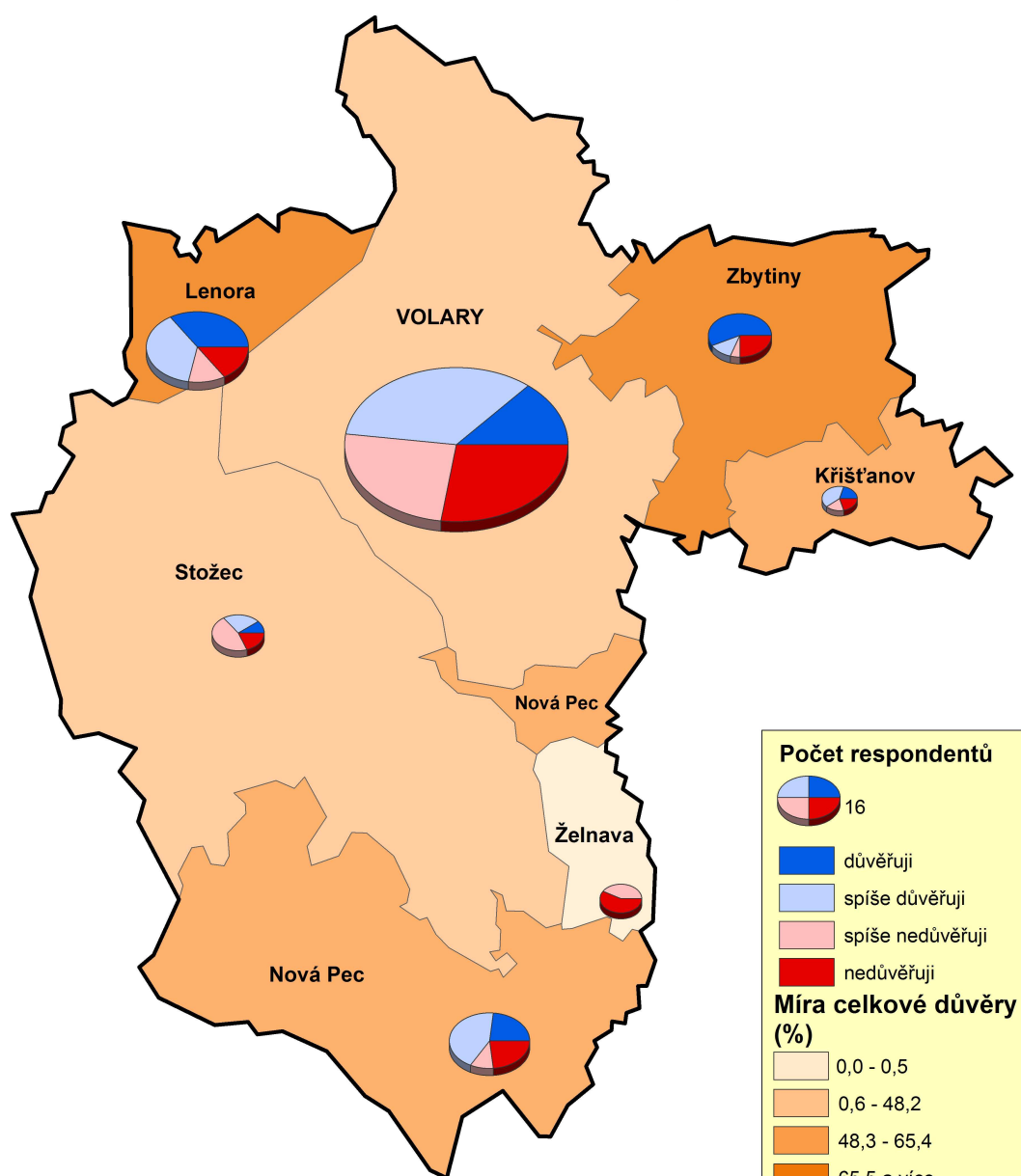
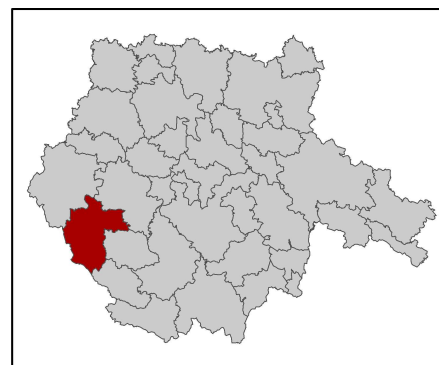
DŮVĚRA VE ŠKOLU V OBCÍCH POÚ VOLARY

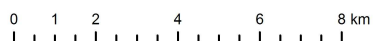
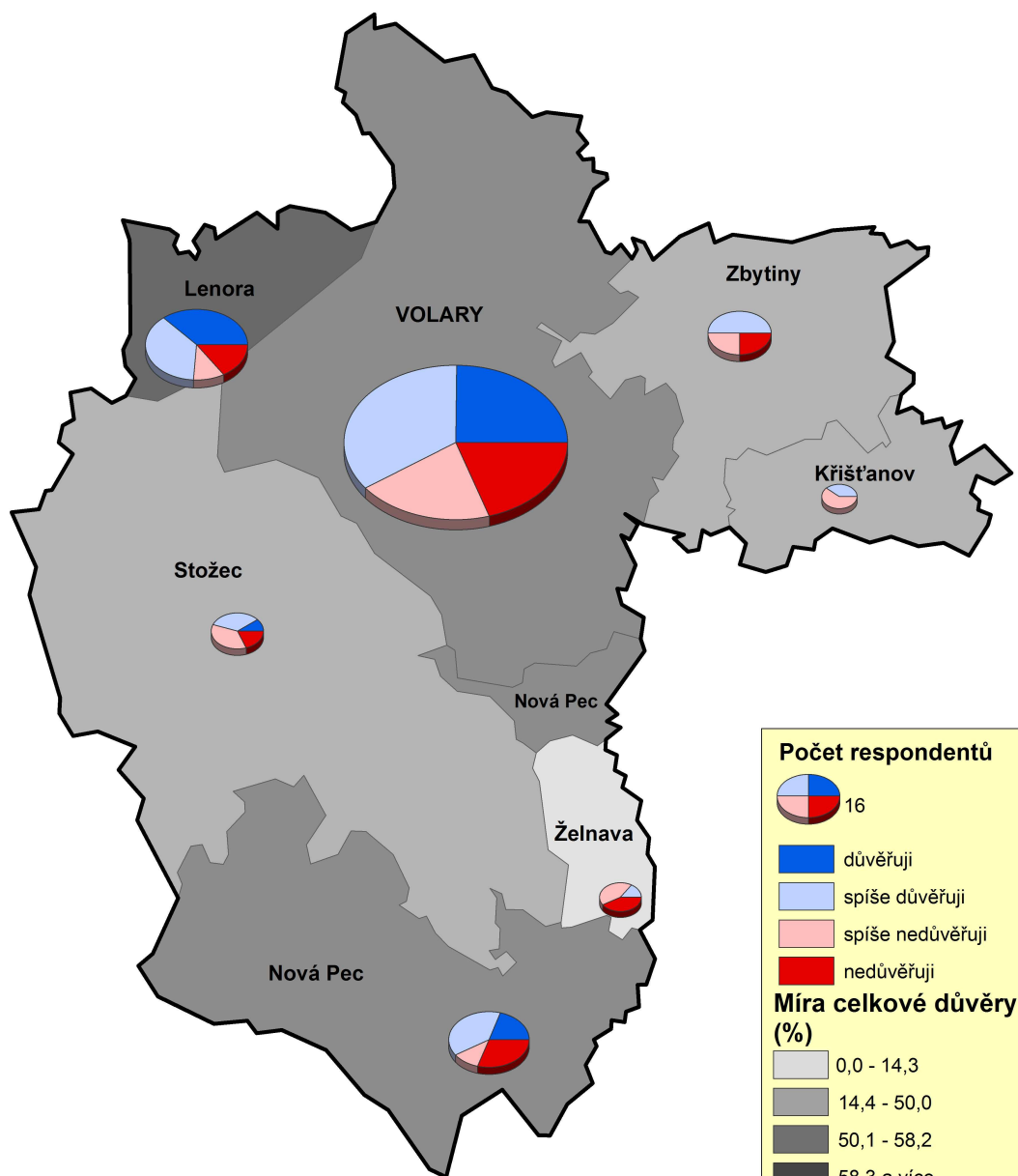
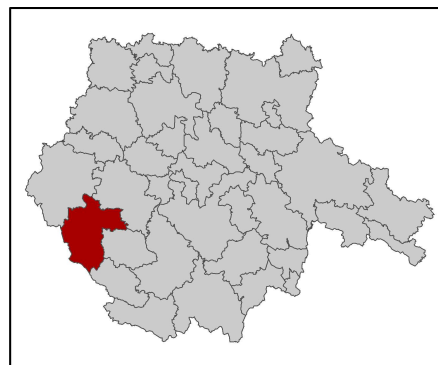
DŮVĚRA V MÍSTNÍ PODNIKY V OBCÍCH POÚ VOLARY

DŮVĚRA V MÍSTNÍ SPOLKY V OBCÍCH POÚ VOLARY

DŮVĚRA V SOUSEDY V OBCÍCH POÚ VOLARY

DOTAZNÍK K DIPLOMOVÉ PRÁCI

Vypracovala: Dita Aufrechtová <d.aufrechtova@seznam.cz>

Vedoucí práce: RNDr. Stanislav Kraft, Ph.D. <kraft@pf.jcu.cz>

Dobrý den,

jsem studentkou Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých budějovicích a pracuji na své diplomové práci na téma „**Výzkum periferní oblasti Volarska se zaměřením na sociální kapitál**“. Cílem mé práce je zjistit úroveň sociálního kapitálu obyvatelstva žijícího na území pověřeného obecního úřadu Volary a pod něj spadajících obcí. Sociální kapitál lze definovat jako souhrn sociálních vztahů a sociálních kontaktů v konkrétním území a jako takový je klíčovým aspektem rozvoje jednotlivých regionů.

Tímto bych Vás chtěla požádat o vyplnění krátkého dotazníku zaměřeného na zjišťování silných a slabých stránek sociálního kapitálu na území POÚ Volary, který je součástí mé diplomové práce.

Děkuji.

Dita Aufrechtová

věk: 18 – 26 27 – 35 36 – 45 46 - 59 60 a více
žena x muž **nejvyšší dosažené vzdělání:** ZŠ SŠ VŠ (VOŠ)

1) Jste členem nějakého spolku /občanského sdružení?

ANO – NE

- je-li Vaše odpověď ne – na otázku č. 2 neodpovídejte

2) Na jaké úrovni daný spolek/občanské sdružení působí?

místní - regionální - celostátní úrovni *

3) Důvěřujete níže uvedeným institucím? zakroužkujte podle následujícího vzorce

1 – důvěřuji, 2 – spíše důvěřuji, 3 – spíše nedůvěřuji, 4 – nedůvěřuji

Starosta/ka	1 – 2 – 3 – 4
Zastupitelstvo	1 – 2 – 3 – 4
Místní církev	1 – 2 – 3 – 4
Škola	1 – 2 – 3 – 4
Místní podnikatelé	1 – 2 – 3 – 4
Spolky	1 – 2 – 3 – 4
Sousedé	1 – 2 – 3 – 4

4) Myslíte si, že žijete v periferní (okrajové) oblasti?

ANO – NE

- je-li Vaše odpověď ne – na otázku č. 5 neodpovídejte

5) V čem vidíte bariéry rozvoje této oblasti +

★

- ☞ Místní úroveň – aktivita probíhá u vás v obci – organizace společenského, kulturního, sportovního dění např. hasiči, fotbalisté, místní církev, apod.
- ☞ Regionální úroveň – aktivita probíhá ve vašem regionu (okrese, kraji) např. folklorní soubory, regionální občanská sdružení apod.
- ☞ Státní úroveň – spolky a sdružení zajímající se o národní, celostátní nebo mezinárodní problémy např. charitativní organizace, celostátní profesní sdružení, greenpeace, apod.

+ např. špatná dopravní dostupnost do regionálního centra (Prachatice),
CHKO resp. NP Šumava, nedostatečnost pracovních příležitostí a tak podobně

věk: 18 – 26 ~~27 – 35~~ 36 – 45 46 – 59 60 a více
~~žena x muž~~ nejvyšší dosažené vzdělání: ~~ZŠ~~ SŠ VŠ (VOŠ)

1) Jste členem nějakého spolku /občanského sdružení?

ANO – ~~NE~~

- je-li Vaše odpověď ne – na otázku č. 2 neodpovídejte

2) Na jaké úrovni daný spolek/občanské sdružení působí?

místní - regionální - celostátní úrovni *

3) Důvěřujete níže uvedeným institucím? zakroužkujte podle následujícího vzorce

1 – důvěřuji, 2 – spíše důvěřuji, 3 – spíše nedůvěřuji, 4 – nedůvěřuji

Starosta/ka	1 – 2 – 3 – 4
Zastupitelstvo	1 – 2 – 3 – 4
Místní církve	1 – 2 – 3 – 4
Škola	1 – 2 – 3 – 4
Místní podnikatelé	1 – 2 – 3 – 4
Spolky	1 – 2 – 3 – 4
Sousedé	1 – 2 – 3 – 4

4) Myslíte si, že žijete v periferní (okrajové) oblasti?

ANO – ~~NE~~

- je-li Vaše odpověď ne – na otázku č. 5 neodpovídejte

5) V čem vidíte bariéry rozvoje této oblasti +

*

☞ Místní úroveň – aktivita probíhá u vás v obci – organizace společenského, kulturního, sportovního dění např. hasiči, fotbalisté, místní církve, apod.

☞ Regionální úroveň – aktivita probíhá ve vašem regionu (okrese, kraji) např. folklorní soubory, regionální občanská sdružení apod.

☞ Státní úroveň – spolky a sdružení zabývající se o národní, celostátní nebo mezinárodní problémy např. charitativní organizace, celostátní profesní sdružení, greenpeace, apod.

+ např. špatná dopravní dostupnost do regionálního centra (Prachatice), CHKO resp. NP Šumava, nedostatečnost pracovních příležitostí a tak podobně

věk: 18 – 26 27 – 35 36 – 45 46 - 59 60 a více
žena x muž nejvyšší dosažené vzdělání: ZŠ SŠ VŠ (VOŠ)

1) Jste členem nějakého spolku /občanského sdružení?

ANO - NE

- je-li Vaše odpověď ne – na otázku č. 2 neodpovídejte

2) Na jaké úrovni daný spolek/občanské sdružení působí?

místní - regionální - celostátní úrovni *

3) Důvěřujete níže uvedeným institucím? zakroužkujte podle následujícího vzorce

1 – důvěřuji, 2 – spíše důvěřuji, 3 – spíše nedůvěřuji, 4 – nedůvěřuji

Starosta/ka	1 – 2 – 3 – ☒ 4
Zastupitelstvo	1 – 2 – 3 – ☒ 4
Místní církev	1 – 2 – 3 – ☒ 4
Škola	1 – ☒ 2 – 3 – 4
Místní podnikatelé	1 – 2 – 3 – ☒ 4
Spolky	1 – ☒ 2 – 3 – 4
Sousedé	☒ 1 – 2 – 3 – 4

4) Myslíte si, že žijete v periferní (okrajové) oblasti?

ANO - NE

- je-li Vaše odpověď ne – na otázku č. 5 neodpovídejte

5) V čem vidíte bariéry rozvoje této oblasti +

NEZAMĚTNANOST

*

- Místní úroveň – aktivita probíhá u vás v obci – organizace společenského, kulturního, sportovního dění např. hasiči, fotbalisté, místní církev, apod.
- Regionální úroveň – aktivita probíhá ve vašem regionu (okrese, kraji) např. folklorní soubory, regionální občanská sdružení apod.
- Státní úroveň – spolky a sdružení zabývající se o národní, celostátní nebo mezinárodní problémy např. charitativní organizace, celostátní profesní sdružení, greenpeace, apod.

+ např. špatná dopravní dostupnost do regionálního centra (Prachatice), CHKO resp. NP Šumava, nedostatečnost pracovních příležitostí a tak podobně

věk: 18 – 26 27 – 35 36 – 45 46 – 59 60 a více
žena x muž **nejvyšší dosažené vzdělání:** ZŠ SŠ VŠ (VOŠ)

1) Jste členem nějakého spolku / občanského sdružení?

ANO – NE

- je-li Vaše odpověď ne – na otázku č. 2 neodpovídejte

2) Na jaké úrovni daný spolek/občanské sdružení působí?

místní - regionální - celostátní úrovni *

3) Důvěřujete níže uvedeným institucím? zakroužkujte podle následujícího vzorce

1 – důvěřuji, 2 – spíše důvěřuji, 3 – spíše nedůvěřuji, 4 – nedůvěřuji

Starosta/ka	<u>1</u> – 2 – 3 – 4
Zastupitelstvo	1 – 2 – <u>3</u> – 4
Místní církev	1 – 2 – 3 – <u>4</u>
Škola	<u>1</u> – 2 – 3 – 4
Místní podnikatelé	1 – <u>2</u> – 3 – 4
Spolky	1 – <u>2</u> – 3 – 4
Sousedé	1 – <u>2</u> – 3 – 4

4) Myslíte si, že žijete v periferní (okrajové) oblasti?

ANO – NE

- je-li Vaše odpověď ne – na otázku č. 5 neodpovídejte

5) V čem vidíte bariéry rozvoje této oblasti +

*nedostatek pracov. příležitostí pro občany, nedostatek financí.
 prostředků ve městě i v rodinách, malý zájem o
 kulturní dění, nedostat. péče o seniory*

*

- ☞ Místní úroveň – aktivita probíhá u vás v obci – organizace společenského, kulturního, sportovního dění např. hasiči, fotbalisté, místní církev, apod.
- ☞ Regionální úroveň – aktivita probíhá ve vašem regionu (okrese, kraji) např. folklorní soubory, regionální občanská sdružení apod.
- ☞ Státní úroveň – spolky a sdružení zajímající se o národní, celostátní nebo mezinárodní problémy např. charitativní organizace, celostátní profesní sdružení, greenpeace, apod.

+ např. špatná dopravní dostupnost do regionálního centra (Prachatice), CHKO resp. NP Šumava, nedostatečnost pracovních příležitostí a tak podobně

